

**Brieven van de vriendenkring
Geschreven aan**

Bastiaantje Verbaas Barendrecht

En van

Pieter de Gast

Samengesteld door Willem Westerbeke

**SICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2021**

INHOUD

Herinnering aan Sjaantje VERBAAS

PIETER DE GAST en LAURINA HENDRIKA VAN VLIET tijdens de Watersnoodramp in 1953 in Battenoord

Brieven van Laurina Hendrika de Gast- Van Vliet, ook namens haar man, aan Sjaantje Verbaas. Blz. 20

Begrafenis Pieter de Gast. Nieuwe Tonge, 6 september 1973.

BRIEVEN VAN VRIENDEN EN VRIENDINNEN AAN SJAANTJE VERBAAS. Blz. 35

Brieven uit de nalatenschap van Sjaantje Verbaas aan de nichtjes Gijsje Klaasje Ko(o)per en Sophia Kooper. Blz. 46

Brief en informatie van Wed. A. Korevaar-Vlot aan Sjaantje Verbaas. Blz. 56

DOOR OVERSTROMING VERDRONKEN EN BEHOUDEN THUIS.

Brief van de vrouw van **Pieter Wesdorp, Johanna Maria Hanenberg**, Nieuwe Tonge
Antwoord door P. Van der Linden. Blz. 63

Herinnering aan SJAANTJE VERBAAS

Barendrecht.

**Geboren 13 oktober 1896 te Barendrecht en overleden aldaar
1 april 1985 op 88-jarige leeftijd.**

**Dochter van Pieter Verbaas, Maasdam, geboren 11 mei 1862 en overleden 23
februari 1946 te Avereest**

Sjaantje heeft een groot deel van haar leven op bed gelegen.

In de zomertijd lag ze buiten in haar "tentje"

Brieven van de vriendenkring aan Bastiaantje Verbaas

De brieven werden geërfd aan vrouw Blom-Van Roekel, die haar een tijd lang heeft verzorgd. Veel brieven uit Barendrecht en omgeving heeft ze al teruggegeven aan familie van de schrijvers. De brieven uit Canada en Amerika zijn opgestuurd. Van de overigen wordt een klein aantal gedigitaliseerd.

**Pieter de GAST en zijn vrouw Paulina Hendrika van Vliet
waren een van de vele briefschrijvers aan Sjaantje Verbaas.**
Zij woonden in Battenoord gemeente Nieuwe Tonge.

Omdat zij met hun kinderen en familie ternauwernood aan de verdrinking ontsnapt zijn in de Watersnood van 1953, volgt hieronder eerst een overzicht van de Ramp in het gehucht Battenoord en de polder. Meer van hen over de ramp is helaas niet bekend.

Watersnoodramp in 1953 in Battenoord

Battenoord behoort tot de zwaarst getroffen plekken van de Watersnoodramp van 1 februari 1953. **In en rond deze buurtschap zijn 55 mensen verdronken.** Mede als gevolg van de dijkdoorbraken bij deze buurtschap overstroonden de dorpen Nieuwe-Tonge (in totaal verdronken in de gemeente 90 mensen) en Oude-Tonge, waar 305 personen de Watersnoodramp niet overleefden, 10 procent van de totale bevolking. Dit deel van Goeree-Overflakkee is, samen met de omgeving van Ouwerkerk op het Zeeuwse eiland Schouwen-Duiveland, het zwaarst getroffen gebied van de Watersnoodramp.

Verslag van de Ramp door dijkopzichter Kees Luchtenburg:

“Reeds had het op Zaterdag 31 januari de gehele dag stormachtig gewaaid uit zuidwestelijke richting. Het buitenwater was ’s middags 4 uur al veel hoger gestegen dan normaal. Ongeveer 7 uur ’s avonds ging ik op de kade kijken en constateerde dat het water slechts weinig was gezakt namelijk maar weinig onder de kaderand. Dit verontrustte me erg. Steeds heb ik de gehele avond tot omstreeks 12 uur steeds maar heen en weer gelopen van huis naar de kade en omgekeerd. Ongeveer half een zijn de opzichter Luchtenburg en ondergetekende met de auto van Jan Gebraad naar de Battenoordsdijk gereden om de sluis dicht te draaien tussen de polder Battenoord en Klinkerland. Deze voorzorgsmaatregel (het scheiden dus van 2 polders) hebben we genomen omdat we bang waren dat er reden zou zijn tot ongerustheid, gezien het steeds stijgende water. Contact tussen mij en Luchtenburg is steeds onderhouden. Direct werd begonnen met verhogingen aan te brengen om het water dat reeds over de dijk sloeg tegen te houden. Al spoedig bleek dit onbegonnen werk.

De heer Gebraad heeft ons met zijn auto gebracht en in gierende storm met sneeuw en hagelbuien lukte het ons de sluis dicht te draaien. Van den Doel ging naar zijn woning en ik bleef op de dijk. De heer Van der Valk was de boel aan het verzorgen. Intussen was het water zo hoog gestegen dat het bij mijn woning tegen de muur stond, dat is ongeveer 3 meter boven NAP.

Mijn buurman Holleman was ook bezig zijn woning te verzorgen. Ook hij vroeg mij: ‘Wat denk je ervan?’ Ik zei: ‘Dat komt verkeerd uit, het water vliegt zo maar op.’ Holleman zei toen: ‘Ik geloof ook dat het verkeerd afloopt, ik haal er mijn auto maar uit en breng hem weg.’ Het water stroomde toen al bijna in zijn garage.

Het was ongeveer 1 uur geworden toen ik mij weer naar de dijk begaf. Jan de Gast was daar ook en bezig met het zogenaamde spongen [het plaatsen van vloedplanken voor de deuren]. Ik verontrustte mij steeds meer wat te doen. Bijna overal zag ik licht branden dus, dacht ik, de mensen zijn hier allemaal waakzaam. Wout Volaart kwam ook nog kijken en zei nog: ‘Dat gaat verkeerd Kees, ik ga de boel wakker maken.’ Het zal zo ongeveer kwart over een geweest zijn toen de heer Steur van de Rijkswaterstaat mij belde om te vragen hoe hoog de waterstand was. De stand was toen reeds 3,20-3,30 boven NAP. Het water steeg verontrustend snel en ik besloot de burgemeester te bellen, waarna ik mevrouw aan de telefoon kreeg en even daarna de burgemeester. Ik zei hem hoe het erbij stond en dat ik mij ongerust maakte over het hoge water. De burgemeester zei mij dat hij zou alarmeren en naar **Battenoord** zou komen om de situatie te bezien. Er verliep zo ongeveer een half uur. Ik zag en hoorde niets. Ik denk: dan bel ik Van Tilborg [commandant van de vrijwillige brandweer] nog eens even. Zijn dochter kwam aan de telefoon en zei dat haar Pa niet meer thuis was, maar dat hij op het dorp was; ik dacht: zo, dan is het in orde, want dan is de zaak gealarmeerd en zijn ze dus gewaarschuwd. Het zal zo ongeveer 2 uur

geweest zijn toen er een auto door de Sint Pietersweg kwam; dat bleek de heer Van der Maas te zijn met onze burgemeester. Zijn eerste vraag: ‘Hoe staat het?’ Ik zei: ‘Nou Burgemeester, dat ziet er slecht uit, het water vliegt op en het is nog 2 uren voor hoog water. Als dat blijft, vloeien we er onder, daar zijn onze dijken niet voor bestand, dat komt verkeerd uit.’

Na een overzicht te hebben genomen is hij naar de telefoon gegaan en ben ik naar de Kaai gegaan en heb de mensen gezegd: ‘Gaaf hier vandaan, want jullie kunnen hier niet blijven, de boel loopt onder, gaat maar naar mijn woning.’ Hetgeen ook is gebeurd. Alle mensen zagen toen het grote gevaar en alles was in het werk gesteld. Vele vrouwen en kinderen kwamen naar ons dijkhuis toe hetgeen hun het veiligst leek.

Onderwijl werd uit Middelharnis gevraagd hoe de stand van het water was. Het bleek dat het toen reeds 3,75 meter à 3,80 meter NAP was; het licht brandde toen nog. Ik heb toen tegen de heer Steur gezegd: ‘Kondigt de noodtoestand af, want het komt verkeerd uit, zo houden onze dijken het niet. *Er staat iets verschrikkelijks te gebeuren.*”

Het zal plus minus half een geweest zijn, dat ik naar Van den Doel ben gegaan en hem gevraagd heb wat hij ervan dacht om de sluizen die polder **Battenoord** met Klinkerland verbinden te gaan sluiten. Want, zo sprak ik: ‘loopt de ene polder vol, dan kan de andere toch gespaard blijven!’. Van den Doel zei: ‘Als je het nodig acht, dan zeker doen, dan ga ik wel even mee.’

Battenoord

Eilanden-nieuws. Christelijk streekblad op gereformeerde grondslag, 2002

Als er ooit sprake is geweest van een hechte gemeenschap dan geldt dit zeker voor het gehucht of buurtschap Battenoord. Men hielp elkaar bij het werk als er soms handen te kort waren. Men stond elkaar bij, bij ziekte en onfortuinlijk. Het was in feite één grote familie. Vete's bijvoorbeeld heeft men er niet kunnen aantreffen. Was er in Twente sprake van Naobuurplicht, op Battenoord hielp men elkaar waar nodig was, maar dan zonder titel. Ten tijde van de Ramp in 1953 woonden er ongeveer honderd mensen. Eén van hen was **Piet de Gast**, geboren en getogen te Battenoord aan de Grevelingen. Deze man mag als exponent van zijn gemeenschap gelden, gezien het volgende verhaal. Piet de Gast is in 1921 te Battenoord geboren en was met de Ramp thuis. Hij was toen reeds gehuwd met

Gerritje Struijk die in 1918 te Herkingen was geboren. Zij hadden een dochtertje, Teuntje Joh. A. die op de dag voor de Ramp erg ziek was. Op die zaterdag kwam dokter Voogd uit Oude Tonge 's avonds om negen uur nog op visite om de diagnose te stellen. Door dat noodweer? In die gevaarlijke omstandigheden?

Ja! Battenoord was in gevaar. Het buitenwater stond met laagtij zo onwaarschijnlijk hoog dat het moeilijk was voor te stellen hoe hoog het water wel zou komen te staan bij hoogtij. "Bovendien", zei Piet de Gast, "was het giertij". Giertij is een andere benaming voor springtij of springvloed die ontstaat als de zon- en maanvloed samenwerken. Voeg daarbij een woedende storm die 's middags van zuidwest naar noordwest was geruimd en de exorbitante waterhoogte die daardoor het gevolg zou zijn viel pas later precies aan te geven.

Piet de Gast en met hem kenners van het verloop der getijden, gunden zich geen seconde meer rust. Piet met enige andere mannen begonnen de vloedplanken ter kering van bijzondere hoge waterstanden te plaatsen. Maar het water bleef stijgen. Het stroomde toen zelfs al door het dakraam van het laag aan de dijk gebouwde huisje van Jan de Gast en Johanna van den Ouden, de ouders van Piet. Zij verlieten hun woning en namen intrek bij hun zoon **Willem de Gast** die met **Riek Motz** gehuwd was. Zij hadden geen kinderen. Zij woonden op de dijk naast Kees Luchtenburg de dijkbaas die in het polderhuis woonde. Die twee woningen waren de enige die 'droog' zouden blijven staan. In de loop van de meest bange uren die de bevolking van Battenoord ooit moest doorstaan, kwamen alle vluchtelingen uit de omgeving daar terecht!

Piet en zijn broer Willem hebben eerst ten huize van Piet zoveel mogelijk huisraad naar boven gebracht. Ger had haar zieke dochtertje in een warme deken gewikkeld en thuis bij haar zwager Willem gebracht. Daarna heeft zij haar man nog een poosje geholpen en ging direct weer terug naar haar kind. Later zouden zij hun huisraad in het water zien schommelen. Eigenlijk had Ger met haar kind per auto van Battenoord naar Nieuwe Tonge vervoerd moeten worden.

Burgemeester **Chris van Hofwegen**, die tijdens de Ramp een zeer actieve rol heeft gespeeld, had namelijk opdracht gegeven om vrouwen en kinderen van Battenoord naar Nieuwe Tonge te vervoeren. Daartoe had de burgemeester particulieren, die in het bezit waren van een auto, verzocht of gelast die evacuatietaak uit te voeren! In die tijd had lang niet iedereen een auto. Het waren meest middenstanders die over een auto beschikten en het taxibedrijf van Koos Venema. Burgemeester Van Hofwegen was al verschillende keren op Battenoord geweest om zich volledig op de hoogte te stellen van de situatie die maar steeds verslechterde. Maar Piet de Gast zei tegen zijn vrouw Ger: "Jij blijft hier!" In dat verband was het besluit van Gerrit Dorst, die vader was van een groot gezin niet eens zo onverstandig geweest. Die familie heeft uit angst voor het water 's middags de biezen gepakt en is over de Battenoordsedijk naar Nieuwe Tonge gelopen. Angst is niet altijd een slechte raadgeefster.

Op de boerderij van **Ewout van den Doel** was de spanning hoog. Waar niet? De boerderij stond (en staat nog) niet ver van de dijk. Ewout van den Doel was gehuwd met Saartje Tanis. Ze hadden vier kinderen, Leentje Arendje, Jannie en Kommer. Zij waren bijzonder waakzaam en dat heeft op preventieve wijze verschillende mensenlevens gered. Twee dochters van Van den Doel zijn bij Kommer Tanis op boerderij Zeezicht, die ten westen van Battenoord was gelegen, wezen waarschuwen voor dijkdoorbraken. Die familie vertrok zonder aarzelen in de richting van de Wellestripsedijk. Waren deze mensen op de boerderij gebleven en hadden zodoende de waarschuwing in de wind geslagen dan waren zij onherroepelijk in de woeste golven omgekomen. De boerderij (en die stond heel stevig op zijn vesten) is namelijk in zijn geheel in een enorm spoelgat verdwenen toen de Buitendijk het ook op die plaats had begeven. Op een bepaald moment zag ik van de hele

boerderij niets meer", verklaarde Ger en haar man Piet vulde aan, dat op slechts dertig meter van de stee een oud wagenhuis stond dat gewoon overeind is blijven staan.

Een hachelijke situatie deed zich voor bij Bram van **Bram Volaart** die gehuwd was met Maria van Putten. Zij hadden twee kinderen. Marie en Bram. Het hele gezin was naar de zolder van hun woning gevlucht maar zaten zelfs daar niet veilig genoeg. Het is onvoorstelbaar wat er zich alle maal afspeelde in het Battenoordse. Alle vier personen bij Volaart moesten door het dakraam kruipen en zich midden in een storm van zo'n 70 km per uur op het dak plaatsnemen. Eerst had Bram een gedeelte van de pannen van het dak gegooid zodat de anderen zich vast konden grijpen aan niets anders dan wat magere panlatten die tevoorschijn waren gekomen. De hele omgeving die in een ruwe zee veranderd was, was voor iedereen totaal onherkenbaar geworden. De woning van Bram Volaart stortte in en het dak werd met het hele gezin door de golven opgenomen. Het onbestuurbare geheel dat gelukkig slechts korte tijd als vlot moest dienen, dreef naar de dijk toe waar de volkomen onthutste familie zich op wonderlijke wijze kon redden! De afstand van de geheel vernielde woning tot aan de dijk toe bedroeg slechts vijftig meter. De Volaarts waren burens van Piet en Ger de Gast.

Een vreselijk lot moest het gezin van **Jan de Jong** ondergaan. Hij woonde op Battenoord 12. Jan de Jong was gehuwd met Gijsje Kreeft. Ze waren in het gelukkige bezit van drie kinderen, alle drie meisjes. Hun namen waren: Willempje Adriaantje zeven jaar, Adriaantje Willempje zes jaar en Jannie slechts twee jaar. De moeder en de kinderen kwamen om in de briesende storm en een kolkende zee. Johan de Jong met zijn vrouw Aagje waren op tijd kunnen vluchten en kwamen terecht in het polderhuis bij Luchtenburg. De volgende dag ging Ger de Gast daar even een kijkje nemen. Toen zij daar was, huilde de baby van de familie De Jong (hij heette Jan) verschrikkelijk erg. Hij schreeuwde van de honger maar wat er te drinken was, was alleen maar zeewater. En zeewater smaakt zout want zoete zeeën zijn er niet. Het moet voor moeder Aagje toch wel heel erg zwaar geweest zijn om je eigen kind niet te kunnen voeden terwijl het zo'n honger heeft.

Op Battenoord woonde ook **Simon van der Valk**. Hij was gehuwd met Cornelia Kalle. Zij hadden twee kinderen die reeds waren gehuwd. Zij bleven ongedeerd.

Maar geheel anders verliep het met **Arend van der Valk**. Hij was gehuwd met Francina Koote. Zij hadden een dochtertje van bijna acht jaar. Moeder en dochter behoorden tot de vele slachtoffers die de Ramp heeft geëist.

In het vorige verhaal van Battenoord stond vermeld dat Jan van Zielst met een kind op een drijvende zolder langs het boerderijtje van **Henk Jan Vreeswijk** voorbij spoelde. **Jan van Zielst was gehuwd met Jacoba Hartog**. Zij hadden drie kinderen, twee dochters die tijdens de Ramp niet thuis waren en een zoon Jan. Helaas is de moeder van de zolder gevallen en met de krachtige stroom van het water meegesleurd met het noodlottig gevolg dat zovele andere vrouwen heeft getroffen. Vader Van Zielst met zijn zoontje spoelden tegen een hooi- of stroklamp aan en konden zich daar in veiligheid brengen. Het ene tafereel was nog verschrikkelijker dan het andere. Piet de Gast kon niet meer dan twee personen meenemen op het goed in elkaar getimmerde vlot.

Verder **Thomas de Gast** gehuwd met Lientje Hartog.

Ook **Piet Gebuis** werd 'gehaald'. Toen ze bij de dijk voet aan wal zetten, was de eerste vraag die Piet Gebuis aan Piet de Gast stelde: "Piet, hoeveel geld krijg je van mien?" waarop de andere Piet repliceerde: "Jae mar Piet, 't is gêen veerdienst!"

Daarop vertrok het vlot weer naar het volgende adres. Die adressen kenden de gebroeders De Gast op hun duimpje zodat niemand werd vergeten die nog ergens op een zolder of op een dak zou kunnen verblijven. Konden zij toen gaan rusten? Of gaan slapen? Drie dagen en drie nachten heeft Piet 'lopen sjouwen'. Hij liep in die tijd eigenlijk voortdurend in natte

kleren rond. Urenlang doorstond hij het koude zeewater. Op een gegeven moment zat er zelfs bloed in zijn urine. Maar de sterke man bleef werken.

Ook het gezin van **Rens van den Ouden** werd zwaar getroffen. Rens van den Ouden was gehuwd met Lena Maria Both. Zij hadden twee jongens, Jan en Cor. De moeder met Cor werden op Battenoord per auto opgehaald om naar het veiliger Nieuwe Tonge te worden gebracht, maar zij zijn onderweg door het water overvallen en verdronken. De moeder was 32 jaar en de kleine Cor tweeëneenhalf jaar. Is het wel met een pen te beschrijven wat daar allemaal op Battenoord heeft plaats gevonden?

Eenzelfde geval als dat van de familie Van den Ouden betrof het gezin van Willem Bruggeman. **Willem Bruggeman was gehuwd met Maria Jansen.** Zij hadden zes kinderen, allemaal jongens. De ouders en de jongens, Marinus zes jaar, Johannes Willem vijfjaar en Cornelis twee jaar zijn allen in het donker verdronken. De grotere jongens uit dat gezin, Hans, Andries en Piet Bruggeman hebben de Ramp overleefd. Andries Bruggeman werd later een bekende persoonlijkheid als beheerder van Ons Dorpshuis aan het Korteweegje van Nieuwe Tonge. Achteraf kan men stellen dat deze goed bedoelde actie om de mensen te evacueren te laat op gang is gekomen. Achteraf kan men gemakkelijk zeggen: "de dijken waren te laag en te zwak". Achteraf is het makkelijk praten!

Arie de Gast (1923-2007) woonde op de Kaai. Hij was gehuwd met Jannetje Boelhouwer, een schippersdochter. Zij hadden twee dochters Hennie en Nella. Na de ramp kregen zij een zoon. Hij werd Piet genoemd. De vrouw was dus van schippersafkomst maar helaas in de haven van Battenoord lag tijdens de Ramp geen enkel schip en dientengevolge konden de mannen niet de beschikking krijgen over een roeiboot. Dat was schrijnend. Want hoe moesten op die zondagochtend, als het licht zou worden de mensen uit hun volkomen in het water staande woningen worden gehaald? Die gedachten kwamen bij de mannen al naar boven toen het nog donker was. Het huis is vol. Er kon geen mens meer bij. En toch moest het. Deze situatie deed zich voor op het eens zo lieflijke Battenoord.

Jan de Gast, gehuwd met Johanna van den Ouden, vonden bij Willem de Gast onderdak. **Willem de Gast**, gehuwd met **Sietje van Brussel** met hun dochter **Hendrica** kregen hetzelfde dak boven hun hoofd. Er woonden op Battenoord wel *acht families met de naam De Gast*. Maar hoe ze allemaal ook mochten heten, zij leefden als broeders en zusters van hetzelfde huis.

De eerste hulp, **Piet en Willem de Gast** hadden geen oog dicht gedaan in die eerste onvergetelijke Rampnacht. En dat zouden zij de eerstvolgende drie nachten evenmin doen.

Zondagochtend 1 februari 1953, op het tijdstip dat het ging dagen, timmerden de beide broers een vlot in elkaar. Het vlot zal zo'n 2,5 bij 3 meter zijn geweest. Met polsstokken moesten zij zich voortbewegen. De wild tekeer gaande golven zorgden binnen de minuut dat de mannen zeker tot hun middel kletsnat werden. Nee, ze gingen niet terug. Ze zetten koers naar het huis van **Klaas Gebuis** die met zijn zuster Hesje samen woonde. Zij waren ongehuwd. Die twee mensen werden het eerst naar de dijk gebracht. De ene vaart na de andere werd uitgevoerd onder erbarmelijke omstandigheden.

Hun oom Piet de Gast met zijn vrouw Hendrika van Zielst werden vervolgens naar de dijk gebracht. Ook een **drietal kinderen van De Gast**. Telkens namen de gebroeders mensen mee. Ze wisten niet van ophouden.

Na drie dagen kreeg Piet het eerste kopje koffie! Dat was uit handen van een soldate van Het Leger des Heils en vraag niet waar dat was. Met zijn verwonde handen dronk Piet het uit en leek daarbij te ontwaken uit een bittere roes van pure ellende. In Battenoord kon men niet blijven. Er was geen eten en geen drinken. Ook zij zijn over het gors en de slikken naar Herkingen vertrokken. Piet, Ger en het kleine, zieke meisje Teuntje kwamen eerst in Dirksland terecht en daarna werden zij geëvacueerd naar Vlaardingen. Maar Piet

mocht van burgemeester Van Hofwegen Battenoord niet verlaten. Piet de Gast was bovendien lid van de Vrijwillige Brandweer van Nieuwe Tonge. Alleen met de zondag kon Piet gedurende de evacuatieperiode bij zijn vrouw en kind in Vlaardingen zijn.

Van het ene karwei ging het naar het andere, maar het moeilijkste werk moest nog komen. Er werd een Bergingsploeg samengesteld om de tientallen vermiste personen te gaan zoeken. Op de meest onverwachte plaatsen in de polders kon den de vermoedelijke slachtoffers worden aangetroffen. **Piet de Gast, Jan Hoogstraten, Jan van Horssen, Leen Kabos en Huib Visser**, allen uit Nieuwe Tonge, werden bij deze Bergingsploeg ingedeeld. Iedere dag trokken zij erop uit. Steeds onder begeleiding van een lid van de Rijkspolitie. Ze droegen uiteraard lieslaarzen en sjokten hele dagen door de modderige en nog geheel onder water staande polders.

Het eerste slachtoffertje van de Ramp had Piet de Gast reeds op die zondagochtend op Battenoord aangetroffen. Dat was één van de drie dochtertjes van **Jan de Jong en Gijsje Kreeft**. Maar nu werd er elke dag gezocht. De mannen van de Bergingsdienst troffen de slachtoffers aan in een niet te omschrijven staat. Het zoeken duurde geen dagen, geen weken, nee, het zoeken ging maanden lang duren, dus ook in de zomermaanden van het jaar 1953! Elk gevonden slachtoffer werd op een brancard naar de dijk gebracht en vandaar werd het stoffelijk overschot naar Nieuwe Tonge vervoerd. Alle slachtoffers werden, na geïdentificeerd te zijn, voorlopig op de Algemene Begraafplaats te Dirksland begraven. Piet de Gast herinnerde zich bij zevenenzeventig slachtoffers die in de modder waren aangetroffen aanwezig te zijn geweest. De zeer gehavende polders rondom Nieuwe Tonge was hun werkgebied. De mannen moesten zich elke avond goed wassen en ontsmetten. Dat gebeurde in het baarhuisje op de Algemene Begraafplaats van Nieuwe Tonge. Wie voorzag deze mensen van de avondmaaltijd? Die maaltijd moest in de gaarkeuken te Middelharnis worden genuttigd. Dan weer kwamen zij om zeven uur 's avonds aan, dan weer was het acht uur en soms zelfs pas om negen uur. Verreweg de meeste keren was het warme eten al op of slechts mondjesmaat voorradig. Daarin kwam pas verbetering toen begin april in het Oudemannenhuis aan de Molendijk te Nieuwe Tonge ook een gaarkeuken werd opengesteld.

Na ongeveer acht maanden keerde Ger de Gast met haar dochtertje terug naar Battenoord. Een aannemer uit Vlaardingen en timmerman Piet van den Tol uit Dirksland hebben hun huisje op Battenoord herbouwd. Thans woont Piet en Ger in Nieuwe Tonge en iedere lezer zal hun de rust, waarvan zij nu genieten, met dank baarheid gunnen.

D. Hoogzand

C. Staal beschrijft in zijn boek **De Ramp**, de watersnood in Battenoord onder meer als volgt:

'Toen het zondagmorgen langzaam licht werd, ontdekte ik de hele omvang, de immensheid van de ramp. Ik keek uit over een waanzinnig grote watervlakte. Wij zaten met z'n zessen op het dak van de burens; een oudere man met z'n vrouw, twee zoons en een kind. Die man was heel christelijk. In het **gehucht dachten ze dat hij profetische gaven had**. Hij begon te roepen, *dat de wereld zou vergaan, dat ons einde nabij was*.

Na een poosje heb ik gezegd: "Als je nu eens je klep dichthield?!"

Want ja, wat moest je met die paniekzaaijerij? Bovendien: ik vóélde niet dat we verloren waren. Vanaf de dijk hoorden we mensen roepen. Je wist dat ze in de buurt waren. Het was een kwestie van wachten op redding. Ik was geen held op dat moment. Ik beleefde het in een roes; het voorbijdrijvende huisraad, de dooie koeien, de kakofonie van geluiden. Ik registreerde het, maar meer ook niet. De werkelijkheid drong nog niet helemaal tot me door. Ik probeerde ook niet iets te verzinnen om daar weg te komen. Ik was min of meer

verdoofd. Ik denk dat de menselijke geest zo is gemaakt dat je op de meest vreselijke momenten iets van verdoving over je krijgt, waardoor je erdoorheen kunt komen.' ...

De buurman die hier vertelt spreekt ongetwijfeld op Piet de Gast Sr. en gezin. Misschien wordt hij ook bedoeld in onderstaand fragment:

In het boek van W. van der Ham wordt geciteerd:

... De brandweer van Nieuwe Tonge was rond drie uur op Battenoord en ging aan de slag met zeilen en zandzakken. Wat niets uithaalde want, zoals de vader van **Piet de Gast**, een oude Battenoorder, 'opbeurend' tegen de hardwerkende brandweermannen zei: "*Denk je echt dat je de hele Noordzee kunt tegenhouden?*"

Vervolg verslag overgenomen uit **Ooggetuigen van de Watersnood 1953**. Door Willem van der Ham. Uitgave: www.boomgeschiedenis.nl. Een zeer goed gedocumenteerd boek. Blz. 126 enz.

Schipper beschreef deze vreselijke gebeurtenis als volgt:

Bij de afrit van de woning van Willem Bruggeman moesten wij het water in, wat reeds boven de dijk stond. Hoe verder wij gingen, hoe dieper het water werd. Toen we ongeveer 15 meter van de woning van Bruggeman verwijderd waren, begrepen we dat we voor een moeilijke opgave stonden. Ongeveer 10 meter voor ons uit stond Bruggeman naast een auto (die bij nader inzien de wagen van Nillis Buijs was) om hulp te roepen. In deze auto zat zijn vrouw met drie kinderen. Hij trachtte hem voort te duwen doch het lukte hem niet meer. Met vereende krachten, Ab van Prooijen rechts duwend, De Haan en Oosterling achter, Bruggeman en ik links, ging de auto vooruit. Toen kwam het fatale moment. Na ongeveer 5 minuten te hebben geduwd namen de golven een andere vorm aan. Het waren nu steile watermassa's van ongeveer 2 meter hoog, die op ons afkwamen en zich niet van boven naar beneden ontlastten. Precies hetzelfde beeld, zoals ik de Niagara-waterval van een plaatje ken. Oosterling en De Haan zeiden: 'Schipper ik kan niet meer.' Weer komt zo'n waterzuil op ons af. Ze konden hun benen niet meer op de grond houden en vielen, om onmiddellijk door de golven te worden bedolven. In enkele seconden tijd was er geen spoor meer van hun te zien. Voor denken was geen tijd aanwezig. Wij moesten voort!

De auto met het gezin Bruggeman hebben we nog voortgeduwd tot het begin van de doornhaag van Henkjan Vreeswijk. Bruggeman zei tegen mij: 'Ik kan niet meer'. Achteraf bezien was dit misschien een begin van zijn dood. Een waterzuil plaatste zich tegen de auto. Ik schuifel naar achter en een stuk dijk verdween met de wagen in de golven. Hier verdronken Willem Bruggeman met vrouw en drie kinderen. Ik was dus nog over met Ab van Prooijen. Enkele meters voor ons stond nog een auto. Gearmd en schuifelend zijn we voorwaarts gegaan. Dit schuifelen bleek heel voornaam te zijn, want zodra je een voet van de grond tilde, raakte je je evenwicht kwijt. Wij kwamen bij de auto. Deze bleek van Koppenaal te zijn. Erin zat de vrouw van Jan de Jong met haar kinderen. Op mijn vraag waar de chauffeur was, zeiden zij dat deze was weggelopen. Hier stonden we voor een nieuw probleem. Opduwen met z'n tweeën was niet mogelijk. Dus moesten deze mensen één voor één overgebracht worden naar Henkjan Vreeswijk. Het water stond toen reeds in de auto. Onder protest van de vrouw haalde Van Prooijen een kind uit de wagen en nam dit onder zijn arm. Ik zei: 'Ab laten we het samen doen.' Hij antwoordde: 'Ik kan het alleen wel.'

Terwijl ik het volgende kind wilde pakken en Ab ongeveer 2 meter van me verwijderd is, ontlast weer zo'n waterzuil zich. Van Prooijen raakte zijn evenwicht kwijt, vliegt met grote snelheid door een gat in de haag, om direct daarop door het water bedolven te worden.

ERE VOOR DEZE HELD!

Meteen brokkelde dijk weer af. De wagen waarin vrouw De Jong en kind zat, verdween in het water. Daar stond ik alleen in het holst van de nacht.

Uit het verslag van burgemeester van HOFWEGEN:

Na de ramp was het ook verschrikkelijk. Het verhaal van Lia Bruggeman-Luchtenburg, Lia Luchtenburg was 18 jaar tijdens de Watersnoodramp. Zij trouwde met Andries Bruggeman uit liefde, maar ook om zijn twee jongere broers op te vangen. Lia Luchtenburg vertelt:

Ik woonde in het dijkhuis met mijn vader, moeder en zus. Mijn zus was tijdens de ramp niet thuis. Mijn vader, Kees Luchtenburg, was op Battenoord de havenmeester en de dijk- en polderopzichter. Hij bediende ook het gemaal. Zaterdag zei hij al: 'Het water gaat niet weg.' Hij was ongerust, maar het water stond wel vaker op de kade. Hij lag nooit op bed

als het hard waaide. En als er hoge vloedstanden werden verwacht, ging hij langs die kleine huisjes om de vloedplanken te zetten, zodat het water niet in de huizen kwam.

Mijn oma was net overleden, zaterdag was de dag van haar begrafenis. Zodra zij was begraven, ging mijn vader weer naar huis. Toen stond de haven al vol. Ik zie hem nog onrustig over de dijk lopen. Hij belde naar Middelharnis, naar het waterschap, maar daar maakte men zich niet druk. Mijn vader drong erop aan dat de mensen hun dijkhuisjes verlieten. Hij vond het daar niet veilig. Veel mensen kwamen toen naar ons huis dat hoger lag. Het werd steeds voller. De paniek sloeg toe. Het water stond op een gegeven moment tot aan het kamerraam van de eerste verdieping.

Opeens kwam die gigantische klap. De dijk brak door. Het was alsof er een bom viel, alsof de wereld verging. In de haven zakte het water echter en de angst dat het door de ramen zou komen of bij ons in de gang kwam, was toen weg.

Ik had al ongeveer twee jaar verkering met Andries Bruggeman. Die woonde wat verderop, aan het begin van de Battenoordsedijk. Hij was een jaar ouder dan ik. Ik kende hem eigenlijk al mijn hele leven. Je ging samen naar school, je ging samen naar zang. In die zomer zwommen we in de haven met z'n allen. We hebben onze verkering wel een poosje verborgen gehouden.

Opeens kwam Andries naar het dijkhuis met zijn broertje Piet van 1 jaar oud. Ze riepen: 'Wij hebben niets meer. Alles is verdrongen!' Hij had zijn ouders met zijn drie jongere broertjes voor zijn ogen zien verdrinken. Zijn moeder en broertjes zaten in de auto. Zijn vader duwde de auto. Maar zijn broer van zestien, paste niet meer in de auto. Zij zeiden tegen hem: 'Ga jij maar terug naar Battenoord.' Het lukte Andries nog om Piet te redden. Hij heeft nooit kunnen begrijpen hoe het gebeurde. Het hield hem zijn leven lang bezig. Steeds zei hij: 'Ik loop naar de andere kant en toen kwam er een vloedgolf. Ik sta daar met Piet op mijn arm. We wegen nog niet een derde van de auto waar mijn moeder, mevrouw Du Pree en jongens in zitten. Mijn vader gaat met die auto de dijk af, en ik blijf staan. Dan zeggen ze weleens: het is toen je tijd nog niet geweest.'

Jan en Piet woonden na de ramp eerst bij hun oudere broer in Gouda, maar dat ging niet goed. Burgemeester Van Hofwegen zat erg met situatie in zijn maag. Ze moesten naar een tehuis, maar dat wilden ze niet. Toen zei ik: 'Dan vraag ik wel aan mijn vader of ik met Andries mag trouwen.' De burgemeester zei: 'Als Lia dat wil, en het mag van haar vader, dan kunnen we wel voor een woning zorgen.' Op 22 april 1954 zijn getrouwd. Jan heeft negen jaar bij ons ingewoond en Piet elf jaar.

Kort na de ramp raakte Andries gewond en verloor hij zijn baan, maar gelukkig kon hij aan de slag als conciërge in het dorps huis. We moesten met 35 gulden in de maand die jongens onderhouden. Andries heeft verschrikkelijk hard voor hen gewerkt. Natuurlijk kregen de jongens een gegeven moment verkering. Het meisje van Jan was verschrikkelijk jaloers op mij. Jan en ik scheelden natuurlijk ook maar twee jaar. Ze vond het niet goed dat Jan en ik contact zouden blijven onderhouden. Ik zei tegen haar: 'Kun je je dat nu echt niet indenken? Zo'n jongen, die is nu al negen jaar bij mij, mag hij dan niet een klein beetje tonen dat hij het fijn vindt als hij bij mij is? Als je dat vertrouwen niet hebt, hou je niet genoeg van hem. Ik hou van die jongens, ik heb van die jongens gehouden. Mag dat?'

Ze wilde er niets van weten en het contact werd verbroken. Toen Jan overleed hebben we dat pas later vernomen.

Piet is overleden toen hij 41 was. Voor mijn man is dat een klap geweest die hij nooit meer te boven is gekomen; hij was voor de tweede keer zijn familie kwijt. Ik zeg wel: 'De ramp is een verschrikkelijke tijd voor ons geweest, maar na de ramp, om alles een beetje op orde te krijgen, is ook verschrikkelijk geweest.'

Mijn man is nu dement; hij weet het allemaal niet meer. Ik ben eigenlijk wel blij dat hij het zich niet meer kan herinneren. Zijn hele leven kwam die ramp altijd weer boven. Hij uitte

het niet, hij kropste het op. Maar als het dan over de ramp ging, zei hij: 'Ja, maar ik heb er ook vijf verloren.'

Schipper had het geluk dat de sterke stroom hem niet de polder in had gesleurd. Vanaf Battenoord hadden mensen het tafereel gadegeslagen en ook mensen in de directe omgeving die zelf in penibele omstandigheden verkeerden, hadden de auto's zien staan. Met hun koplampen nog aan waren de auto's meegesleurd door het water en van de dijk gegleden. Kees **Luchtenburg** zag het van dichtbij gebeuren, en het werd hem allemaal te veel.

Nog steeds steeg het water; het sloeg boven de dijk te Battenoord en Polder Klinkerland liep vol. En daarna ging het licht uit en zaten we in het donker. Toen ben ik nog op de sluis bij Izaak Vreeswijk wezen kijken. En toen gebeurde wat voor velen noodlottig is geworden. Polder Battenoord moet op vele plaatsen tegelijk zijn doorgebroken. Er kwam een vloedgolf aanbulderen, geweldig! En even daarna golfde het over de Battenoordsedijk polder Klinkerland in, alles vernielend en wegzuigend wat maar in de weg stond. De auto's stonden toen nog overal op de dijk verspreid; hun motoren draaiden niet meer, hun lichten nog aan in een storm van wind en water. Dat kon ik niet meer verwerken. Dat is alles weg, dacht ik, mijn benen wilden niet meer normaal, denken ook niet. Ik moest het opgeven.

Thuis gekomen zaten alle mensen als een kudde verschrikte dieren bij elkaar en met vragende ogen: hoe zal dit aflopen? Het werd me te veel. Ik voelde mij onmachtig. Een ogenblik later stond ik in de gang met Van 't Hof te praten. We zeiden tegen elkaar: 'Alles is verloren!'

Toen kwam Willem de Gast binnen. Hij zei: 'Daar gaat Bram Volaart zijn huis, 't ondersteboven; ze drijven daar. Laten we hen gaan helpen'.

Ik heb het weer geprobeerd, zover mijn krachten reikten, en ben weer gaan helpen. Volaart spoelde op een stuk zolder tegen de dijk aan. Het is ons gelukt hen er allemaal af te halen, de oude Van Putten en zijn vrouw en de vrouw van Bram Volaart en diens kinderen. Mijn vrouw en dochters hadden handen vol werk deze doorweekte mensen wat op streek te helpen en van droge kleren te voorzien, voor zover dit nog voorradig was. Nog steeds steeg het water. Het keukenraam dreigde te bezwijken. Deze werd met planken beschermd en mijn vrouw moest met blikken en dweilen de gang in om hier het water uit te houden. Ik heb de naden toen wat gestopt en stempels op de deurposten geplaatst want hij kraakte in zijn hengsels. Zou deze bezwijken zijn, dan was het voor ons huis ook hopeloos geworden.

Onderwijl was het ongeveer 5 uur geworden en toen zakte het water aanmerkelijk. Dat kwam vermoedelijk ook doordat meer polders invloeiden. Rillend van kou en op van de zenuwen moesten we hulpeloos toezien en aanhoren hoe de mensen op brokstukken van hun woningen zaten en steeds maar om hulp riepen, wat door merg en been ging. We hadden niets, dus moesten we noodgedwongen afwachten.

HET VERHAAL VAN RIA VOLAART

Ria Volaart woonde aan de Sint Pietersweg in een arbeiderswoning met haar ouders en haar vier jaar jongere broertje. Zelf was zij op 1 februari 1953 7 jaar oud. In de buurt van het gezin Volaart woonde veel familie: een oma op de Sint Pietersweg, een opa en oma in de dijkhuisjes bij Battenoord, en elders nog wat ooms en tantes. Ria Volaart vertelt:

Mijn vader was al ongerust. 'Als er een keer heel hoog water komt, gaat die dijk eraan,' zei hij wel eens. Misschien besprak hij de staat van de dijk wel met mijn opa, die dijkopzichter was geweest. Hij ging die zaterdagavond regelmatig naar de dijk kijken en zag dat het water steeds hoger kwam. Omdat het voor opa en oma veel te gevaarlijk werd, kwamen zij die nacht bij ons in huis. Logisch was dat eigenlijk niet: ons huisje lag veel

lager, zij woonden min of meer op de dijk. Die huizen vingen wel de eerste golven op, maar hun huis is blijven staan, al was de achtergevel eruit. Waarom wij niet naar het dijkhuis van Luchtenburg zijn gegaan, zoals de meeste mensen hier, weet ik niet.

Mijn opa en oma waren er nog maar net toen al dat water kwam. Wij zijn naar de zolder gevlucht, maar het water kwam hoger en hoger. Het huis ging heen en weer. Eerst viel de achterkant eruit, waarde fietsen stonden. Ook de fiets die ik net had gekregen. Vervolgens zakte de vloer scheef. Het water kwam ontzettend snel, het schoot in de hoogte. Mijn vader heeft gebeden voor ons allemaal. Het huis bleef maar schudden. We zijn het dak opgegaan door het dakraam, en mijn vader heeft de pannen eraf gegoooid. We hebben toen die drie auto's gezien, precies in de bocht in de dijk. Mijn moeder zei nog: 'Die hebben geluk, die gaan nu nog met auto's weg en wij zitten op het dak.' Mijn vader zei: 'Nou, dat weet ik zo net nog niet.' Hij had dat nog maar net gezegd of we zagen die auto's wegschuiven in de diepte. Vanaf het dak zagen we ook het huisje waar we later nog gewoond hebben, aan de overkant van de Sint Pietersweg, waarvan de zijgevel was weggeslagen. Daar zagen wij een vrouw op een bed zitten. Het huis was helemaal open. En we zagen allemaal verdronken dieren langsrijven.

Opeens stortte het huis in. Met dak en al gingen we met z'n allen kopje onder. Ik zat bij mijn vader tussen zijn benen geklemd. Aan een arm hield hij mijn broertje vast. Waar mijn oma, opa en mijn moeder zich aan vast hebben gehouden weet ik niet. Het ging allemaal zo snel. De zolder kwam omhoog, waarschijnlijk doordat al die planken gingen drijven. Mijn vader trok die zolder een stukje naar beneden, en wij zijn erop geklommen. Even lagen we stil, maar opeens vlogen we in een sneltreinvaart weg. We schoten rakelings langs het watergemaal en botsten daar op de Battenoordsedijk. Als we tegen het gemaal aan waren gekomen, waren we er echt niet meer geweest. Wat er daarna precies gebeurde, weet ik niet meer. Ik weet wel dat er mensen die in en bij het dijkhuis van Kees Luchtenburg op Battenoord waren alles zagen gebeuren. Ze stonden te gillen en zijn direct naar ons toe gekomen. We werden in het dijkhuis opgevangen. We hadden eerst niet eens in de gaten dat we het koud hadden en dat we gewond waren.

HET HUIS VAN VREESWIJK

Terwijl ze voor hun ogen zagen hoe de vloedgolf de auto's meesleurde, lukte het een aantal mensen op miraculeuze wijze zich het vege lijf te redden. Schipper wist samen met Willem Breen en een aantal anderen het dijkhuis van Vreeswijk aan de Battenoordsedijk te bereiken. Dat het nog overeind stond, was een wonder. Waarschijnlijk was het nog niet in elkaar gestort doordat een vrachtwagen tegen de gevel was gedreven, waardoor het huis werd gestut. De golven sloegen onophoudelijk tegen het huis en de auto, en de stroming was sterk, zodat het nog maar de vraag was hoe lang het huis nog overeind zou blijven staan.

Schipper beschrijft hoe hij opnieuw mensen voor zijn ogen zag verdrinken:

Schuifelend ben ik toen naar het huis van Henkjan Vreeswijk gegaan. Van mijn auto was geen spoor meer te bekennen. Op de scheiding van huis en schuur stond bijna tegen deze gebouwen aan een vrachtwagen van Willem de Gast van Battenoord. Op deze vrachtwagen, waar ik me ook bijvoegde, stonden: de vrouw van Izaak Vreeswijk met haar twee dochters, Lenie van Prooijen, de vrouw van Cornelis Vreeswijk met haar twee zoons, Jan Koppenaar, Henkjan Vreeswijk met vrouw en drie kinderen, een jongen van Bruggeman en naar ik meen, Gert van Dorst.

HET VERHAAL VAN RINUS GROENENDIJK

De Battenoordsedijk behoort, net als het buurtschap Battenoord, tot de zwaarst getroffen plekken van de Watersnoodramp. Maar liefst **27 bewoners verdronken** er. Daarnaast verdronken er veel mensen die zich op dat moment op de dijk bevonden. Onder de

slachtoffers waren zeer veel kinderen. Op maandagmorgen 2 februari 1953 rond tien uur kwam echter ook nieuw leven aan de dijk. Marinus Groenendijk, genoemd naar zijn vader (roepnaam Rinus), zag het levenslicht. De hele familie — vader en moeder met drie jongens en de vader van de moeder — bevond zich toen op de zolder van boerderij Katendrecht, daar naartoe gevlucht voor het water.

Tijdens de rampnacht waren de bewoners door chauffeur Koos van der Maas gewaarschuwd dat de dijken doorbraken en zij zich in veiligheid moesten brengen. De hoogzwangere Hendrika Groenendijk-D'Huvelaere pakte snel wat babykleertjes bij elkaar en vluchtte naar boven. Haar man Marinus kon nog net een koffer niet luiers pakken. Vader Marinus vertelt:

Ik ben die nacht nog gaan kijken naar de zee, uit nieuwsgierigheid. Die gierende storm en dat hoge water — hoe zou dat eruitzien? De dijk was vlak achter ons huis. Toen ik erop stond, voelde ik dat ik trilde als een dier. Ik rende terug. Ik sloot de deur achter me; dat doe ik anders nooit, maar nu wilde ik het water buitensluiten, voor de paar ogenblikken die ik nodig zou hebben om de zolder op te gaan. Toen brak het water de vensters. Het water kwam uiteindelijk tot een centimeter van de zolder. We waren niet bang, geloof ik. Mijn vrouw was pas uitgerekend voor de laatste week van februari. Ze leek heel kalm, maar ja, van de onderdrukte zenuwen is dat kind te vroeg geboren. Aan eten hadden we geen gebrek, omdat we net het varken hadden geslacht, en de worsten hingen op zolder. Maar dat spul is zo zout. Ik zie nog de jongetjes de ruiten aflikken toen die beslagen raakten.

Drie nachten en twee dagen hebben we zo gezeten. We konden geen van allen zwemmen. Zestig meter verderop zat onze buurman met zijn vrouw op het dak. Zijn zolder was lager dan die van ons, dus die stond onder water. Wij konden hen niet halen, en zij konden niet naar ons komen. En toen begon kleine Rinus zich te roeren.

Mijn vrouw zei: 'Doe dan maar wat de dokter doet. Ik was geen dokter, maar er moest wat gebeuren. Toen riep mijn vrouw: 'Au, au! Dat doet de dokter vast niet, want dat doet pijn!' Maar toen kwam Rinus heel vlug, en ik wist dat nog van het paardenvolk: op een vingerlid afstand bind je de navel af, en op nog een vingerlid afstand knip je hem dan door. Dat was dan wel voor paarden, maar dat kan elkaar niet ver ontlopen.

Toen ben ik op het dak gaan zitten roepen naar de burens, omdat die vrouw kon helpen bij geboortes. Dat had ze vaak gedaan. Dat werd een gek gesprek. We schreeuwden over 60 meter over en weer. 't Is een zoon!' 'Wat zeg je?' 'Zoon.' 'Alweer?' 'Wat zeg je?' 'Leuk!'

'Maar hoe moet dat met die moederkoek?' 'Wat zeg je?' 'Moederkoek.' 'Vanuit de maagstreek drukken naar beneden.' 'Wat zeg je?' Ik heb gedrukt, maar niks moederkoek.

Die laatste nacht was angstig, maar in de ochtend kwamen ze met boten. Toen heeft mijn vrouw, die altijd zo kalm was, drie dagen liggen schreeuwen in het ziekenhuis. Dat was misschien maar goed ook. Het moest er even uit.

Ik ben vijf dagen later met de boot teruggegaan om in de schuur te kijken. De paarden waren een beroerd gezicht. Die stonden met de voorhoeven op de ruif stijfdood. De koeien waren dom op de grond blijven staan. En toen hoorde ik ineens blaffen. De hond. Blij dat die mij zag. Hij leek niet uitgehongerd, hij had zeker gegeten van de dode beesten. Met Rinus bleek alles in orde. Mijn vrouw heeft zich nooit meer veilig gevoeld achter de dijk

Blz. 146 **Jan Kiel**

De Wachtmeester der Rijkspolitie Jan Kiel, die noodgedwongen in zijn eentje opereerde en Battenoord niet had kunnen bereiken, was weer naar **Nieuwe-Tonge** teruggegaan. Al hield ook hij geen rekening met grootschalige dijkdoorbraken - dat kon niemand immers voorzien -, hij begreep wel, na alles wat hij al had meegemaakt, dat het beter was om zoveel mogelijk mensen te wekken, zeker de mensen in de kleine arbeiderswoningen in het lage deel van het dorp. In zijn brief aan de burgemeester schrijft hij dat hij heel wat

mensen wist te redden. Hij raakte uiteindelijk volledig uitgeput, maar wist zelf op het nippertje te overleven.

Kiel:

'Allereerst ben ik naar de Zuiddijk, hoek Oranjestraat gegaan. Ik heb daar tientallen mensen en kleine kinderen uit het water gehaald, tot mijn borst in het water staande. Daar toen alles plotseling zo razendsnel ging en er overal paniekstemming heerste, kunnen namen van al deze mensen door mij onmogelijk genoemd worden, daar ik 1e, niet alle mensen van naam ken of herkende en 2e, door de heersende duisternis. Wel kan ik mij herinneren de familie Klapmuts, Stoffel Jansen en vrouw en Hendrik van den Ochtend van de brandweer, allen wonende te Nieuwe-Tonge, Oranjestraat.

Daar er door het steeds stijgende water geen mensen meer uit de Oranjestraat kwamen en ik door de zeer sterke stroom teruggedreven werd, ben ik onmiddellijk naar de Westerstraten gerend. Ook daar zijn door mij verschillende mensen, die tot aan de kin in het water liepen, naar de dijk gebracht. Ik kan mij o.a. nog herinneren een meisje van Aart van Sliedrecht uit de Westerstraat. Daar ik verder nog in de Westerstraat nog om hulp hoorde roepen, heb ik getracht *zwemmende mensen te bereiken*, hetgeen onmogelijk bleek door de zeer sterke tegenstroom. Ik heb mij langs het hek van schoenmaker Keijzer naar de plaats van het hulpgeroep getrokken en zag daar het gezin Jan Bakker met vrouw en drie kleine kinderen op een schuurtje staan. Zij stonden tot de enkels op het schuurtje in het water. Door mij is naar Bakker geschreeuwd op het dak van zijn huis te klimmen, zodat ik dan zijn vrouw en kinderen kon toe gooien. Hierna luisterde hij eindelijk, waarna ik hem zijn kinderen heb toegegooid en het laatst zijn vrouw op het dak heb geholpen.'

Het hulpgeroep kwam van alle kanten. Kiel probeerde nog zwemmend mensen te bereiken, maar de tegenstroom was veel te krachtig. Hij kwam in een draaikolk terecht:

'Ik heb daar zeker een half uur in dit ronddraaiende water gedreven en kon er onmogelijk uit zwemmen, daar de stroom te sterk was en ik uitgeput raakte. In dit ronddraaiende water dreven een lijk van een mens en een kind van ongeveer 2 of 3 jaar. Dit kind heb ik nog getracht uitliet water te lichten, doch daar ik voelde en zag, dat dit kind reeds dood was, heb ik het weer losgelaten. Het hulpgeroep dat ik hoorde, was vermoedelijk van een oude man. Dit kwam van een afstand van ongeveer 7 of 8 meter van mij verwijderd uit een slop [een armoedig steegje]. Af en toe kon ik het silhouet van deze man zien. Ten laatste hoorde ik dat de man begon te gorgelen en zag en hoorde ik dat hij verdronk.'

Kiel had geen besef van tijd meer. Hij wist zich nog wel te herinneren dat hij zich aan een houten schuurtje probeerde vast te klampen en zich langzaam verplaatste naar een ander schuurtje, en zich vervolgens aan een paal vastklemde. Na bovenmenselijke inspanning werd hij door Abresch geholpen op een drogere plaats. Hij kreeg een zenuwinzinking en was absoluut niet meer in staat om hulp te bieden.

Nieuwe-Tonge was het aantal woningen, dat verwoest en niet meer te bewonen is, wordt geschat op 450 van een totaal aantal van 625. Daarbij komen nog de verwoeste en zwaar beschadigde landbouwschuren, geschat op 30. Naderhand werden van de 2200 inwoners 600 aan een nieuw huid geholpen.

Oude-Tonge was het zwaarst getroffen. Een van de redders stak boven anderen uit. **Cor van de Tonnekreek** zwom met amper een onderbroekje door het koude water en heeft **47 mensen gered met gevaar voor eigen leven**. De sterke stroming van opgezweept water sleurt de kleren van iemands lijf. Zie Blz. 81. **Ooggetuigen van de Watersnood 1953**. Door Willem van der Ham.

Cornelis van de Tonnekreek kreeg op 31 mei 2010 een eremedaille via het Carnegie Heldenfonds opgespeld door de commissaris van de Koningin; de heer J. Franssen.
Cor werd geb. 28 jul 1932, Oude-Tonge, overleed 19 jan 2016, te Oude-Tonge.

Brieven van de vriendenkring aan Bastiaantje Verbaas

Barendrecht.

Geboren 13 oktober 1896 te Barendrecht en overleden aldaar 1 april 1985 op 88-jarige leeftijd.

De brieven werden geërfd aan vrouw Blom-Van Roekel, die haar een tijd lang heeft verzorgd.
Een klein aantal is gedigitaliseerd.

Van onderstaande 13 schrijvers worden een aantal brieven weergegeven.

P. de Gast en echtg., St. Pieterweg 10, BATTENOORD, post Nieuwe Tonge

W. de Gast, Gen. Snijderstraat 21, Nieuwe Tonge

Maarten van Zielst, Molendijk 107, Nieuwe Tonge

L.A. van Zielst, Nieuwe Tonge

Van een onbekende vriend, Barendrecht

Mej. M. Klaver, Nieuwehaven 47, Middelburg (rond 1930-1940)

W. Luyk, Rotterdam

B. Reinders Rotterdam

N. Oosthoek - Kleine, (1942)

Sophie Kooper uit Middelharnis en

Gijsje Kooper te ...

Wed. A. Korevaar - Vlot (Jaantje Vlot) uit Sliedrecht;

Fam. Grietje Wolfert, Voorstraat 30, Hedel, (Ammerzoden)

Fam. R. Verwey uit Kamerik

J. Klein, Achterstraat 42, Asperen

P. van Mourik-Hoogeboer uit Asperen

R. Vlot uit Giessendam

N. de Jong, Prinsenstraat 29, Dordrecht

Wed. Leune, Willem de Zwijgerlaan 105, Leerdam

A.de Koning, Notenhof 37, Barendrecht

De Graaff, Adamshofstraat 81a, Rotterdam

Wed. Visser, Huize Tiendhove 8, Kapelle a.d. IJssel

J. van Heijkop, Onderweg 11, Wellseid gem. Ammerzoden

Fam. Van de Bos ?

G.A. de Sterke, Oranjestraat 16, Dordrecht

J.G. van Korlaar, Appelsestraat 21, Nijkerk

J. TH J van Ommen Doornboomspark 7 Scherpenzeel

J.M. Kleinendorst, Buitendams 365, H'veld-Giessendam

Wed. Molenaar, Kerkweg 11 a, Barendrecht

D.C. van Duinen, Dordrecht

A. Barendrecht te Zwijndrecht

R. van de Geer, Harmelen

A. de Lang, Dordt

G. van Leeuwen Ammerzoden

A. de Haas, Barendrecht

P. Noordzij, Dordrecht

C. van den Heuvel, Barendrecht

Ch. V.d. Ouden, Vlaardingen

?? Groene zoom 11 Alblasserdam

A. van de Berg Gouda
H. van de Berg Dordrecht
Geluk, Bruinisse
J. Blok
Wed. De Bruine, Krabbendijke
B. Pols, Dordrecht
D. van Os- Ballegooyen Aalst bij Zaltbommel
Lomboklaan 18, Leersum
Van Willigen- Groeneweg, Vuren
Vermeulen, Rotterdam
Mej. L. van Dalfsen uit Delft
L. de Man , Barendrecht
F. Karijm- de Man Barendrecht
B. Mulder, Barendrecht?
B. van Prooyen, Ridderkerk
G.J. van Meijerink, Rijssen

PIETER DE GAST en LAURINA HENDRIKA VAN VLIET

Pieter de Gast werd geboren te **Ooltgensplaat 22 oktober 1885**. Overleden 1 september 1973. Begraven 6 sept. te Nieuwe Tonge.

De begrafenis werd gehouden donderdag **6 september 1973**. Pieter was volgens de begrafenisdienaar in de ouderdom van **87 jaar en 3 maanden**. De begrafenis vond plaats op de dag van het zilveren regeringsjubileum van koningin Juliana
Mevr. De Gast schrijft in haar briefje toen Pieter stierf, dat hij **84 jaar en 10 maanden** was. Dit moet 87 jaar zijn.

Ze schreef in een andere brief: **8 oktober 64 jaar** geworden dat wij **getrouwd** zijn geweest, alle lief en leed samen mogen gedragen hebben.

Eilanden Nieuws		04-09-1973
Overleden Pieter de Gast 87 jaar echtgen. van Laurina Hendrika van Vliet		
 www.online-begraafplaatsen.nl		01-09-1973 Nieuwe-Tonge
Van Brussel Visbeen		Hartog Spruit Boelhouwers

Begraven te Nieuwe-Tonge

Pieter trouwde te Nieuwe Tonge, 8 okt. 1909 met **Laurina Hendrika van Vliet**. Geboren 14 febr. 1890. Ze overleed 3 nov. 1976, 86 jaar.

Dochter van Thomas van Vliet, geb. 3 dec. 1858, Nieuwe Tonge en
Kaatje Drooger, geb. 31 mrt 1861, Middelharnis

Kinderen:

Uit de genealogie blijkt dat zij een zoon hadden

Willem

Een dochter **Kaatje de Gast** hadden, geboren 19-7-1915. Grafsteen Nieuwe Tonge 28-2-2006

De 2 redders van Battenoord Piet en Willem de Gast, spreken in hun verslag over **Willem de Gast**, gehuwd met **Sietje van Brussel** met hun dochter **Hendrica** werden in de Ramp gered. Sietje 96 jaar, werd begraven in Nieuwe Tonge. Ondertekening adv.: De Leeuw

Het buurtschap Battenoord behoorde bij Nieuwe Tonge. Piet en Laurina woonden volgens de envelop: St. Pietersweg 10, BATTENOORD, post Nieuwe Tonge. Ca. 300 mtr. vanaf de zeedijk aan de rechtse kant

(De straat heeft thans 2020, 24 adressen.)

**Brieven van Laurina Hendrika van Vliet, ook namens haar man
aan Sjaantje Verbaas**

Geliefde vriendin

Nu zou ik eindelijk eens een lettertje schrijven, want dat is al lang geleden. Het gaat zo maar van het een op het ander en ik heb altijd nogal veel te schrijven. En daar u weer jarig geweest ben, wil ik het nu doen. En zal eens schrijven hoe het bij ons gaat. Met mezelf gaat het zo het oude gangetje, maar mijn man is er de laatste tijd maar naar aan toe. Hij heeft erg last van aambeien, al een week of vier en daar lijdt hij veel van. En zo is het altijd nog maar dobberen door dit Mesech van ellende. Maar hij mag toch de laatste tijd veel van de Heere hebben. En geloven dat het niet altijd zou duren, dat er eenmaal een tijd komt, dat men uitgestreden zou zijn. En dan met al zijn kruis en druk naar huis daar geen inwoner meer zal zeggen: ik ben ziek. O, wat een geluk voor die kerk die daar onder begrepen mag zijn. Ze zijn hier ongelukkig en ellendig en dat zal wel blijven tot de laatste ademsnik toe; die het werkelijk om komt te dragen. Niet zoals het in de hedendaagse tijd besproken wordt, want ze kunnen tegenwoordig wel over de Heere praten maar gaan toch in alles door en men kan toch geen twee heren dienen, nietwaar? Het komt aan de handel en wandel wel openbaar. De Heere zegt toch: *toon uw geloof uit uw werken*. O wat is toch alles ver weg als men 't zo eens uit mag drukken.

Nu geliefde, in de hoop dat u dit in welstand van uw ziel mag ontvangen. Met de hartelijke groeten van uw vriend en vriendin

P. de Gast en vrouw.

Allen de groeten die het leven in zichzelf niet meer kunnen vinden.

21 juni 1961.

Geliefde vriendin

Nu eindelijk een lettertje aan u. Wij mogen beide nog een redelijke welstand verkeren. En hopen dat het met u ook weer wel mag gaan wat uw lichaam aangaat. Want wij hebben lang niet wat van u gehoord. Ja, ik heb het altijd nogal druk met schrijven. Veel familie en kennissen en dan wel een ieder eens een lettertje hé?

En wij zijn ook nog op de begrafenis geweest bij **Spuijbroek**. Ik weet niet of u die ook kende, maar dan hebt u er toch wel eens van Euser over gehoord, denk ik. **Dominee Smits van Sliedrecht** was er om de begrafenis te leiden. En die man had een goede grondslag neergelegd, hoor. Er was vrede in de harten van het volk dat er was. Mijn man zei: zo heb ik het niet veel meegemaakt. Hij had wel eens gemakkelijk voor zichzelf gesproken, als hij de begrafenis moest lijden. Maar nu was er een instemmen met elkaar in het binnenste des harten. O wat ligt er toch een geluk voor dit volk te wachten als zij het lichaam der zonde af mogen leggen, nietwaar? Hoewel het door veel strijd en verdrukking heen moet, zolang zij in dit Mesech der ellende rond moeten dwalen. Maar eenmaal zal de drijver ophouden voor degenen die daar onder gerekend mag wezen, nietwaar? Misschien heeft Euser het al wezen vertellen bij u hoe het was op het sterfhuus; of heeft hij nog niet geweest?

Wij krijgen volgende week ook weer volk van Scheveningen voor een paar dagen. En dat is dan wel eens gezellig. Dan is mijn man meest aan het woord vooral als hij eens opening geschonken wordt van 's Hemelswege. Want daar de Geest van Christus is, daar is vrijheid, hé? Welgelukzalig die dat te beurt mag vallen.

Want de Heere zegt Zelf in Zijn woord: *daar Ik eenmaal tot de ziel gesproken heb, zal Ik nimmermeer terugtrekken*. Zo vast ligt dat Verbond voor degenen die in dat Verbond opgesloten liggen.

Nu geliefde vriendin, wij hopen dan van u ook weer wel eens een lettertje te ontvangen als u er gelegenheid voor heeft en uw lichaam het toelaat. Nu, doe verder al degenen die bij u komen van het volkje de groeten maar van ons. En wees zelf hartelijk gegroet van uw vriend en vriendin

P. de Gast en vrouw.

Toelichting:

Zesentwintig brieven van Fijgje Bons aan L.B. Spuijbroek en J.J. Braspenning.

Zie: 12 vrouwen beminnen hun Zaligmaker. Deel 14, door W. Westerbeke

Lambertus Bastiaan Spuijbroek werd op 7 februari 1888 te Raamsdonk geboren. Aanvankelijk was hij metselaar, later was hij houder van een depot van koningsgist en bakkersbenodigdheden. Die producten bracht hij met een bakfiets - later met een motor eraan - bij de bakkers in de omgeving. Op 3 november 1920 trad hij te Rotterdam in het huwelijk met **Johanna Josijna Braspenning**. Anna, zoals zij werd genoemd, is op 8 mei 1893 te Sprang geboren. Haar vader overleed op jonge leeftijd, waarna haar moeder hertrouwde. Nadat ook haar tweede vader was overleden, vertrok haar moeder met haar kinderen naar Rotterdam. Nadat Spuijbroek niet meer kon werken zijn ze in 1958 naar Hoge Zwaluwe verhuisd. Spuijbroek was een stille man. In 1960 werd zijn gezondheid minder. Op 3 november van dat jaar zouden ze 40 jaar getrouwd zijn. Men maakte zich zorgen of hij die dag nog zou beleven. Maar op die dag ging het redelijk goed met hem. Er waren verschillende mensen aanwezig. Spuijbroek mocht veel van de liefde en goedheid des Heeren ondervinden en sprak daar veel over. Hij dacht dat hij er niet lang meer zou zijn, want de Heere kwam, toen hij zo ziek was, de vreze des doods weg te nemen. *Hij kreeg een groot verlangen naar en betrekking op het hemelleven*, zo schreef zijn vrouw aan een vriend. Bijna acht maanden later, op 30 juni 1961, is hij overleden.

Geliefde vriendin,

Nu eindelijk de pen eens opnemen om u enige letteren te schrijven. Want dat is al zo lang geleden, hé? Maar ik kan er maar niet toe komen. Altijd nogal veel te schrijven en ik ga er al maar meer tegenop zien. Ach, zeg ik dikwijls, waar zal ik beginnen en waar zal ik eindigen.

Allereerst zal ik schrijven hoe het bij ons gaat. Met mezelf gaat het op het ogenblik nog al wel. Maar mijn man is van de week niet erg in orde. Een zware kou gevat en dan op die leeftijd dan ben je het zo maar niet te boven, **bijna 81 jaar**. Dus is aan de avond van zijn leven; want de waarheid zegt het ervan: *zo wij sterk zijn, 70 of zo wij zeer sterk zijn 80 jaar en het uitnemendste van die is moeite en verdriet*. En daar moet de kerk wel mee instemmen. Want als hij zijn leven zo eens nagaat, ach dan moet hij zeggen: wat levert de wereld toch op, nietwaar? Met al zijn schoonschijnende werken. Daar zal toch de levende kerk wel achtergebracht worden, nietwaar? Al moet hij zo klagen: had ik toch eens een hart om voor God te leven. En hoe meer de ziel daar de smart van krijgt, hoe meer dat hij het voor de Heere mag brengen.

Wij hadden gisteravond nog volk bij ons en toen mocht mijn man zo bij zijn hart wezen, dat hij uit moest roepen: 'wanneer zal ik van het lichaam van zonde verlost wezen om altijd de Heere recht te mogen bedoelen, zonder zonde?' Want zolang de ziel hier in dit Mesech van ellende moet verkeren zal het niet anders zijn als druk, 't kruis en ellende. En dat hebben we onszelf waardig gemaakt in onze diepe val. En die kloof die zullen we moeten betreuren en bewenen aan deze kant van het graf, nietwaar? Gelukkige ziel die weer met dat beeld hersteld mag worden door die Tweede Adam, dat we in de Eerste Adam verloren hebben. Driewerf gelukzalig degenen. Daar is een rust voor te wachten, hé? Ja, een eeuwige rust zonder te scheiden meer.

En nu weten wij niet hoe het met u staat, wanneer u jarig bent, maar ik geloof toch van in oktober. Is het niet in dezelfde maand van mijn man?

Nu ik ga dan weer maar eindigen met de pen maar niet met het hart. Acht mocht men maar veel werkzaam wezen met elkander. Nu doet al de genen maar een gedag die niet vergramd op Sion zijn.

Ontvang de hartelijke groeten van uw vriend en vriendin P. de Gast en vrouw.

Wij horen niets van **Euser** de laatste tijd; komt hij nog wel eens bij u? Nogmaals gegroet.

Geliefde vriendin,

Nu eindelijk de pen opnemen om u enige letteren te schrijven. Want u zou wel denken dat wij u vergeten waren, maar dat is niet zo. Maar vanwege de drukte die wij gehad hebben op mijn man zijn verjaardag was ik erg vermoeid en had veel te schrijven. Maar nu zal ik een schrijven hoe het met ons beide gaat. Wat het lichaam aangaat is het vele klachten, want het is aldoor maar met aambeien onderhevig en dat is erg lastig. Maar als de Geest in de ziel is, dan vergeet men het lichaam want dan heeft dat geen waarde bij de ziel, nietwaar? Daar mocht hij gisteravond toen er nog wat mensen bij ons waren, erg veel van getuigen. En ook een heilig heimwee om verlost te worden van het lichaam der zonde om altijd bij den Heere te wezen en dan zonder zonde. O wat zal dat toch zijn, hé, voor de kerk die van eeuwigheid in dat Vredeverbond opgetekend staan. Want dat is de vrije gift des Vaders van eeuwigheid. Maar o, daar is de ziel niet zo dikwijls, want er gaan wat donkere barensweeën overheen. En dan komt het erop aan om te kunnen zeggen: al wat ons overkomt is goed. Daar kan men de weg van Job zo klaar in zien, wat al tegenspoed hem overkwam. Maar ook hoe hij er weer uit verlost werd. En daar zal de ganse kerk toch kennis van krijgen.

Want zoals het tegenwoordig gaat, als men hoort en leest: die is zalig afgestorven en die ligt zo gemakkelijk, ach daar is de ware strijd niet. Dat de Heere Zelf zegt: *strijd om in te gaan*. En die niet wettelijk gestreden heeft, zal de kroon van overwinning niet te behalen. O driewerf gelukzalig die het alzo mag gaan om te mogen zeggen met de apostel: *ik heb de goeden strijd gestreden*, enz.

Nu geliefde, u weet weer wat van ons. Dus ga ik eindigen met de pen. En hoe staat het, komt Euser nog wel eens bij u? Hij heeft met mijn man zijn verjaardag een uurtje geweest. Als hij naar u komt, doet hem de groeten van ons. En verder allen die u lief en dierbaar zijn in het leven der genade.

Ontvang de hartelijke groeten van ons

Oom Piet en Tante Rika.

Nogmaals een gedag.

Uw verjaardag hadden we niet precies geweten.

10 maart 1960.

Geliefde vriendin

Nu eerst een lettertje aan u. Wij hebben uw brief ontvangen en waren blij weer eens wat van u te horen. En nu heb ik wel wat lang gewacht om u enige letteren terug te schrijven, maar dat moet u maar niet kwalijk nemen. Omdat ik er altijd niet voor instaat ben, ook wat mijn lichaam aangaat. Maar nu kan ik het niet langer uitstellen. Maar een mens is altijd maar geneigd om uit te stellen. O, wat heeft de Heere toch te onderhouden met zulke wederspannige schepseltje's, nietwaar? Maar gelukkig degene die er aan ontdekt mogen worden dat ze zulke vijanden van de Heere zijn. Wat dat zou een smart kunnen worden; want het zou toch met smeken en geweene gepaard gaan, hé? En dan heeft de Heere nog nooit gezegd: *zoek Mij te vergeefs*. O nee, daar heb ik op mijn ziekbed nog iets van mogen ondervinden. O, ik lag toch zo gekneld in boeien en banden en dat mocht mij tot de Heere

uitdrijven, mijn grote druk, zo inwendig als uitwendig. En daar kwam de Heere zo overheen in de dadelijkheid met deze woorden: *Uw lichte verdrukking die zeer haast voorbijgaat werkt een zeer uitnemend gewicht der heerlijkheid.* En toen ben ik uit mijn bed gekomen en mocht het vertellen aan al de genen die bij ons waren. Want dan kan de ziel het niet op en dan krijgt hij te geloven dat de Heere het toch zo waardig is om Zijn Naam maar groot maken.

O, wat zijn ze gelukkig die verlost zijn van het lichaam der zonde, om eeuwig de Heere ervoor te mogen danken. Ik heb het ook aan Euser nog verteld. Ik weet niet of hij al bij u geweest is nadat hij bij ons geweest is.

En wat mijn man aangaat, die mocht er ook klein onder wezen. Hij riep maar toen ik daar zo lag van mijn hart: we hebben niets te zeggen. Hij mocht er eenswillend mee wezen voor een ogenblik. Maar o, daar komt toch weer zo veel op af, dat weet u ook wel bij ervaring hé? En dat zal wel zo blijven zolang de kerk hier in de strijdende kerk op aarde moet ronddolen, hé?

Nu, zo het een en ander terneer geschreven in de hoop dat u het in welstand mag ontvangen. En dat u er over dacht, dat Corrie Euser verloofd was, dat begrijp ik, want u ziet het er in, dat als het doorgaat dat u ze kwijt zal raken. Maar de Heere weet wat goed is voor een ieder onzer; maar daar kan de ziel niet inzien hé?

Nu geliefde vriendin, ik ga weer eindigen met onze hartelijke groeten aan u en aan al degenen die u lief zijn.

Uw vriend en vriendin P. de Gast en vrouw.

Wij horen zeker ook nog wel eens wat?

Geliefde vriendin

Nu zal ik proberen met Gods hulp u een lettertje te schrijven, want dat is al lang geleden. Maar omdat het nu de dag uwer verjaring is, willen wij u feliciteren met de herdenking uwer geboortedag. En de jaren klimmen ook al hoog, ik weet niet hoe oud maar toch zeker al een eind in de zeventig. En hoe is het met u wat het lichaam aangaat; nog in uwe tent? En uw zielstoestand? Maar de Heere nog wel eens een kruimeltje laten vallen. Ja, dat zal Hij zeker doen als het er maar recht om te doen mag wezen.

En nu zal ik eens schrijven hoe het bij ons gaat. Mijn man heeft een lichte zenuwberoerte gehad en is nog machteloos in zijn rechterarm en been. Dus het is nog een getob. Maar ik krijg nog krachten om hem wat te helpen zover ik kan.

En nu zal ik het maar kort maken, want ik krijg nogal eens bezoek. Dus weinig gelegenheid om te schrijven. Ontvang de hartelijke groeten van uw vriend en vriendin.

Geliefde vriendin

Nu aan u weer maar eens een paar letters, want als wij het goed hebben is het zo ongeveer uw verjaardag weer, hé?. Dus willen wij u feliciteren met de herdenking uw geboortedag. Maar het allergrootste is dat u mag spreken van een wedergeboorte, nietwaar? Want eens geboren naar den vlees is voor eeuwig verloren, maar nu die eeuwige liefde des Vaders dat Hij van eeuwigheid die Weg uitgedacht heeft en daar Zijn Zoon voor gegeven heeft, die alles volbracht heeft en dat voor albedervende Adamskinderen. O, driewerf gelukzalig die daar in opgesloten mag liggen. Daar is geen aards goed te vergelijken, nietwaar? Hoe mooi, hoe schoon ook, het is alles vergankelijk. Maar nu dat grote goed dat Hij weggelegd heeft voor degenen die Hem vrezen. Daar kan de ziel dan wel eens naar verlangen, nietwaar? Want het is hier in dit tranendal niet anders als teleurstelling en droefheid. Maar ze zullen de loopbaan die ze voorgesteld zijn, moeten lopen.

Nu, zal ik schrijven hoe het bij ons gaat. Wij mogen beiden nog op de been zijn al is het al met vele gebreken en hoe is het met u? Zo ligt u nog in de tent of al binnen? Doe degenen die bij u komen de groeten maar van ons; en wees uzelf heel hartelijk gegroet van ons, uw vriend en vriendin

P. de Gast en vrouw

Geliefde vriendin,

Nu eindelijk eens een lettertje aan u. Hoewel het al lang geleden is, maar neem me dat niet kwalijk, want ik heb altijd nog al veel te schrijven. En ga er erg tegenop zien ook.

Maar als ik het goed voor heb, dan is het zo omstreeks uw verjaardag, dus willen we u feliciteren met de herdenking uw geboortedag. Hoe oud u wordt weten wij niet, maar het is toch zeker weer een jaartje dichterbij uw einde, nietwaar? En daar zal u bij ogenblikken wel eens naar uitzien. Maar het zal ook wel eens anders zijn. *Want als de Heere Zijn aangezicht verbergt dan is de ziel verschrikt*, zegt David. En zo is het met hele kerk hé? O wat kunnen er al donkere tijden over de ziel gaan! Dus ga ik voorwaarts, ik zie Hem niet en zie ik achterwaarts, ik bemerk hem niet. En wat is er dan een verlangen in de ziel, hé naar uitkomst. Daar het werkelijk waarheid is, die moet toch maar klagen dat het meer donker is als licht. Maar de Heere zal Zijn kerk onderhouden, nietwaar? Hij kan van Zijn recht niet af.

Nu zal ik eens schrijven hoe het bij ons zoal gaat. Wij mogen beiden nog op de been zijn door alle gebrek. Want op deze leeftijd wordt men toch gewaar dat het lichaam aftakelt. Als de Heere het liefd ons nog te sparen, dan zijn wij oktober **8 oktober 60 jaar** getrouwd. Dus een hele leeftijd, hé? En zo is er al heel veel over het hoofd gegaan. Maar ik mag toch zeggen: de Heere heeft ons uit alle gered.

Nu geliefde, zo weet u weer eens wat van ons. Dus hoopt u deze letteren in welstand uwer ziel mag ontvangen. Met hartelijke groeten van uw vriend en vriendin

P. de Gast en vrouw

(Circa begin oktober)

Geliefde vriendin

En nu proberen een lettertje aan u te schrijven want het is al lang geleden, hé? Allereerst hartelijk gefeliciteerd met uw verjaardag. Want als wij het goed hebben bent u jarig. Ja alweer een jaartje korter bij u een eind. En als het dan goed licht moet hij toch wel eens verlangen, hé? Naar zijn einde. Want het is hier het land der ruste niet. En dan uitziende naar het land dat Boven is. Ja een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemel, wiens Kunstenaar en Bouwmeester God is. O, wat een geluk ligt er toch achter het ongeluk. Want hier in dit Mesech is de ziel toch ongelukkig, niks als moeite en verdriet, zegt ons de Waarheid zelf, hé?

Nu zal ik eens schrijven hoe het bij ons gaat. Wij mogen beide nog wel op de been zijn, maar ik heb zenuwontsteking in mijn been gehad en dat is een vreselijke pijn. Maar nu gaat het weer wat beter. En mijn man, u weet dat hij geopereerd is van zijn breuken, maar nu kan hij nog slecht lopen en dat komt niet zo ligt meer bij. Want hij wordt **volgende week 86 jaar**, dus dat is een hele leeftijd. Maar toch bij ogenblikken mag hij goed van zijn God spreken. Dat goed dat weggelegd is voor degenen die Hem vrezen.

Nu geliefde, ik ga eindigen met de hartelijke groeten van uw vriend en vriendin

P. de Gast en vrouw.

Het allerbeste toegewenst, naar ziel en lichaam beide. Al de kennissen begroet

1969 /1970

Geliefde vriendin,

Nu zal ik eindelijk eens een lettertje aan u schrijven. Wij hebben uw brief ontvangen en waren blij wat van u te horen. Maar dat het al lang geleden is dat u wat van ons gehoord heeft, o dat komt omdat ik de laatste tijd erg tegen schrijven opzien en toch heb ik nog al eens te schrijven; veel verjaardagen. Ik heb net aan vrouw Euser geschreven, want die is ook jarig hé?

En hoe het verder zo bij ons gaat? Ja, oud en versleten, maar we kunnen elkaar nog wat helpen al is het soms gebrekkig. Want mijn man is wel van *zijn breuken af*, maar hij is met het lopen kort achteruit geboerd. Maar uit uw schrijven heb ik wel vernomen dat u er iets van gehoord heeft. Wat hij in het ziekenhuis doorgemaakt heeft. Ja, het is er zomaar niet gegaan. Want voordat hij geopereerd was, lag hij gekneld in de banden des doods en alle troost deed hem missen. Maar hij mocht de Heere aanroepen en Die verhoorde hem in het paleis Zijner Heiligheid. En kwam zo veel in mee, dat hij gemakkelijk de operatie zaal in kon gaan. Want de Heere kwam opnieuw Zijn Verbond te bevestigen en daar heeft hij veel ruimte uitgehad om de werken Gods te mogen vertellen.

En ik ben er ook wonderlijk in ondersteund. Want ik kan God niets ongerijmds toeschrijven. Ik kan het aan de Heere overgeven. Nu zo weet u het een en ander, dus ga ik weer maar eindigen. Want het zou weer vernieuwd moeten worden, want zoals u schreef, zó genoten, zó toegesloten. Maar één geluk, bij de Heere blijft het vastliggen anders was het nog eeuwig kwijt. En u dacht dat wij verhuisd waren, maar dat is niet zo. Wij zitten nog in ons eigen huis maar het huisnummer is verankerd. Nu tot zover.

Ontvang de hartelijke groeten van uw vriend en vriendin

P. de Gast en vrouw

29 juni 1970

Geliefde vriendin,

Nu eindelijk aan u een lettertje, want dit is al lang geleden, hé? Maar ik zie erg tegen schrijven op. Maar zal het nu toch maar wagen. Want niet dat we niet dikwijls over u praten, maar ik heb nog al eens te schrijven en dan zeggen ze mij van binnen: u moet altijd maar het eigen schrijven, want ik moet altijd maar uit mijn ongeluk schrijven. Want wat zijn we toch ongelukkige schepsels geworden, hé, in onze val. Met onze rug naar de Heere gekeerd.

Maar nu dat wonder, daar de Heere de ogen ervoor komt te openen om zijn ongeluk aan deze kant komt te bewenen. Want daar heeft Hij toch een weg voor ontsloten om weer met dat Beeld hersteld te mogen worden, daar hij uitgevallen is, nietwaar? En zo blijft het altijd maar een och en een ach; daar is heel de kerk mee naar binnen gegaan.

Nu zal ik eens schrijven hoe het bij ons zo gaat. Wat het lichamelijke aangaat, wij mogen beiden nog op de been zijn, al is het met vele gebreken. Piet heeft veel last van aambeien en dat is een smartelijke kwaal, maar als hij bij zijn hart mag zijn, dan moet hij zeggen: ik heb niets te zeggen, want ik moet beleven, dat het alles om de vrucht van mijn zonden zijn. En zo dobbert het er dan maar doorheen. Maar wij kunnen niet anders zeggen, als dat de Heere ons in tot hiertoe overal nog door geholpen heeft.

Doe degenen die u ontmoet maar een gedag van ons. Euser is verleden week nog bij ons geweest. Ontvang de hartelijke groeten van uw vriend en vriendin

P. de Gast en vrouw.

**Brief over begrafenis van Pieter de Gast
van de weduwe P. de Gast aam Sjaantje Verbaas**

Mijn zeer geliefde vriendin,

Nu zal ik proberen u een lettertje te schrijven hoe het verlopen is op de begrafenis, hoewel u al iets van gehoord heeft van W. en zijn vrouw. Het was een Konings begrafenis dat mag er van gezegd worden. En hoewel het gemis groot is voor mij, maar ik mag het hem niet misgunnen, want we mogen geloven dat hij op de plaats is daar hij zo sterk naar verlangende. Want hij verlangde niet naar beterschap maar zijn verlangen was maar om van het lichaam der zonde verlost te mogen worden. En hij is o zo zacht heengegaan. Zijn leven was bar, maar zijn sterven kalm.

O, wat was ik jaloers op hem en nu is mijn gemis groot, maar dan mag ik wel eens een ogenblik hebben dat ik groter gemis gevoel als ik de Heere moet missen dan valt het vlees weg.

En nu over dominee van de Poel en (Marchie van) Voorthuizen. Ja, die heeft hij in zijn leven mogen ontmoeten, die hebben ons wel een paar keer wezen bezoeken en dan was het één van hart en één van ziel. Dan vallen de kerkmuren weg. Dan was het de gemeenschap der zielen. O, wat was het dan zoals Lodensteijn zegt: *al komen zij uit verre landen, de harten smelten in elkander*. En toen heeft hij zelf verzocht dat die zijn begrafenis wilden leiden. Dus zo is het dan gebeurd. Het was net op de feestdag van de koning, maar het feest werd stilgelegd. Want Voorthuizen zei, het is hier feest op het graf van een Koningskind. Er waren wel 6 à 700 mensen op het graf, die nooit naar Piet de Gast omkeken waren er ook. Nu, ik zou er wel een boek van kunnen schrijven als ik er in kom, wat wij al die jaren met elkaar doormaakt hebben. Want het zou **8 oktober 64 jaar** geworden hebben dat wij getrouwd zijn geweest, alle lief en leed samen mogen gedragen hebben. Dus ik mag het hem niet misgunnen. Hoewel het gemis groot is nochtans kan ik Gode niets ongerijmds toeschrijven. **84 [moet 87 zijn] jaar en 10 maanden**; ik zal maar eindigen want mijn schrijven wordt gebrekkig.

Maar ik hoop dat u het wel kunt lezen en u schreef dat het zo lang geleden was dat Euser bij u geweest was. Maar hij is wel op de begrafenis geweest met Gerrit en hij is er ook een keer bij mij geweest na de begrafenis en zei toen, dat hij gauw bij u zou gaan kijken, dus misschien heeft hij al geweest.

Nu geliefde vriendin, hoop dat u deze letteren in welstand uw ziel mag ontvangen, met de hartelijke groeten van de weduwe P. de Gast.

Allen een gedag die van uw vrienden bij u komen.

Geliefde vriendin,

Nu zal ik eens proberen met de hulp des Heeren u een lettertje te schrijven. Want dat is al lang geleden, dat wij iets van elkaar hebben gehoord, maar het schrijven gaat mij ook moeilijk worden. En hoe gaat het zo met u? Ik hoop ook nog eens wat van u te horen.

Nu zal ik eens schrijven hoe het met mij gaat. Ik ben nog in mijn huisje maar mijn benen gaan het begeven, dus moeilijk lopen. Maar wat is er nog te verwachten op **85-jarige** leeftijd? Het dus ik mag dus niet klagen en dan ben ik nog maar uitziende of er nog eens bij mij komen daar ik mijn hart aan kwijt kan. En die zijn er niet vele. O wat beleven wij toch een droevige tijd, nietwaar? Alles is zomaar losgelaten. Ik weet niet wat er nog over

mijn hoofd zou komen. Ik zeg weleens: *Heere, wat moet ik nog langer in dit Mesech van ellende verkeren?* Maar ik moet mijn tijd uitdienen en die ligt in Gods hand.

En ik zal het maar kort maken, want ik krijg nogal eens aanloop en om te schrijven moet men alleen zijn. En komt Euser er nog wel eens bij je? Ik hoor niks van hem.

Nu geliefde vriendin, doet uw vrienden maar een gedag van mij, die u nog hebt. Ontvang zelf heel hartelijke groeten van mij.

Uw vriendin weduwe P. de Gast en Gods onmisbare zegen toegewenst voor ziel en lichaam. U moet maar eens lezen psalm 37 vers 13. De Heere zorgt o zo goed voor mij.

Er zijn nog circa 10 korte brieven van weduwe Piet de Gast die zij aan Sjaantje Verbaas heeft geschreven. Deze worden hier niet weergegeven

De volgende 2 brieven zijn van de vrouw van Willem de Gast, Gen. Snijderstraat 21, Nieuwe Tonge

**Gedateerd van 10 september.
jaartal niet genoemd**

Beste's Jaantje.

Hier een berichtje uit het Nieuwe Tonge. **Moeder** de Gast heeft mij gevraagd of ik u dit wilde sturen en daar voldoe ik nu aan. Ik hoop dat u het moogt ontvangen. Dat **vader** weg is weet u. Het is een vreselijk getob geweest dag en nacht. Onophoudelijk riep hij. Maar is nu uit zijn lijden en ellende verlost. Het is vreselijk druk geweest met de begrafenis. U zal het wel gehoord hebben.

Euser kwam zaterdagmorgen nog bij vader kijken maar vader lag bewusteloos, dus heb niks meer aan elkaar gehad. Op de begrafenis heeft Euser ook geweest. Velen van het volk en ook vrienden uit Urk, Scheveningen en ja overal vandaan. Dominee Van der Poel heeft in het gebouw gesproken en dominee van Voorthuizen uit Urk op het graf.

Nu weet u wat van ons.

Wij hebben een dochter van 26 jaar is al 5 jaar getrouwd en heeft 2 kinderen een meisje van haast 4 jaar en een jongen van haast 2 jaar.

Nu de hartelijke groeten van Willem en mij, vrouw De Gast.

Overlijden Laurina Hendrika van Vliet, vrouw van Piet de Gast

Sjaantje

Ik zal proberen wat te schrijven hoe of het met **moeder** gegaan is. Ze was almaar uitziende om verlost te worden van de wereld. Zij riep maar: wat moet ik nog langer hier doen? 86 jaar en nog hier. Anders niet dan maar tobben en ellende. En hoe zal het scheepje nog stranden? Ze moest haar tijd uit te dienen.

Woensdag morgen om 9 uur kwam C. van de Vliet voorbij en zag dat de gordijnen nog dicht waren. Hij klopte maar kreeg geen gehoor en is naar zijn zoon gegaan, die woonde

naast moeder en daar lag een belletje heen. Hij wist ook nergens van. Han had ook een sleutel en is er heengegaan. Thomas zijn vrouw hebben ze ook gewaarschuwd en samen hebben ze haar gevonden. Moeder lag naast haar ledikant en tussen de kachel in. De lamp brandde. Wij vermoeden dat ze gewoon op haar tijd uit bed gekomen is en de lamp nog aangedaan heeft om haarzelf aan te kleden. Ze had een stoel met een pot altijd in de kamer staan en ze had nog geplast. Haar zaklantaarn lag in de pot en het keteltje dat op de kachel stond lag er naast. Haar stok lag op bed. Ze had een belletje naast haar ledikant en wij vermoeden dat ze het heeft willen indrukken, maar niet meer kon. Ze was nog warm toen ze gevonden is. De dokter zegt, ze heeft niet geleden; en haar wens is vervuld.

Dinsdagavond had **P. Knöps uit Oude Tonge** bij haar geweest en had ze nog al aan het woord geweest. Ze sprak, zou ik dan nog voor de hemel zijn? Niet te weten hoe gauw al. Want dat mogen we toch wel geloven, hé?

Dominee **P. Blok** uit Dirksland heeft haar begraven. Maar dat zul je wel horen als er een van Euser komt. Dominee Blok was jaloers op haar. Hij sprak, dat het kuddeke almaar kleiner wordt en dat het erg donker uitziet. Hij heeft alles en iedereen gewaarschuwd, wat het wezen zal om buiten die God te sterven. Sterven is God ontmoeten. Op het graf heeft de dominee ook nog gesproken en na de begrafenis heeft hij de kleinkinderen ook nog toegesproken.

Hij sprak: ik was 23 jaar en wist niets van Gods woord. Hij kwam 's avonds bij mensen en daar was een dominee op bezoek en hij sprak hem aan. Hij vroeg: zou je bekeerd willen worden? *Ik weet het niet*, zei hij. Die dominee zei: *dat vraag ik je toch niet*. En dat zat hem niet lekker. Maar nu kon Dominee Blok wel vertellen hoor, of hij bekeerd wil worden. Dat heeft hij nu wel geleerd. De tranen liepen over zijn wangen op het kerkhof toen hij aan de groeve van moeder stond.

Maar nu ons zelf. Wat zullen wij aan haar missen. Willem ging iedere ochtend op de brommer naar haar toe. Soms wel 2 keer of 3 maal op een dag.

Nu Sjaantje, je weet nu wat en wij zullen hopen, dat wij toch nog wel eens wat van u horen.

Vele groeten van **Willem en Sietje**.

Willem de Gast, is geboren 1-8-1911 en overleden 7-11-1986; gehuwd met **Sietje van Brussel**. **Willem en Sietje** met hun dochter **Hendrica** werden in de Ramp gered.

(Er woonden op Battenoord wel *acht families met de naam De Gast*)

**Brief van Maarten van Zielst (geb. 28-4-1895. Overl. 29-1-1977, Dirksland)
en zijn vrouw Leentje Koppenaal,**

Aan Sjaantje Verbaas

Nieuwe Tonge, 7 januari 1970

Geachte vriendin

Met hartelijke dank hebben wij uw brief ontvangen en zullen proberen een lettertje terug te schrijven. Wij mogen nog een tamelijke gezondheid genieten. Mijn vrouw is de laatste tijd wel aan de doctor voor hart kloppingen en te hoge bloeddruk; maar nu heeft ze deze week weer naar de dokter geweest en hij heeft ze weer onderzocht, maar het is wel wat vooruitgegaan wat ze ook zelf aan haar lichaam gewaar wordt. En met mij gaat het laatste halfjaar ook goed met mijn maag, als ik maar wat dieet houdt met de middagpot. Dus komen wij niets als dankbaarheid te kort.

Maar wat is een natuurlijk schepsel toch een ongelukkig schepsel. Hij mag het dan met zijn verstand toestemmen, maar het zal op de beleving aankomen, hé? En dat moeten wij komen te missen. Wij mogen wel met het Volk medeleven en daar dikwijls verkeren, maar als er anders niets is zal alles te kort wezen en zal het alles nog tegen ons getuigen. En mochten wij dat nu werkelijk eens geloven, maar wat is een mens toch dood door de zonde.

Zoals wij uit uw brief vernamen, dan weet u ook al dat **P. de Gast** in het ziekenhuis gelegen heeft. Nu is hij weer thuis, maar heeft er 13 dagen gelegen en is weer goed thuis mogen komen en is geholpen van 2 breuken. Zij hebben hem van zaterdag op zondagnacht maar Dirksland gebracht en is donderdags geholpen; en volgende week vrijdag is hij weer thuis mogen komen.

Maar hij heeft er niet voor niets gelegen. Want hij heeft dingen mogen beleven die hij nog nooit heeft meegemaakt, zei hij. Hij heeft er eerst 2 dagen gelegen in veel strijd en (heeft) God Zich verborgen gehouden en niet los van en vrij van vrouw en kinderen, hoewel hij zijn kinderen al dikwijls ernstig vermaand heeft. En hij zei: moet ik nu verloren gaan? En voelde de gloed van Gods toorn langs zich gaan. Maar toen braken de banden en werd hij *opnieuw verzegeld* en zag de Heere Jezus over de rivier (Kidron) met Zijn discipelen gaan en allen waarvoor Hij betaald heeft. En mocht daar zelf ook bij wezen. Ja, Christus zei: *hier ben Ik, Mijn kind. Ik heb alles voor u betaald. Hier heb je mijn handen en voeten.*

En toen mocht hij Christus zo omhelzen en kussen en zo in de liefde wegzinken en was het maar in zijn hart, niets als zingen en loven: *heilig, heilig, heilig is de Heere*. En nog is hij er dikwijls vol van en is bang dat het maar niet weggaat en zo zit hij nu maar af te wachten wanneer hij mag komen.

Wat een gelukkig volk toch, hé? Die zo zit uit te zien om van dit lichaam der zonde verlost te worden. Wat zijn wij dan toch arm. Mocht het ook nog eens opgebonden worden. Maar genoeg hiervan, want zij komen mij beschuldigen.

Dat heeft hij meegemaakt, voordat hij de volgende dag moest geopereerd worden. Dus ging hij daar gemakkelijk naartoe. En zijn vrouw is er ook in gesterkt, hoewel ze een zwak hart heeft en geregeld naar het ziekenhuis moet, maar het zijn 2 gelukkige mensen in hun ongeluk. En wat de financiën betreft, het komt van alle kanten binnen. Niets geen gebrek, want God staat voor Zijn volk in en laat ze niet beschaamd staan. De wereld zei al, dat zal veel geld kosten. Maar ze moesten beschaamd uitkomen. Wat zijn ze toch ver van God, die naar de God van Ekron gaan, hé. Die halen een donkerheid over hun ziel.

Euser is er is vanmorgen nog geweest, dan komt hij meerijden met M. Donkersloot uit Beierland. Die komt veel bij Euser met autobanden; en die komt ook in N. Tonge en dan gaan wij samen naar Battenoord. En dan komt Donkersloot Euser weer halen als hij het rondje heeft gedaan bij zijn klanten.

Nu ga ik weer eindigen en weet u weer eens hoe of het hier gaat. Maar ik zie er toch zo tegenop om te schrijven; en om nog eens over te komen zien wij ook tegen op. Want het is zo druk op de pad en ik rij nog wel hier op het eiland maar naar de overkant durf ik haast niet meer te rijden.

Nu Sjaantje, de hartelijke groeten van ons beiden en 's Heeren nabijheid toegewenst. En mocht u ook als het kon ons nog eens gedenken. (Ook naar het lichaam het beste)

M. van Zielst en vrouw.

Brief van W. van Zielst

Nieuwe Tonge, 11 januari 1984

Geachte mejuffrouw Verbaas.

Hier is weer een lettertje uit Nieuwe Tonge. Hoe gaat het met u? Via *vrouw Van de Ouden* hoorden wij dat u niet meer alleen kunt wonen. Het is fijn voor u, dat u niet naar een rust- of verzorgingshuis behoefde te gaan maar bij kennissen in kan wonen. Dat is nog een zegen apart. Met moeder gaat het ook weer wat beter. Zij is van de zomer nogal ziek geweest, vocht bij de longen en dikke voeten. Ook veel hoesten waar zij erg vermoeid van werd. Maar moeder is nu weer aardig opgeknapt. De dokter is vanmorgen nog geweest en hij was erg tevreden. Ze heeft nu ook weer lust om weer wat te lezen; en af en toe nog aan sokken voor de kleinkinderen te breien. Dus zijn we erg dankbaar dat alles nog zo goed is gekomen. Wij wensen u kon het zijn ook van harte beterschap en wensen u alsnog een gezegend 1984 toe.

De hartelijke groeten van moeder en van mij (ook uw huisgenoten?)

W. van Zielst

Herinneringen aan Pieter de Gast en zijn vrouw Laurina Hendrika van Vliet

Door ds. P. Blok.

... "Niet iedereen met wie ik nauwe omgang had, was lid van onze gemeente. De Heere heeft Zijn volk ook buiten onze kerk. Ik denk aan Piet de Gast, van Battenoord. Een buurtschap tussen Herkingen en Nieuwe Tonge. Die man was onkerkelijk. Niet buitenkerkelijk, natuurlijk, nee, onkerkelijk. Thuislezer. Toen broer Marien [later ds. M. Blok] in Nieuwe Tonge woonde, had hij veel contact met hem. De Gast kwam nooit in de kerk, niet op zondag en niet door de week.

Ik ontmoette De Gast in het ziekenhuis. Hij had net een zware operatie achter de rug. Ik kwam op de zaal waar ik wist dat hij daar lag. Ik ging naar hem toe en vroeg zijn naam.

'Ik ben Piet de Gast', zei hij. Ja, dat je Piet de Gast ben, dat weet ik wel, maar wie ben je nu voor God?

Toen kwam hij openbaar. De Heere had grote weldaden aan hem bewezen.

Ik ging weer weg, er was nog meer ambtelijk werk te doen.

Enige tijd later, toen Piet weer thuis was en ik in de gemeente was geweest en om twaalf uur thuis kwam terwijl het eten al op tafel stond, kreeg ik Piet de Gast opgebonden. 'Zet het eten maar weer weg, ik moet naar Piet de Gast toe', zei ik. 't Was op een zomerdag, de datum weet ik niet precies meer.

Ik stapte in de auto en ging naar **Battenoord**. Zijn vrouw stond buiten hun huisje. 'Ik weet niet wat hier ik moet doen, maar de Heere stuurt me hier naar toe', zei ik.

'Dat klopt wel', zei zijn vrouw, 'want Piet ligt te sterven en hij heeft gezegd: 'Eer ik sterf, komt dominee Blok nog gedag zeggen.' Die vrouw geloofde zo vast dat ik komen zou, dat ze me buiten op stond te wachten.

Het hele huis zat vol met Gods volk. Piet lag voor de poort van de dood, maar hij was goed gesteld en ging al pratende de eeuwigheid in. 'k Was net op tijd.

Toen hij begraven werd, zaten ook ds. Du Marchie van Voorthuysen en ds. Joh. van der Poel bij mij in de volgauto. Van der Poel heeft hem begraven. Het was zeer ingrijpend, maar geen moeilijke begrafenis, o nee. Later heb ik ***zijn vrouw begraven, zij was ook een bekeerd mens.***"

"Ik denk aan ouderling Jacob de Bakker uit Ouddorp. Die man werd heel diep ontdekt. Ik moest naar hem toe, dat voelde ik. 'k Heb aan zijn bed gezeten en toen heeft de Heere de banden bij hem gebroken. O, wat was die geestelijke strijd diep en zijn banden waren dat ook. Het was zelfs zo dat hij zei: 'Je mag voor iedereen bidden, maar voor mij kan het niet meer. Doe de blinden maar dicht, want het zonnetje zou mij verteren'. Kort daarna werden zijn banden verbroken. Op zijn sterfbed hoorde hij de engelen zingen en hij vroeg aan de omstanders: *'Hoor je het niet, hoor je het niet?'*

Ik heb hem met veel ruimte mogen begraven. Ja, in al die dorpen op Flakkee waren kinderen Gods. Nu zijn er jachthavens. Op Herkingen, op Middelharnis, in Ouddorp. Vroeger lagen daar de vissersscheepjes van Gods volk, nu wordt Gods Dag er ontheiligd door al die recreatie."

In de levensschets van **Ds. M. Blok** staat: 'In zijn werkplaats kwam geregeld volk van God zoals **Pieter de Gast**, vrouw Koert, Vijfhuizen en anderen. Samen spraken ze over Gods leiding met Zijn volk. Er werden in de schoenmakerswerkplaats wat psalmen gezongen!'

Begrafenis Pieter de Gast. Nieuwe Tonge, 6 september 1973.

Ouderdom 87 jaar en 3 maanden.

Verkorte weergave

Geachte aanwezigen,

Ik neem u allen tot getuigen dat we aan de schoot der aarde hebben toevertrouwd het stoffelijk overschot van **Pieter de Gast**, in leven echtgenoot van Laurina Hendrika van Vliet, in de ouderdom van 87 jaar en 10 maanden.

Nu heeft Dominee **Van Voorthuizen** het voornemen om bij deze droeve droevige plechtigheid nog een enkel woord te spreken waaraan wij hem gaarne de gelegenheid geven.

Geachte weduwe, kinderen en kleinkinderen achterkleinkinderen, familie, kennissen.

Met één woord gezegd, medereizigers naar een vreselijke eeuwigheid of als we bekeerd zijn tot God door Christus een heerlijke eeuwigheid.

Medereizigers dat wij hier staan en dat dominee **Van der Poel** in het zaaltje stond dat is op uitdrukkelijk verzoek van deze overledene. Dat willen we vooraf vaststellen tot eer van de nagedachtenis van hem.

De achterliggende 7 juli zaterdag was het de 1e maal dat ik op aarde Piet de Gast ontmoette. Maar dat was wel de 1e maal, dat lag bij hem al jaren geleden, hier. En dan elkander nooit gezien op aarde. Maar het was al langer de begeerte dat we elkaar op aarde zouden mogen zien. Daar in die samenspreking en daarna heeft hij ons verzocht om de begrafenis mede te leiden met dominee Van der Poel. En daarom zijn we hier en nu hopen we niet dat wij eindigden zullen in Pieter de Gast, maar dit wil ik eerst wel zeggen, het is vandaag een jubileumfeest van hare Majesteit de Koningin. Het is hier ook feest op het graf van een Koningskind.

Alles moest als grond schade en drek worden om de uitnemendheid van de kennis van Christus. Piet de Gast was Gods uitverkorene. Eerst Gods vijand en dan Gods lieveling in Christus. Met een geschonken Borg vanachter het recht vandaan. Met een geopenbaarde Borg kon hij niet rusten. Die openbaring van Goddelijke recht heeft hij zo lief gekregen, zó liefgekregen al moest hij verloren gaan. Het is een verdoemend recht. Hij kon geen letter lezen en schrijven, maar hij was belezen van Boven en dat is meer dan alle aardse titels. Een eeuwig wonder dat dit kind des Heeren door recht mocht verdoemd worden. Hij moest zalig worden. O, dat smaken van die lieve recht, om dat lieve recht verloren te mogen gaan vanwege zijn zonden. Dat waren de gronden die hij besprak. Kennis van de Die-enige God. Een kleine man van vele zeer veracht, maar hij was een koningskind. Hij kon niet schrijven en lezen al waren het letters zo groot als een koe.

Nu mogen hem de laatste eer geven, nee, de laatste schande bewijzen. Want de dood een schande door de zonde. Van velen gehaat en veracht, maar door sommigen geliefd als een lief kind van God. *O God, dat we niet in Piet mogen eindigen als we hem moeten begraven*, heb ik gezegd. Maar in die grote heilige Majesteit. *In Christus zijn het lieve kinderen, geheiligd kinderen van u Heere God*. Hij weende over dat vuile ellendige eigen-ik. *Hoe lang moet ik hier nog lopen met de zonde. Die vuile ellendige zonden is mij een zware last*. Nu mag hij zonder zonde God in Christus door de Heilige Geest eeuwig verheerlijken. Hij heeft zijn wens verkregen. Gods wens was deze ellendige te roepen en nu op te nemen om het lieve Lam te verheerlijken.

De apostel zegt wie zijn deze? De stem uit de hemel zegt: *deze komen uit de grote verdrukking en dragen lange witte klederen*. Zoals de Borg een kleeft draagt van Zijn hoofd tot zijn voeten. Deze zijn wit gemaakt in het bloed des Lams. Daarom zijn ze voor de troon dag en nacht. Uit genade bekleed met de klederen des heils en de mantel van de Borggerechtigheid. 'O, hoe lang zal het nog duren dat ik de zonde en de eigen ik mag afleggen. En God eeuwig zonder zonde verheerlijken.'

Toen hij stierf is er een op een plaats gekomen waar hij de goddeloze wereld niet meer tegen zal komen, noch de godsdienst, zoals hij zelf zei: *die vrome godsdienst*. Terecht ook. Die halve bekering.

Eeuwig God te verheerlijken, nooit meer iets van Pieter de Gast, nooit meer dat verdoemelijke eigen-ik. Gij zijt verlost Pieter de Gast. God heeft u liefgehad met een eeuwige liefde. Daarom heeft hij u getrokken door de Heilige Geest. Eeuwig, eeuwig in het lieve Vaderhart. Als kinderen van Christus; als de bruid van Christus. Pieter de Gast behoort ook bij de bruid van Christus. *En God zal alle tranen van hun ogen afwissen*. Hier zijn vele tranen, tranen. Daar geen tranen maar eeuwig verwondering in den Heere. Ik, ik Heere? Is het dan toch waar, lieve Heere? Ben ik dan toch bij U mogen komen. Wat een eeuwig wonder, eeuwig wonder, als ik er ooit zal komen. Het is toch eeuwig waar, Heere. En nu toch bij U Heere? En u toch bij U Heere? Wat een wonder, wat een wonder, wat een wonder. Nooit meer zondigen eeuwig het Lam volgen. Eeuwig God loven zonder te scheiden meer. God zal al die tranen van Pieter de Gast afwissen. Gelijk een moeder haar kind troost. 'Kom maar hier Mijn kind zegt de Heere. O, nu ga ik niet meer weg bij u.' O dat wonder door Christus in de Vader door de Heilige Geest. Eeuwige vreugde zal op hun hoofden wezen.

Medereizigers, medereizigers, wat bent u? Bid dat ge de bruid van Christus mag worden. Dat uw weduwstaat geheiligt mag worden. Ik zeg tegen je moeder, dat ze Piet kwijt is, dat is zo erg niet, maar zie dat je zekerheid mag krijgen; dat je die Borg tot en Bruidegom mag krijgen. Niet rusten hoor, niet rusten moeder.

Kinderen omringt je lieve moeder met je kinderen in liefde; ook de kleinkinderen. Kinderen bent u al bij de bruid van Christus? Kinderen van Piet de Gast. Een zoon met zijn vrouw hebben we nog ontmoet in augustus. U weet het wel. Een zoon van Piet de Gast en een dochter van Piet de Gast. Dat jullie de God van je vader mag leren kennen. Wij bidden het u. Het geopende graf spreekt tot het zaad van Piet de Gast. Jongens meisjes laat u met God verzoenen. O jongens, jongens, je vader volgen. En meisjes, zielen, kinderen, kleinkinderen, is het niet de hoogste tijd om te breken met de wereld en met zonde en te zoeken de eenzame plaatsen met je kinderen. O leer buigen, misschien, misschien zal die God u trekken uit de zonde. Anders valt er straks een eeuwige scheiding. Jongens van Pieter de Gast en dochters, ik zeg het met liefde. Als je onbekeerd blijft dan zou je wensen dat je vader een goddeloze vloeker was gebleven. Dat zou dan voor u niet zo erg geweest zijn, als nu die voor je gebeden heeft voor je geboren was. Die man heeft in het verborgen gezucht voor u, dat weet God de Heere. Hij heeft u opgedragen met uw moeder, uw arme ziel. O, dat God in die lijn van de geslachten zou willen werken. Opdat ze zingen van geslacht tot geslacht Uw trouwe hulp. Uwe trouw van Uw onverminderde kracht. O, kinderen als je onverzoend sterft zal uw vader u mede helpen verdoemen. Och dat je toch je knieën tracht te buigen. *O God ontfermt u over mij toch*.

Vrienden, ik dacht dat dominee van der Poel vanavond voor wilt gaan in Ooltgensplaat. Dus ik wil proberen met jullie eerbiedig, langzaam en plechtig te zingen uit Psalm 68 het 2e vers.

*Maar 't vrome volk in u verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd
Daar zij hun wens hun wens verkrijgen.*

*Hun blijdschap zal dan onbepaald
 Door 't Licht dat van Zijn aanzicht straalt
 Ten hoogsten toppunt stijgen.
 Heft Gode blijde psalmen aan
 Verhoogt, verhoogt voor Hem de baan
 Laat als wat leeft Hem eren
 Bereidt den weg in Hem verblijd
 Die door de vlakke velden rijdt
 Zijn Naam is Heer' der Heeren.*

Bij de doodskest van Piet zullen we die Psalm met eerbied, plechtig zingen.
 Het 2e vers van Psalm 68,

De begrafenisondernemer:

Ik wil dan met een enkel woord van dank de begrafenis afsluiten.

Dan wil ik allereerst namens de weduwe en haar kinderen de beide predikanten dominee van der Poel en dominee van Voorthuizen hartelijk danken voor de gesproken woorden in het verenigingsgebouw alsmede hier ook aan de geopende groeve. De Heere mocht het behagen het gesproken woord te achtervolgen met Zijn onmisbare zegen en toe te passen aan ons aller hart en leven.

Voorts de familie, de vele vrienden, van nabij en veraf worden namens de weduwe allen hartelijk dank gezegd voor uw medeleven en de laatste eer aan hun geliefde overledene bewezen.

Ook de dragers en de grafdelvers voor de medewerking van deze droeve plechtigheid te verlenen. Mag ik thans allen verzoeken in alle orde en eerbied mij te willen volgen vanaf deze plaats naar het verenigingsgebouw.

BRIEVEN VAN VRIENDEN EN VRIENDINNEN AAN SJAANTJE VERBAAS

Van een onbekende vriend.

Barendrecht, 12 oktober 1932.

Waarde vriendin of zuster in den Heere.

Langs deze weg is het dat wij u hartelijk feliciteren met uw verjaardag en tevens uw ouders ook. Dat de Heere u nog aan hunne zijde gelaten heeft tot op dit ogenblik. En wat uw persoonlijk aangaat, het heeft de Heere alzo nog niet behaagd u tot Hem te nemen in Zijn eeuwige gelukzaligheid. Maar het heeft Hem alzo goedgedacht u nog langer hier te laten in dit Mesech der ellende, omdat er alzo in onze ziel maar meer en meer een heilig wachten geboren zal worden en plaats zal vinden, dat de Heere niet op onze tijd, verlangen of begeren het komt te schenken en te vervullen, maar op Zijn tijd naar Zijn eeuwig welbehagen en alzo naar Zijn eeuwig Goddelijk Raadsbesluit.

O, als de ziel daar in mag blikken in dat eeuwig raadsbesluit Gods dat zijn tijd bestemd was van eeuwigheid, dat men geboren zou worden, maar o wonder van genade, wanneer het de tijd der minne was, dat Hij ons kwam op te zoeken en ook kwam te wederbaren door de Heilige Geest. En dat Hij dan in de loop der tijden niettegenstaande onze zonden hetzelfde nochtans in het leven blijft behouden. Want het is een leven van Hem, uit Hem en tot Hem. En wat een weldaad dat dit nieuwe leven uit Hem in ons gewerkt mag zijn. Maar ook bij vernieuwing mag ondervinden dat de Heere nochtans ook in het leven blijft behouden. En als het Hem behaagt bij vernieuwing weer eens een blijk van Zijn genade en gunst aan onze ziel toe wilde passen door de werking des Geestes. En dan keert het vanzelf weer tot Hem. Dan wordt de ziel weer heen en ingeleid naar de Bron van alle licht en leven. Als de wateren des Geestes weer in de ziel mag komen af te dalen, die ontsloten is en steeds voor Zijn volk vloeiende is, door de Borg gerechtigheid van Jezus Christus onzen Heere, dat leven dat Hij verworven heeft door Zijn bittere lijden en sterven. En als die weldaden dan weer eens aan de ziel toegepast worden, o wonder van genade en dat weer aan zó een, dan wordt het zo groot en zo rijk dat het niet te meten of te schatten is bij al het tijdelijke en vergankelijke.

Want dit is een rijkdom daar zaligheid in te smaken is. En die niet alleen tot aan, maar tot over de dood ons zal bijblijven. Ja, dan in volle heerlijkheid tot openbaring zal komen voor dat arme en bedrukte volk. En daarom is het niet alleen zoals ik thans gezegd heb, dat de Heere niet op onze maar op Zijn tijd komt af te lossen. Maar tevens doordat Hij ons nog hier op dit benedenrond laat vertoeven, om daardoor ook meer en meer in onze ziel een uitzien, ja een heilig heimwee geboren mag worden naar die eeuwige gelukzaligheid om dat eeuwig in de zalige gemeenschap van onze dierbare Verlosser en Zaligmaker te mogen verkeren. Om dan eeuwig Hem de lof, dankzegging en aanbidding toebrengen omdat Hij Zijn volk gekocht heeft met Zijn dierbaar bloed.

Maar nog een punt waarom de Heere u thans nog hier doet blijven; hiermee betoont de Heere dat uw arbeid hier nog niet ten einde is. *Mijn arbeid*, zult ge misschien zeggen, altijd neerliggen op mijn ziekbed, onmachtig aan handen en voeten als het ware om iets te doen. Ja, zulke arbeid bedoel ik vanzelf niet, dat zal u reeds begrijpen. Ja, wie zou dat kunnen denken of gedacht hebben toen de Heere u voor het eerst kwam te leggen op uw ziekbed dat u daar nog werk voor Hem te verrichten had. Als de Heere u die genade geschonken heeft om te onderscheiden of de geesten uit God zijn of niet, en om dán (ja mocht dit zo zijn) om dan als een middel in Zijn hand gebruikt te mogen zijn of worden om zulke blinde zielsogen te openen voor hun eeuwig rampzaligheid hetgeen hen te

wachten staat, als zij op die weg blijven voortwandelen tot hun eeuwig verderf en ondergang.

Of als de Heere bij ons doet komen van die waren zuchters en wij mogen dan nog dienstbaar zijn in Zijn Goddelijke hand om dezulken tot een hand en een voet te zijn op de weg die ten leven leidt. O, dan is er nog zoveel werk daar de Heere ons toeroept en soms voor gebruiken wil, al zijn wij dan nog zulke nietige schepseltjes.

Nu dat de Heere u die genade nu en hen allen tijd maar mag schenken; dat er een heilig wachten moge zijn in uw ziel tot dat ogenblik dat uw Hemelse Bruidegom u zal binnenhalen in Zijn binnenkamer om dan eeuwig in Zijn zalige gemeenschap te mogen verlustigen.

En dat er ook op uw verjaardag maar veel ware zuchters nog bij u mogen gebracht worden door de Heere. En dat de Heere dan also in uw midden mag zijn met Zijn zoete en zalige tegenwoordigheid en dat de harten dan maar bewerkt mogen worden door Zijn Geest en also de monden geopend mogen worden, om met en onder elkander nog te mogen spreken van die dingen die Hij komt te schenken aan armen en hulpbehoeftige schepselen. Wat de Heere voor dat volk nog altijd wil zijn er wil wezen, als men door Zijn genade maar klein en ootmoedig voor Hem mogen leven en verkeren.

Dat de Heere u dat alles maar mag schenken. Die verstand van kermen hebben gekregen, wegens hun zonden en Godsgemis daar betoont de Heere dat Hij een God is van menigerlei vergevingen en van eeuwige goedertierenheid. Want dat ondervindt een ziel zo menigmaal en dat is de weg die de Heere met Zijn volk houdt, dat Hij ze eerst arm en hun behoeftig komt te maken, omdat we dan de gepaste voorwerpen Zijner genade en barmhartigheid zijn. Want 's Heeren volk ondervindt het door 's Heeren genade.

Het is als met een natuurlijke fontein, waaruit het water ontspringt dat het water altijd naar de laagte vloeit. Alzo stroomt dat levende Water uit te Fontein Christi van Boven - daar Hij thans gezeten is aan des Vaders rechterhand, - neder op dat arme en met ware ootmoed bekleedde volk van Hem, nadat die armmakende genade u thans ook op deze dag, maar ook uw verdere dagen nog, die de Heere u belijft te schenken. Opdat de maar gedurig uit Zijn volheid mag bediend worden, omdat u en wij alle Zijn rijkdom ons toegedeeld mag worden. Hier thans in beginsel, maar straks bij het einde van onze loopbaan in Zijn algehele volheid wanneer de strijd gestreden, de loop geëindigd zal zijn en dan het geloof door Hem heeft mogen behouden. En dan de ziel in Hem mag jubelen: *voorts is mij weggelegd de kroon der overwinning welke mij de Rechtvaardige Rechter geven zal; en niet alleen mij*, (zegt dan de ziel want hij gevoelt dan ook zo'n band aan al het volk des Heeren) *maar allen die Zijn verschijning hebben liefgehad*.

Dat ondervindt ook de ziel als hij hier reeds goed gesteld mag zijn. Dan zou hij dat volk maar bij zich willen hebben en houden. Niet dat men het hun misgunt als de Heere hen komt af te lossen, maar dan smelten de harten ineen. En wij zouden zo zeggen het getal wordt steeds kleiner, maar de een na de ander wordt ingezameld, totdat de laatste binnen zal zijn. En dan zal het einde zijn en de deur zal gesloten worden. Zalig als men dan ook binnengeleid mag zijn.

Nu het beste met u, hoor. En ik kan zelf niet komen hoewel mijn hart bij u is, dat kunt u wel merken, hoop ik aan mijn schrijven. Maar ik ben toch al even buiten geweest. Tot ziens hoor, want er komt op 't ogenblik geen einde bij me.

Brief van Mien Klaver uit Middelburg.

Middelburg, 7 juni 1940.

Geliefde vriendin.

Het is mij een behoefte een klein briefje te schrijven. Van tante Prien hoorde ik dat u er nog bent onder al het oorlogsleed, noch gespaard. Zo is het ook met mij. Onze stad is zeer zwaar geteisterd daar er honderden bij honderden woningen in de puin liggen. Zo is mijn huisje nog blijven staan, alleen wat ruiten stuk. Mijn broer had 2 kapitale zaken en alles ligt in de as. O, wat heeft de Heere gesproken! En het ergste onder alles is, nog geen bukken. O, wat zal dat te zeggen zijn. Ik ben voor mezelf nog al rustig geweest, hoewel als de dood voor ogen staat, ze dikwijls in mijn hart gezegd hebben: *nu zal het er op aan komen*. Toch mocht ik nog bemoedigd worden uit dat versje: *Mijn ziel, wat treurt gij dus verslagen?* En dan die regels: *uw heilzon is aan 't dagen*. En Jaantje, dat is toch niet de eerste keer dat ik met die regels versterkt werd. En dan moet ik wel eens roepen: *Heere zou dat voor mij zijn?* Mocht dat nog eens waar zijn. En ik moest maar roepen: *Heere, het is zo recht maar doe mij nog eens bukken onder Uw recht*; want dat is zo nodig.

Na de oorlog nog even bij **vrouw De Visser** geweest. Maar ze was ook veel bezwaard om reden ze geen bukken kan vinden. En moet ook over zichzelf zo klagen, dat ze niet met haar schuld onder God kon komen.

En nu vrijdagavond stond er in de Courant dat wij allen werden verplicht 's maandags ons te laten inenten. Wat viel dat zwaar op mijn hart. En de tijd was zeer kort. En het was zo, die het niet liet doen vrijwillig, die werd gehaald en werd het toch gedaan en kreeg bovendien f 150 boete of 6 weken gevangenisstraf. Nu ik geloof wel dat er die nacht een geroep tot God is opgeklommen en Hij heeft betoond nog te horen naar het geroep van Zijn ellendigen. Daar zaterdag de drang er af was.

O Sjaantje, het zal een tijd worden dat het volk naar de binnenkamer gedreven zal worden en ook naar elkander; want zo was het ook vreselijk.

Hoe hebben het uw ouders gemaakt en jezelf? Als je kan laat eens wat horen. Als er gelegenheid is, zal ik een klein postwisseltje sturen.

Wees dan hartelijke groet en ook je ouders.

Je liefhebbende vriendin Mien

Zie voor levensschets van Vrouw de Visser-de Visser: *Twaalf discipelinnen van Christus*, deel 1. Samengesteld door W. Westerbeke. www.theologienet.nl

Brief van N. Oosthoek - Kleijne

Zaterdag 12-9-42.

Innig geliefde vriendin.

Uw laatste brief 8 Augustus is mij geworden, hiervoor nog mijn hartelijke dank. Het was mij een verkwikking Sjaantje ze te mogen ontvangen. O geliefde vriendin, dat medeleven met elkander hoe verschillend kan dat medeleven zijn. Hoe gaat het met u en uw moeder? Wat hebben we nog een prachtige nazomer. Gisteren was het warm, hoor. Ben u nog in uw tentje gebleven? 't Is nu weer wat luchtiger.

Wat is het van de week toch verschrikkelijk met vliegen. Men zegt dat er 1800 zijn overgegaan. Dat komt dan over de Engelse radio. Och ja, wat een wereld ... en zelf daarvan de oorzaak te zijn. Och dat de Heere door Zijn lieve Geest een gebroken hart mag geven; een gebed uit Hem, door Hem en tot Hem. Dat er maar oprecht tranen mogen worden geweend en diep in de schuld mogen komen.

O geliefde vriendin, dat dezelfde klacht die David deed klagen ook in onze zielen mocht oprijzen. *Tegen U, o God, tegen U alleen hebben wij gezondigd en doen dagelijks wat kwaad is in Uw ogen.* Wat een onuitsprekelijk voorrecht als de Heere zo in genade op de mens wil nederzien. Want uit onszelf kunnen we daar nooit komen. Ook David niet, een gezalfde des Heeren.

Ik gevoel me de laatste dagen weer niet zo erg goed. Zeker wat te warm in de buik. Verder gaat het hier gelukkig goed. Mijn hart is weer rustig. Ik bleef met die warme dagen maar binnen.

Nu nog een enkel lettertje over die vraag die ik u gedaan had. U moet weten dat ik in vertrouwde dit tegen Sien had gezegd; die vertelde het tegen een vriendin die hier woont en die zegt het weer tegen **Van de Sluis**. En toen die een keer bij ons kwam zei hij: er zijn mensen die voordat ze naar bed gaan, dit de Heere vragen. Maar dat is een verkeerd gebed. En nu lieve vriendin mochten wij ondervinden dat de Heere alleen ons voor ramp en leed kan bewaren. Verleden week is de boerderij waar ik geboren ben door een bom getroffen. Daarnaast woont mijn schoonzuster, niet zover er vandaan. Dat huis was niets aan; een keukenraam alleen het glas. Zelf zaten ze in de keuken op de grond; hunzelf, de dienstbode en een Perenplukker. Maar bleven alle drie ongedeerd. En 3 huizen verder viel weer een bom. Een nieuw pand helemaal weg en daarnaast stonden 4 huizen aan elkaar. 2 van een broer van me en 2 van ons. Die van mijn broer zijn onbewoonbaar en de onze zijn bewaard gebleven; een paar ruiten stuk en wat dakpannen.

Ik zeg tegen mijn man, wat heeft de Heere in gunst op ons neer willen zien; verbeurde weldaden Sjaantje. O geliefde vriendin wat heb ik den Heere gevraagd ons een dankbaar hart te geven. Want anders is er maar alleen blijdschap voor, en geen dankbaarheid aan de milde Hand die dit deed geschieden.

U schrijft wel eens, de Heere zorgt; maar heeft de Heere nu ook niet voor ons gezorgd? Wat is Gods goedheid nog altijd groot over een onwaardig ondankbaar schepsel.

Wat is er deze week veel over ons hoofd gevlogen en tot heden nog bewaard gebleven. Wat grote rampen gebeuren er toch in oorlogstijd; **zo'n gezin in Zeeland geheel weg**. O Sjaantje, bij tijden kan het me zo aanvallen, dat zorgen voor eten veel zwaarder is dan vroeger. Dat ons oog maar veel naar Boven mag zijn waar we alleen hulpe kunnen verwachten.

O geliefde vriendin, de begeerte om voor 's Heeren aangezicht te kunnen en te mogen leven is zo dikwijls mijn smeken en door het geloof te mogen leren zien op die Overste Leidsman en Voleinder des geloofs Jezus.

Nu ga ik eindigen. Hartelijke groeten; een stevige handdruk en een hartelijke kus van uw liefhebbende vriendin.

N. Oosthoek - Kleijne.

Ook de hartelijke groeten aan uw moeder.

De laatste keer dat Sien bij ons was zei ze, dat ze nog geen betrekking had, maar nu ging ze bij een nicht in Dordrecht 3 dagen werken. Maar toen hadden ze mij al verteld dat ze op Barendrecht ging dienen. Ze wilde het zeker niet weten. Alles heeft zijn bestemde tijd. Er is een tijd van komen en er is een tijd van gaan.

Toelichting

Op 15 augustus 1940 was ds. Chr. van de Woestijne in het huwelijk getreden te Wemeldinge met Johanna Cysouw. Kerkelijk werd dit huwelijk bevestigd door Ds. G. H. Kersten uit Deuteronomium 33 vers 27a: 'De eeuwige God zij u een woning'.

Een zeer zware slag trof de familie op 1 augustus 1942, toen een groot deel van de familie van mevr. Van de Woestijne om het leven kwam doordat een V-1 op het ouderlijk huis neerstortte. Dit waren een soort raketten, die de Duitsers afvuurden om Engeland te treffen. **Zeven familieleden** vonden daarbij de dood.

Zeer opmerkelijk had ds. Van de Woestijne een preek voorbereid over Hebreëën 13 vers 14: 'Want wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige'. Deze preek heeft hij gehouden op de eerstvolgende zondag na de begrafenis.

B. Reinders aan Sjaantje

Donderdag, 17 oktober 1973.

Geliefde vriendin,

U zult wel eens gedacht hebben, waar blijven die Reynders en zijn vrouw nu toch; anders waren ze al lang al eens geweest en nu is het al het laatst van oktober.

Wel geliefde vriendin, de oorzaak is, dat ik sinds juli evenwichtsstoornissen heb en daardoor voorlopig en - misschien wel voorgoed - verhinderd ben om auto te rijden. Maar ja, wat heb ik te zeggen; ik ben 80 jaar geweest en heb het nog zo lang mogen doen, terwijl mijn vrouw en ik heden verder nog aan geen andere kwalen of ernstige gebreken leiden.

Omdat er geen merkelijke verbetering komt, wil ik u langs deze weg toch een bezoek brengen en hiermee tevens u de nabijheid en de zegen Gods in Christus, die alleen rijk en gelukkig maakt en kracht geeft in al de wederwaardigheden, toewensen.

Immers, Hij is onze Vrede, Die deze beide één gemaakt heeft; en de tussenmuur der afscheiding verbroken hebbende, heeft Hij de vijandschap in Zijn vlees teniet gemaakt, namelijk de wet der geboden in inzetten bestaande, opdat Hij die twee in Zichzelf tot een nieuwe mens zou scheppen, vrede makende; en opdat Hij die beiden met God in één lichaam zou verzoenen, door het kruis, de vijandschap daaraan gedood hebbende.

En hoewel ik maar een klein beginsel van deze zalige kennis en vrede bezitten mag, wens ik bij deze dingen te leven en tot Hem weder te mogen keren, om dan als een rijpe vrucht van Zijn de soevereine genade, straks in die zalige hemelschuur te worden ingezameld.

Het wereldbeeld biedt ons geen erg rooskleurig beeld. Het kon ook hier wel eens zijn: *ziet een klein vuur, hoe groten hoop houts het aansteekt*, de 3e wereldbrand, als de laatste bazuin Gods. Want Hij staat te komen om de aarde te richten en de volkeren in alle rechtmatigheid. Maar zegt Christus tot Zijn levende kerk: *Als nu deze dingen beginnen te geschieden, zo ziet omhoog en heft uw hoofden opwaarts, omdat uw verlossing nabij is*. Daarom geliefde vriendin, hoe het ook gaan mag en zal, het oog en het hart naar Boven met de bede: *Maranatha! Ja, kom Heere Jezus!*

Ik eindig met de hartelijke groeten ook van mijn vrouw, uw vrienden Reinders

B. Reinders, Jan Jansestraat 11b ?
Rotterdam - 3.

B. Reinders is de auteur van een helder, Schriftuurlijke brochure: TEKENEN DER TIJDEN EN TOEKOMSTVERWACHTING. *Verwachtende de zalige hoop ...* Zie www.theologienet.nl

Volgens info was hij de vader van ds. B. Reinders, predikant van de Ger. Gemeente.

4 brieven van W. Luijk

Rotterdam 18 januari 1966.

Waarde vriendin.

Uw brief vanmiddag ontvangen waar ik echt mee ingenomen was, waarvoor ook hartelijk dank. Ik dacht bij mezelf, dat zó een nog een briefje krijgt van Sjaantje Verbaas, het was me werkelijk een ogenblik een wonder, dat zo een mens als ik ben, nog in het hart komt van een van Gods lieve kinderen. Het werd toch van binnen een beetje anders gesteld. Want het kan alles zo moedbenemend op de ziel werken. Maar ach, over de Heere hebben we niet te klagen. Want dat is wel zulk een bewonderenswaardig en aanbidswaardig Goddelijk Wezen.

O geliefde, als je daar dan weer recht bijgezet wordt en de ogen daar weer heen gericht worden, en we daar ook mogen zien, wie en wat de Heere is en blijft en dat voor en over mensenkinderen, die even also als alle mensen verdoemelijk en verwerpelijk liggen in hun bondsbreuk; maar die - o eeuwig onbegrijpelijk, onbevattelijk en aanbidlijk wonder van vrije soevereine genade en eeuwige liefde in Christus Jezus aanschouwt worden; en naar Zijn eeuwig welbehagen door de Vader in liefde aanschouwd en in Christus Jezus de Geliefde voor Hem zijn als zijnde zonder vlek en zonder rimpel.

O geliefde vriendin, ach mochten we er toch eens meer van hebben om niet anders meer te willen dan wat Hij wil; en niet anders meer te willen dan gedurig goed van Hem te spreken. O geliefde, wat ligt dat in het hart verklaard door die lieve Heilige Geest, de mens er schoontjes buiten. Ach geliefde die doet niet mee. Ach Sjaantje, dat versta je wel hé. Een mens doet niet mee, maar de Heere verheerlijkt Zich in Zijn eigen werk en dat alleen zal juichen tot Zijn eer.

O geliefde, nu gaat het in mijn hart weer leven terwijl ik dat aan u schrijf. O, nu komt de Heere uw briefje nog te gebruiken om het in mijn hart nog weer te verlevendigen. Ach het willen is wel bij mij, maar het goede te doen dat vind ik niet.

O lieve vriendin, een lange tijd niets van elkander gehoord en nu komt zo onverwachts een briefje van uwe hand aan zulk een die het er menigmaal zo slecht afbrengt. Ach, wat hebben we toch met een goeddoend en wonderdoend God van doen. O, dan zeg ik bij ogenblikken wel eens: lieve Vader in Christus Jezus, onzen Heere, o wat hebt U toch altijd te stellen met zulk een ongehoorzame als ik ben!

Ach Sjaantje, ik moet wel eens aan Bunyan denken, die heeft uitgedrukt: *als ik er komen mag, dan zullen al de hemelklokken luidden.*

Ik dank te hartelijk voor je onverwacht briefje hoor. Het was me nog een riem onder het hart. Van mijn vrouw ook de hartelijke groeten hoor. En van mij ook hartelijk gegroet en die gedurige nabijheid des Heeren en de innerlijke ondersteuning des Geestes.

Als er van Gods lieve volkje bij u mogen komen doe ze de groeten van mij en ik hoop dat de Heere de weg nog eens banen mocht om u nog weer eens te mogen bezoeken.

Wees dan hiermee gegroet van ons te samen.

Vrienden Luijk.

Rotterdam, 9 november 1966.

Geachte vriendin

Wij hebben uw hartelijk briefje een redelijke welstand mogen ontvangen, hoor. Waarvoor wij u hartelijk dank zeggen. We hebben in deze weg wel veel hartelijk medeleven mogen hebben, ja van vele vrienden en bekenden nog een hartelijk schrijven ontvangen en velen

zijn ons ook mogen komen bezoeken. Maar met dat alles gaat het leven toch door, hé? En allen moeten we eenmaal komen te sterven en dan voor onze Rechter te verschijnen en de ontzaglijke eeuwigheid aandoen. We zullen dan toch voor- en voorbereid moeten zijn. Want o geliefde vriendin, zo we de dekkende gerechtigheid van die lieve Borg door genade niet deelachtig zijn, hoe zullen we dan voor onze Schepper en Maker moeten verschijnen? Dat zal toch naar Gods eigen getuigenis niet kunnen.

En o geliefde vriendin, dan wordt een mens gedurig zo gewaar, dat hij daar schoon buiten ligt, hé. Ik bedoel wat dat Goddelijk werk betreft. O, wat is het toch een zuiver eenzijdig Goddelijk werk. Je kan het je medemens hartelijk gunnen, maar het is de Heere alleen, die het werk bij de aanvang en bij de verdere voortgang, en een schepsel ligt er schoontjes buiten. Hij verheerlijkt Zich in Zijn eigen werk. Een mens zal dan ook nooit geen roem hebben in zichzelf, afgekeurd in en voor alles.

Maar o geliefde, eeuwig wonder hé, als het een mens te beurt mag vallen dat God in zijn leven komt en dat alles de dood in moet wat niet uit God is, zodat een ziel alleen behoud mag zoeken en door genade mag vinden in die dierbare en volzalige Goël, die dierbare Losser Die alleen maar red van het eeuwig verderf. En die Zijn geschonken kerk van de Vader gekregen heeft als beloning op Zijn arbeid en weer bij God terug brengt. O geliefde vriendin, geen woorden houden we dan over, hé? Dan kan de ziel wel eens stom in bewondering en aanbidding wegzinken als hij eens ingeleid mag worden in dat grote heiligeheim. Dan gaat de Psalmddichter ook daarvan zingen:

Gods verborgen omgang vinden,

Zielen daar Zijn vrees in woont.

't Heilgeheim wordt aan Zijn vrienden,

Naar Zijn Vreeverbond getoond.

O, daar kan dan een ziel wel eens van stamelen. En dan zegt mijn ziel weleens: Heere, ach had ik er toch eens meer van. Dan zou ik meer bij U mogen verkeren. O geliefde, dan kan dat verlangen wel weer eens worden opgewekt om eenmaal volkomen bij den Heere te mogen zijn.

Nu dan geliefde vriendin, nog hartelijk dank voor uw briefje, hoor. De Heere zij u goed en nabij en Hij geve maar een aanklevend leven.

Hartelijk gegroet van uw vriend

W. Luijk en echtgenoot

Rotterdam 22 oktober 1971

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid, weldadigheid en trouw zorg zijn we nog in het land der levenden en zijn beiden nog die we zijn, mogen tot hiertoe nog uit- en ingaan. En zijn we in zovele dingen nog zo bevoorrecht wat het tijdelijke leven betreft. We mogen beiden nog tot op heden ons werk nog wat doen, wat onze hand vindt om te doen. Gisteravond zijn we bij **vrouw Bos met haar man** geweest en zij vertelde ons dat u jarig was geweest. O, ik zeg, dan hoop ik ze morgen direct een briefje te schrijven al als het een beetje gaan mag. Want brieven schrijven ging me vroeger beter af als nu de laatste tijden. Ik schrijf meer brieven in mijn hart zonder pen, die niet op papier komen en praat meer met deze of gene van des Heeren volkje, zomaar thuis als dat ik er kom. Maar bij dit alles genoeg.

Geliefde vriendin van harte gefeliciteerd met uw verjaardag al ben ik het vergeten op tijd te schrijven, het is geen moedwil hoor. En dan Sjaantje er kan zoveel zijn dat een ziel bezighoudt. En er is vaak maar voor één ding plaats; door vele ellende kan je helemaal weggevoerd worden.

O geliefde, dan zeg ik wat vaak, wat heeft de zondeval toch teweeggebracht! En als er iets van het schepsel in aanmerking moest komen, - eeuwig kwijt, eeuwig kwijt.

Maar ach lieve Ontfermer, Gij staat voor alles in. Alles is in Uw hand van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij Dezelfde, o Heere, de onveranderlijke in Uw Rechtvaardigheid en Heiligheid. Buiten de Middelaar is er geen bestaan bij U voor enig menskind; een verterend Vuur en een eeuwige Gloed. Maar nu dat eeuwig wonder van Uw liefde in Christus Jezus naar Uw voorverordining van voor de grondlegging der wereld, roemen Uw barmhartigheden tegen dit welverdiende oordeel.

O geliefde vriendin, daar zinkt de ziel bij weg als ze daar ingeleid mag worden. *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.*

We zijn gisteren bij Vrouw Bos écht geweest. De Heere wrocht mede, zodat we met elkander in vrede mochten verkeren, wat niet zoveel in onze dagen ondervonden mag worden.

U hebt zeker nogal post gehad van de vrienden en nog al een bezoekje ook. Het meest en het grootste is als de Heere onzer gedenken wil, hé? Een toeknikje van Hem is meer waard dan alle toejuichingen van mensen. Nochtans zegt de Heere in Zijn lieve getuigenis: *en hij, die liefheeft degenen Die geboren heeft, die heeft ook lief degene die uit Hem geboren is.*

Geliefde vriendin, hartelijk wensen we u toe veel gemeenzaam met den Heere te mogen zijn, nog een draagster te mogen gesteld worden met de noden van Gods levend gemaakt volkje. Alle omstandigheden ze zijn in des Heeren hand en Hij maakt geen vergissingen. En een ieder krijgt zijn weg. *Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen.*

Van mijn vrouw ook hartelijk gegroet, hoor en van mij hartelijk gegroet.

Uw toegenegen vriend W. Luijk

(een menskind gans verkeerd in zichzelf)

Vrouw Bos was gevallen en had zich lelijk bezeerd.

Rotterdam 28 -12 -'71

Waarde vriendin.

De kerstdagen liggen weer achter ons waarop we weer bij vernieuwing in de middellijke weg stil mochten staan bij de gezegende komst van de Zone Gods in het vlees als de gezonden Middelaar van de Vader in de gestaltenis van een dienstknecht, hetwelk Hij op Zich genomen heeft in de Vrederaad des Drie-enigen Gods vóór de grondlegging der wereld. God uit God en Licht uit Licht.

O geliefde vriendin, wie zal dat ooit kunnen begrijpen of kunnen verstaan, dewijl we toch van nature blind zijn in 's hemels wegen, blind in Gods lieve woord en blind voor de staat waarin we geboren zijn. O geliefde, wat een eeuwig wonder toch van Goddelijke genade van opzoekende liefde, van Vaderlijke goedheid en barmhartigheid om een menskind bekend te willen maken met het eeuwigheids werk. Ach vriendin, dan kun je wel hebben dat er geen geest in je overblijft vanwege dat wonder hetgeen God bereid heeft dien die Hem vrezen. Nooit zou een gevallen verdoemelijk zondaar toch naar Zijn Formeerder en Onderhouden nog weer komen te vragen of zoeken, dewijl ze toch allen afgeweken zijn met een altoosdurende afkering. Het is dan ook enkel uit het eenzijdig Goddelijk Welbehagen dat God in de tijd komt te trekken, komt te overtuigen van zonde, komt te ontdekken waar de zonde uit voortkomt, ja door dat ontdekkende werk des Heiligen Geestes om alzo een onderwerp te maken voor dat grote Voorwerp. O geliefde, wat zalig voor de ziel, Hem te mogen leren kennen als die beminde Persoon, Die in de gestaltenis

Gods zijnde, het geen roof behoefde te achten, Gode even gelijk te zijn. Maar Zijn Goddelijke Natuur volkomen verborgen heeft gehouden achter Zijn menselijke natuur.

(mijn schrijfpapier is niet zo best)

De vijanden hebben dan ook niets gezien nog gekend van Zijn Godheid in Zijn omwandeling op aarde, alleen Zijn beminden die Hij liefhad met een eeuwige liefde, die heeft Hij bij ogenblikken iets doen zien van Zijn Goddelijke Majesteit en Heerlijkheid. Zo ook de herders toen ze verwaardigd werden om door Goddelijke openbaring aan de kribbe gebracht te mogen worden. O wat hebben ze zich wel weg-bewonderd bij hemels licht ziende op die geboren Koning. O geliefde, zij hebben ermee in God mogen eindigen. En dat voor zielen die zo lange tijd in zwangerschap hadden verkeerd en zo plotseling een boodschap krijgen vanuit de hemel. O eeuwig wonder van openbarende liefde. En ze mochten ermee in God eindigen.

Geliefde vriendin, ik heb er nog wel wat van mogen hebben in deze dagen van vrijdag op zaterdagavond. O dat eeuwig wonder van genade! God uit de hemel komt tot deze gevloekte aarde en neemt onze menselijke natuur aan en gaat in die natuur voldoen voor de gevallen, verloren zondaar die verordineerd was tot de zaligheid. O geliefde, die verkoren zijn die moeten zalig worden. Daar blijft er niet één van achter. Dat is een voltallig zaad van eeuwigheid.

Ik had niet gedacht zoveel te schrijven. Het is wat vlug geschreven maar uit het harte geschreven. Wij wensen u 'Heeren nabijheid van harte toe en te mogen blikken in 's Heeren werk in dat heiligdom. Sterkte van de Heere in Zijn zoete gunst.

Het jaar is haast teneinde; de Heere zij met u om Zijn lieve Naams wil. Dat zij zo.

Hartelijk gegroet van ons beiden.

Luijk en zijn vrouw.

Heenvlietstraat 25 b. Rotterdam 20

Toelichting

W. Luijk was in zijn later leven ouderling in de Ger. Gemeente in Ned. te Rotterdam. In deze hoedanigheid stuurde hij Rotterdam, 10 juni 1970 met andere broeders een brief naar het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Rotterdam wegens het houden van een popfestival.

Rotterdam-Centrum, H. F. W. Wiegman. Rotterdam-West, W. van den Berg, Rotterdam-Zuid, W. Luijk

Mevr. Grietje Wolfert, Voorstraat 30, Hedel, (Ammerzoden)
3 brieven van een groot aantal

Hedel, 26 februari 1968

Zeer geachte tante Sjaantje.

Eindelijk zal ik zo vrij zijn u toch eens een paar woordjes te schrijven. En wel dat wij door des Heeren goedheid nog allemaal gezond zijn en hopende van u ook. Wij hebben uw brief ontvangen en het een en ander vernomen, en dat je wel goed gesteld bent geweest tussen de Heere en uw ziel. Dat is een zeer goed plekje, dan Sjaantje. Daar ben je beter mee als met ons, of een bezoekje van ons!

Maar ik geloof dat tante Sjaantje een beetje boos op ons is? Nu, daar heb je volkomen gelijk in, Sjaantje. Want wij zijn ook maar albedervers en liefhebbers van ons eigen!

En nu schrijft u mij, ik hoor niets meer van u; en wat is het laag afgelopen, nadat ik bij jullie geweest ben.

Nu tante Sjaantje, dit kan je wel denken, maar dan ben je abuis hoor. Want u bent voor mij nog steeds dezelfde Sjaantje. Maar ik neem je het niet kwalijk, hoor, dat je zo geschreven hebt. U zou zo gaan denken, want het is al lang geleden dat we geweest zijn. Maar waarom dat behoef ik toch niet te schrijven. Dat zal ik wel eens een keertje vertellen bij leven en welzijn, hoor. Maar dit moet ik je wel laten weten, dat er bij ons tegenover tante Sjaantje niks zit, hoor.

Maar toch moet ik u eens wat vragen. U bent met deze woorden gekomen, door toelating: *'dient geen goden nevens Mij*. En dat geldt ook voor jullie. Want we hebben met een goedgeoed God te doen, maar ook met een jaloers God op Zijn eer.'

Maar tante Sjaantje dit hebben wij toch uit volle liefde gedaan en hebben u dat allemaal gegund. Denkt u soms dat het bij ons niet goed gevallen is? Dan bent u abuis hoor tante Sjaantje. En u moet ook niet denken dat Dominee Voorthuizen hier schuldig aan is. Want hij vraagt altijd naar u. Misschien hebt u wel gedacht: Voorthuizen had mij te scherpe vragen gesteld? Maar wat hij u gevraagd had, was pure liefde want hij vroeg naar je overgang in Christus. En u zei, dat u er niet bij kon vanwege uw hoofd.

En de dominee zei, dat kun je vertellen al bent u krankzinnig, dan weet u dat nog.

Maar dat is toch niets anders dan pure liefde tegenover een medemens? Dus dat heeft niets met jaloersheid te maken. Een ding weet de Hemel, dat hij u enkel uit liefde en een ieder waarschuwt; en gegrond op Gods dierbare woord.

Als u denkt dat dominee Voorthuizen u weggegooid heeft, dan bent u weer abuis, hoor. Dominee Voorthuizen leert niets anders dan in Christus van mensen zijde en een nieuw schepsel in Christus. Zo niet, de toorn Gods blijft op hem. Maar hij gooit het kleinste niet weg, hoor. Maar hij bedoelt hiermee dat er veel godsdienst is in deze wereld. Maar weinig dienst van God. En hoe meer genade een mens van God ontvangt hoe genadelozer hij wordt. Dat zo een mens heilig wil leven en dat nooit hier op aarde kan!

Dus tante Sjaantje, ik heb uw briefje beantwoord en hoop dat je al die gedachten maar van je afzet. Ik hoop dat we eens een keertje kunnen komen, hoor.

Verders nog van alle bekende de hartelijke groeten van ons allen.

Henkie, Adri, Arie, Jannie en Roelie.

Bert en Margriet.

Mamma en Henk.

Daag, tot ziens, hoor.

Hedel, 13 juni 1974

Geliefde vriendin tante Sjaantje.

Zo is het al wel bedtijd, maar ik verlang zo naar u even te mogen schrijven, dat we de pen nog maar even opnemen om iets van ons te laten horen.

Wat is er toch al weer veel gebeurd in de tijd dat we bij jullie geweest zijn, of liever bij u, want ik ben de laatste keer niet bij **mevrouw Vlot** geweest.

Nog van harte bedankt voor uw welgemeende brieven. Wat was ik daar blij mee, want als je zo in de narigheid zit, ben je toch blij als er nog medeleven is hé; dan nog een heel groot verschil van wie.

Ja geliefde vriendin, het was met moeder nog erg onverwachts gegaan. Wij waren donderdag 16 mei bij de **vrouw Van Ommeren** wezen condoleren, want haar zus, die weduwe was en naast haar woonde, was ook in een paar dagen tijd weg. We gingen, mijn man en ik van Scherpenzeel naar Veenendaal, dat is maar 5 min. er vandaan en toen was moeder erg naar en ze vroeg: *maar kind, blijft toch bij me slapen*. Maar dat kon net die avond niet. En toen we weg gingen en mijn zus ons nazwaaide, zeg ik tegen Henk, nou als ze ons over een uur terugroepen, dan kijk ik niks raar op. En de volgende morgen gebeld en het ging weer tamelijk goed. En zaterdagavond werd ze ineens niet goed en het ging zo hard achteruit, dat we werden om 10 uur gebeld en om kwart voor elf kwam de dokter. En die zegt, *bel gauw al de familie want het gaat de verkeerde kant op*. En zondagmorgen om half acht was ze al overleden.

Geliefde vriendin, al is het dan voor de tijd in de natuur, wat kan je op zo'n tijding toch merken dat je maar 1 moeder heb en geen 2. Toen is moeder woensdag begraven en op de dag van moeders begrafenis 's morgens om half acht stierf een tante van ons, een zuster van Henk zijn moeder. Ze was met de evacuatie met haar man en kinderen nog bij ons in Veenendaal geweest. Ze kwamen soms 3 keer op een dag bij ons om aardappeltjes te schillen en zo wou ze altijd wat doen. Dus tante Tonia werd dezelfde week zaterdag weer een begraven. O geliefde vriendin, al waren ze oud, moeder 86 en tante 80 jaar. De Heere kwam nog onderscheid te maken waar geen onderscheid was. Dat wij nog in het heden der genade zijn dat is geen vrucht van onze akker.

Geliefde vriendin, hoe is het toch met uzelf? En met uw gezondheid. Wat fijn dat u weer buiten ligt in de tent. Ja, zo u schreef, ook **dominee Breevaart** is niet meer. Wat wordt Gods volk toch binnengehaald. En wat is de tijd toch donker. En vanmorgen las ik ook wel weer een rouw advertentie van de vrouw van dominee Wakker; z'n vrouw. Ze woonde in Zuid-Afrika. Maar zij was een Urker vrouw en nu werd ze in Urk vandaan begraven; dat is ook een reis hé, helemaal van Pretoria in Zuid-Afrika naar hier. Ze was naar ik vast geloof een levendige vrouw.

Mevrouw van Ommeren belde van de week nog op en die verlangde nog eens gauw een keertje te komen als het gelegen komt. Maar we zullen maar niet vooruit spreken, want het leven is zo kort. Ik hoop het zelf ook, dat het nog eens wezen mag.

Geliefde vriendin, meer schrijf ik maar niet, want het is half twaalf, dus hoog bedtijd. Ik wil hem nog op de post doen. Ik zou u nog wel heel veel willen vertellen, maar dat hopen we in de volgende brief te doen. Ik ben er niet goed bij. Teveel slaap, dus beschouw het maar als een levenstekentje.

Ontvang heel veel groeten van ons allen.

Henkie, Arie, Henk en mij, uw toegenegen vriendin Grietje.

Daag. Hopend nog eens tot ziens dan.

Hedel, zaterdagavond 16 maart.

Zeer geliefde vriendin tante Sjaantje.

Met deze willen wij u even een bezoekje brengen, hoewel het mijn begeerte was het persoonlijk te komen doen. Nog in de eerste plaats hartelijk dank voor uw welgemeende brief van 23 februari. Waaruit wij vernamen dat uw gezondheid weer niet zo goed was. Ik zeg vanmorgen nog tegen Henk, toen het zonnetje er even zo kostelijk doorkwam en Henk tegen me zei: 'moe, kijk eens, hoe mooi de krokussen opengaan'.

Ik zeg ja jongen, zo is het nou in 't geestelijke leven ook. Hoe meer de Zon der Gerechtigheid in het mensenhart mag schijnen, hoe meer een mens aan zijn eigen doodstaat ontdekt wordt. Want door dat ontdekkende licht van de Geest komt de mens er meer en meer achter wie en wat we geworden zijn in Adam.

Verleden week geliefde, waren we nog op de begrafenis van **Jaan Sonneveld**, de vrouw van **C. v/d Bogert** hier in Hedel. Onder de leiding van Herman Bas uit Alblasserdam. En op het kerkhof sprak ook nog David Hage uit St. Annaland en die kwam daar nog even zo lief in, dat ik zeg: *ja, dat is het*. Hij kwam C. v/d Bogert in deze weg zo te ondersteunen door eigen bevinding. Want hij was verleden jaar ook zijn eigen vrouw verloren. En was daardoor zo in opstand gekomen, dat hij zei: mensen gaan jullie allemaal maar weg, ik ben het liefst alleen. En toen het tijd was om een boterham te eten, riep hij in zijn gebedje uit: "Heere, hoe moet het nou! Met een dode vrouw kan ik niet meer leven; het is mijn eigen vrouw en ik kan ze niet missen en ik wil ze niet kwijt, het is toch mijn eigen vrouw."

Toen kwam de Heere over en liet David Hage zien, dat het zijn vrouwtje niet meer was, dat de band des huwelijks door de dood was verbroken en dat de Heere haar voor Zijn rekening had genomen. Hij zegt, 'ik zeg: dank je Heere. U hebt gedaan wat goed was in Uwe heilige ogen.'

En ik kreeg God terug, want de Heere deed me zien, hoe de dood als strafgevolg van de zonde van Adam gekomen was; en toen kwam hij wenende te verklaren hoe het nou uitgedacht was in de nooit begonnen eeuwigheid, dat hier 2 personen voor in aanmerking kwamen, *Adam in Christus en Christus in Adam*.

O, het riep uit van binnen bij mij: *ja zo is het, zo is het; lief recht, zoet recht*. Lieve tante Sjaantje wat een eeuwig geluk dat de mens niet meer mee hoeft te doen. De Psalmddichter zingt er zo lief van: *door U, door U alleen om 't eeuwig welbehagen*. En dat voor Zijn gekochten. O geliefde vriendin, al was er geen hemel tot beloning en geen hel tot straf, daar gaat het niet om. O hoe kom ik ooit mezelf kwijt en mocht ik Hem, die eeuwige Hij - met Hoofdletters - gewinnen voor die ontzaglijke eeuwigheid.

Van de week was het biddag in Leersum. En wij hebben met ons gezin 2 keer op mogen gaan. 's Middags sprak de dominee uit Psalm 119: 25, het laatste gedeelte. O wat kwam die man op, in het schijn en zijn. Ik heb uitgeroepen: "O Heere, mochten wij dan als er nooit iets van U is geweest zou mogen zijn, zou U ons dan willen bekeren zoals u al Uw lieve en echte ouwe volk bekeerd hebt. Heere, daar wil ik mee leven en sterven; door recht. Daarin zal U verheerlijkt worden, anders niet." Dan moeten we met Esther uitroepen: *kom ik dan om, dan kom ik om*. Maar dan liever verloren, als een van Zijn Deugden gekrenkt.

Verder lieve vriendin, heb ik ook veel zorgen en ook over de kinderen. En vooral in deze geesteloze tijd en vleselijke wellusten en verleidingen des satans. Want als hij merkt dat de puntjes op de i worden gezet, gaat hij rond als een briesende Leeuw, zoekende wie hij zou kunnen verslinden.

Verder geliefde vriendin, is het voor ons een erg zorgelijke tijd. 2 oude moeders van 86 jaar allebei. Bij onze Roel en Jain staat een baby geboren te worden. En de kinderen staan er niet bij stil dat het geschapen wordt voor een eeuwigheid. En waarschuw je de kinderen

en wijst ze daar op, dan is het: nou moeder, we zijn getrouwd hoor. Moeder heeft altijd wat.

O geliefde vriendin, dan is me de eenzaamheid het liefste, want dan kunnen ze me nog niets ontnemen. Maar meest al kort daarop is de hele hellemacht weer op de been. Ach, dat de Heere ons nog armmakende genade en ontdekkende genade mocht schenken.

Ik zal hier maar mee eindigen. Ik hoop dat u de moed nog een keertje op mag brengen om naar zo een ellendeling een lettertje terug te mogen; schrijven tot ondersteuning in dit kommervolle dal der ellende.

Geliefde vriendin, als ik het zo noemen mag, gedenk ons in uw gebeden en ontvang de hartelijke groeten van ons allen, in het bijzonder uw toegenegen vriendin. En het ene nodige toegewenst. Grietje. Daag. Hopende tot schrijvens of tot ziens. Dag.

Grietje is begraven in Hedel.

Ds. John van Belzen heeft de begrafenis geleid.

Hij was predikant van de Gereformeerde Gemeente te Veenendaal vanaf 2006-2009

Brieven uit de nalatenschap van Sjaantje Verbaas aan de nichtjes Kooper

Gijsje Klaasje Ko(o)per was een dochter van Tinu(i)s Kooper, 1827-1906, getrouwd 21 mei 1897 met Gerrit Onder de Linden

Middelharnis, 22-2-1940

Geachte vriendin en nichtje Sophia Kooper.

Gijsje [Kooper] heeft uw brief met deszelfs rijke inhoud met blijdschap en dank ontvangen. En vriendin, nu vraagt u in die brief wie die onbekende vriend en vriendin waren, die uit naam van Gijsje aan u schrijven moest.

Nu vriendin, ik ken u niet en mijn man ook niet. Mijn man zijn ouders waren H. M. Born en M. Noordijk; hebt u die mogelijk gekend? Zij woonden in de Ring van Middelharnis. Mijn man heette Willem Born. En ikzelf ben een dochter van Jan Kransje uit de Kerkstraat te Sommelsdijk. Hier hebt u dus onze afkomst, dus weet u nu onze namen. Mochten wij nu ook met u, die grote Naamsverwisseling deelachtig zijn of worden. Want tot Jakob werd gezegd: *uw naam zal voortaan niet Jakob heten maar Israel*. Zoals u weet was Jakob zijn eigen naam, maar Israel mocht hij heten nadat de Heere met hem geworsteld had. En zover weten wij het wel, dat niemand Israël heten zou, of hij zal eerst zijn eigen naam moeten leren onderschrijven en in waarachtige bevinding zijn bedrieglijke aard en zondenaam, van zondaar moeten leren kennen. En nu zijn er tweeërlei volkeren op de wereld; vreemdelingen en bijwoners, maar ook huisgenoten Gods. En nu moogt u Gods onderscheidende en vrijmachtige genade, evenals uw lieve nichtje Gijsje tot die vrienden Gods gerekend worden, met welke de verborgen omgangen Gods zijn, zoals uit uw brief zo duidelijk blijkt en op het heerlijkst naar voren treedt. Och mochten wij nog eens in dat voorrecht deden.

Maar och vriendin, onze namen zijn tot nu toe vreemdelingen van de verbonden; vervreemd van het burgerschap Israëls en in ons gevoel zonder God in de wereld. Maar als wij nu ons hart eens een ogenblik mogen geloven, dan zijn wij met die staat niet tevreden; dan zuchten wij bij tijden onder die gevangenschap en roepen met een betraand oog en een hunkerend hart:

*Voer ons uit onze gevangenis,
tot roem Uws Naams die heerlijk is!
Dat ons 't rechtvaardig volk omring
en vrolijk van Uw weldaan zing.*

Zoals u nu ook in uw brief heb mogen doen. En mocht de Heere ons daar ook nog eens brengen.

En nu vroeg u en uw brief of wij, zolang Gijsje zelf niet schrijven kan, u op de hoogte wilden houden hoe het met haar gaat. Maar och vriendin, het is niet om u in de hoogte te steken, maar hoe zouden wij het aandurven om met u briefwisseling te houden, zij het dan ook aangaande uw nichtje. Wie is toch tot deze dingen bekwaam. Daar is toch tussen u en ons een grote kloof gevestigd. U mag roemen in Gods lieve gunst, u mag in de binnenkamers van de Koning komen. Ja, in Zijn kabinet krijgt u zulke zielsbanketten waarop hij weer veertig dagen teren kan. Ja te midden van de winter is het bij u zomer. En hoe zou het ook anders kunnen, als de Zon der gerechtigheid op Zijn volle middaghoogte

staat. O, wat bent u met uw nichtje en al Gods lieve volk gelukkig! Tot zover over ons.
 Uw vriend en vriendin
 W. Born en H. Born - Kransje.

Nu zal ik dan proberen om over Gijsje wat te schrijven, in de allereerste plaats dan maar over haar lichaamstoestand. O vriendin, ze moet toch zo lijden, ze heeft van de pijn. En dan braakt ze van de slijm op haar maag. We gaan ze om de andere dag verbedden. O dan heeft ze toch zo'n pijn. Want ze kan haar arm haast niet oplichten en haar handjes worden zo stijf en krom. In die ene hand trekt een hele pit. Eten doet ze haast niet meer. Een eitje en een boterham. Je zou haast medelijden met haar krijgen. Maar dan gaat er een onzichtbaar sprake van haar uit: 'Ween maar niet over mij, maar over uzelf. Want ik weet, mijn Verlosser leeft! En als zij na dit mijn huid doorknaagd zullen hebben, zal ik uit dit mijn vlees God aanschouwen.' En dan geen vreemde God ontmoeten, hoor. O nee, want als Hij komen zal om mij te halen dan zal ik Hem spoedig herkennen en zeggen: dat is de stem mijns Liefsten. *Ziet Hem, Hij komt!*

Hij heeft mij nu driemaal mijn einde laten dromen. Maar daar zal een tijd komen dat het geen dromen meer zijn zal, maar volle werkelijkheid. Hij heeft mij gezocht in mijn droom toen ik thuis mocht komen in de Geest, in des Vaders Huis. Dat ik nog een poosje wachten moest. *Tot hoelang Heere?* En het antwoord was: *totdat Ik kom.*

Maar ach Heere, moet ik dan weer naar de aarde? Mag ik dan niet bij U blijven?

Nee, nog niet, maar Ik zal je drie geleide meegeven: geloof, hoop en liefde.

En die zijn nu mijn zusters, die mij bij de gedurigheid omringen en zullen mij vergezellen tot aan de dood. Maar dan laat ik twee zusters hier, geloof en hoop en de Liefde alleen zal mij brengen bij mijn Liefste! Omdat de eerste dingen dan zullen voorbij gegaan zijn. Dan geen zwak en pijnlijk lichaam meer. Dan geen droefheid meer, maar bovenal dan geen zonde meer, die mij nog zo vaak bedroeven. O lieve nichtje, wat zal dat zijn! Johannes schrijft: *en de zee was niet meer.* Dus ook geen scheiding meer van onze lieve vrienden en vriendinnen. Ook hadden wij samen zulke zwakke lichaampjes niet, hoe zouden wij de een de ander bezoeken; maar helaas, dat kan nu niet. Maar *dán*, *dán* zullen onze zwakke lichamen zulke veranderingen ondergaan, dat zij aan het verheerlijkte Lichaam van ons Hoofd Christus gelijkvormig zullen wezen. O, o, wat zal dat zijn!

Gistermorgen lag ik zo in overdenking hoe dat nu een kind inslapen kan, maar al wordt het midden in de nacht wakker en je vraagt: waar is vader of moeder? Dat het dan terstond vol blijdschap zou zeggen: dat is mijn vader en dat is mijn moeder. En of het nu donker is of licht, altijd blijft dat kind kind van vader en moeder.

En o lieve nichtje, nu de toepassing voor mezelf, dat ik nu ook zo'n albederver, zo'n nietje, zo'n wormpje in mezelf, nu altijd ben en blijf een kind. *En dat nu die grote Schepper, Die alles onderhoudt en regeert, om Zijns Zoons Christus wil, mijn God en mijn Vader zij; op Dewelke ik alzo vertrouw dat ik niet twijfel, of Hij zal mij met alle nooddrift des lichaams en der ziel verzorgen; en ook al het kwaad dat Hij mij in dit jammerdal toeschikt mij ten beste keren; dewijl Hij zulks doen kan als een almachtig God en ook doen wil als een getrouw vader.*

Abba, lieve Vader! Abba mijn Vader! Het woord Abba, leest het van voor naar achter en van achter naar voor, het blijft Abba. Zo zal die lieve Vader Zich de onveranderlijke Verbondsgod betonen. En mag ik in stille aanbidding der ziel uitroepen! Vanuit de nooit begonnen eeuwigheid tot in de eindeloze eeuwigheid.

En nu is mijn hart waar mijn Schat is en mijn Schat is waar mijn hart is; mijn hart is bij mijn Schat in den hemel, maar ook omgekeerd. Mijn Schat Die daar hoog boven de kloot der aarde zit, acht het niet beneden Zijn hoge waardigheid om in mijn arme hart Zijn intrek te nemen en te houden, niettegenstaande mijn zonden en afmakingen. En alzo mag Mijn Liefste als een bundeltje mirre tussen mijn borsten vernachten. Dus lieve nichtje tot roem

van Gods ontferming mag ik ook evenals u van mijn Koning getuigen, dat Hij goed voor mij is en dat het bij mij evenmin als bij u, winter in mijn ziel is. O nee! En dat schrijf ik u nu daarom alleen, opdat de Heere alleen de eer van Zijn eigen werk in onze ziel zal hebben. Want Hij heeft gezegd: *dit volk heb Ik Mij geformeerd en zij zullen Mijn lof vertellen. Zij zullen aankomen en Zijn gerechtigheid verkondigen, den volke dat geboren wordt, omdat Hij het heeft gedaan.*

O ja lieve nichtje, Hij niet wij. *Mijn God, U, U zal ik eeuwig loven, omdat Gij hebt het gedaan.* Nu dan, daar zal de eeuwigheid voor nodig zijn om dat wonder uit te wonderen. O zeg maar gerust aan al de vrienden en vriendinnen, dat God goed is voor een slecht mens. Ik kan en mag geen kwaad gerucht van mijn Koning zeggen. Hij heeft mij nog nooit geen kwaad gedaan, maar altijd goed.

O geliefde, zo is onze zuster ons maar een weinig voor en ze wacht ons. Dan zullen wij altijd bij en met de Heere wezen. Mocht het ook u lieve nichtje, tot moed en opbeuring verstrekken. En wees blijde met de blijden en laten wij in den Geest elkander opwekken en in onze vreemdelingsreis onze ogen naar Sion heffen en zingen wij tesamen; tot onze broeders en zusters in de hemel, ja dat onze reisversje tot in de binnenste troonzalen doordringen en zij met ons zingen! Zij in de triomferende en wij nog op aarde in de strijdende kerk!

Die hoop moet al ons leed verzachten

Komt reisgenoten, 't hoofd omhoog!

Voor hen die 't heil des Heeren wachten,

Zijn bergen vlak en zeeën droog.

O zaligheid nooit af te meten!

Hoge vreugd, die alle smart verband.

Dáár, dáár is de vreemd'lingschap vergeten,

En wij, wij zijn in 't Vaderland.

Amen, ja amen.

U vroeg nog nichtje, of ik geen gebrek had voor de tijd. Nu daar zorgt de Heere ook wel voor en al is het dan eens wat schraal dan zegt Mozes in Psalm 90: *Uw dierbare lieve gunst sterkt meer dan de uitgezochtste spijsen.* Ik kreeg van de week nog een bordje soep en toen was het: *Mij dorst!* En o, ik kon het niet in woorden brengen nichtje, wat dat voor mij was. Hoe die lieve Borg, dat voor mij, verdiend heeft en dat ik dat nu kreeg als kind, uit een kinderrecht, uit de hand van Vader. O wat smaakte toen die soep lekker! Verder de hartelijke groeten van uw nichtje
Gijsje Kooper.

Sophia Kooper is geboren op 25 maart 1872 te Middelharnis en overleden op 18 maart 1950 te Sliedrecht.

Haar vader was

Tinus Kooper, ca 1827 -1906 getrouwd met Geertrui Grootenboer ca 1836-1900. Het echtpaar kreeg ca 10 kinderen.

Haar grootvader was Arij Kooper getrouwd met Bastiaantje Knappe

Sophia was een nicht van **Gijsje Kooper**, dochter van Tinus Kooper, ca 1827 -1906

BRIEF VAN SOPHIE KOOPER

Sliedrecht, 21 september 1949

Geliefde vriendin,

Uw brief goed ontvangen; dus geen persoon hoeven we vandaag te wachten, zeg ik tegen de vrouw hier, toen uw brief kwam. Ik had al gezegd, nu moest Corry ook zo eens onverwachts komen met de middag, wat zou zij opkijken. De vrouw hier houdt al jaren een dag afzonderlijk voor het volk; zo'n bijeenkomst uit andere plaatsen vanzelf is er ook bij. Och kind, wat zou je opgekeken hebben! 's Middags hebben wij met 15 personen gegeten en 's avonds met 34 personen. Ze wilde het nu almaal hebben, dat het gebeurde, nu ik nog hier ben. Ja hoor kind, ik ben nog altijd hier en wij hebben zo gezellige dag gehad! De wereld is er niet tussengekomen. Zo heel de dag genadeleven verhandeld. En de een bidde en de ander dankte met het eten. Gedurig in huis was het kerk in 't klein. Wij hadden genoeg voor eten gezorgd en de vrouw had het erg druk. En een kennis had gezegd: Jaantje, ik zal u wel weer helpen met op en van de tafel brengen. O kind, wat zou je een genoegen gehad hebben. Het spijt me dat u er niet bij was en zo'n aansluiting met elkander! Ik werd er bewogen over in mijn geest en hield mij maar stil in de verrassing die de Heere nu mij liet genieten.

Een vrouw die weken tevoren geweest was, zei dat het gezelschap bij De Redelijkheid nu ook voorbij was, want zij en haar man zijn er samen geweest. Verleden jaar waren er ook al 60 mensen geweest en toen werd ik jaloers. En zie nu eens, nu mocht ik hier zo alles om mij heen hebben. De vrouw had ook al dikwijls gezegd, dat zou fijn zijn als Corry er ook bij was. Ik had al dikwijls in mijn geest gezegd, die dag maar te luisteren en zelf niets of weinig te zeggen. Maar o kind, die Drie lieve Heilige Hoofden zorgde er wel voor dat mijn tong niet aan mijn gehemelte kleefde en moest Hem nu ook groot maken.

De vorige week had vriend Schelling mij een pakje gestuurd met inhoud van zijn bezitting. Toen de vrouw in huis kwam zei ik, laten we het nu samen openmaken. De baas ook op de knieën erbij. Ik zeg, dat is nu voor u dat komt goed te pas, nu dat wij die mensen zijn wachtende. O kind, toen viel er zo in mijn hart: *dat de broederlijke liefde blijve; vergeet de herbergzaamheid niet*. En dat blijft maar bij mij die dagen. Ik verzocht een vriend dat we lezen na het eten, het laatste hoofdstuk uit Hebreëen. De vrouw zegt: zouden wij niet eerst een versje zingen? Sophie, heb je niet een versje? Ik zeg ja. *Roem nu met nieuwe lofgezangen de nieuwe blijken van Zijn gunst*, enz. En dan gaf een ander weer een versje op en Corry speelde op het orgel; want over tien gingen de laatste weg naar Gijbeland en Molenaarsgraaf. En toen vroeg die oude vriend aan de Heere in zijn dankgebed of het Hem behagen wilde, dat de nalezing nog meer mocht zijn als de wijnoogst.

Nu kind, dat heeft de Heere willen vervullen aan mij. Tussen donderdag en vrijdag kwam die Liefste tegen de 4e nachtwake mij eens te overgieten. En ik werd weer ingeleid uit

Romeinen 8 vers 3 en 4. *Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijnen Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees; opdat het recht der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, maar naar den Geest.*

Ik lag onbeweeglijk, had in de nanacht maar een ogenblikje geslapen maar werd van Boven als 't ware wakker gemaakt. O wat was ik aangedaan van zo'n rijke Godsbedeling. En zo geleerd en uiteengezet door God de Heilige Geest, dat er kwam nog een bevestiging tot sluiting bij; maar kan dat nu niet verklaren.

De Heere werd weer opnieuw die nacht voor mij gekruisigd en het voorhangsel scheurde weer opnieuw voor mij een vrije toegang tot de troon des Vaders, die de toorn gestild had in het offer van Zijn Zoon voor een nietig en arm Adams geslacht. En de Zoon de wet heeft voldaan in mijn plaats bij de Vader en wij die nooit zelf kunnen volbrengen; en vervloekt die de wet niet gehouden heeft; en zo beide het statelijke en standelijke leven bij de Vader heeft verdiend en ons de Heilige Geest heeft verworven als de Toepasser van het Gods werk in de harten van Zijn levend gemaakt en uitverkorenen volk, die niet naar het vlees wandelen; maar altijd in de Geest tegen de Heere praten en alles aan Hem vragen. O kind, wat was ik inwendig zeker, want Jehovah sloot nu het 2e vers er ook tussenin. *Want de wet des Geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods.* Dat heb ik bij Nijhoff mogen door en uitleven. Zo weer opnieuw het verbond vernieuwd bij en door die Drie lieve Heilige Hoofden. Ik riep uit: o nu kan ik weer opnieuw gelovig, gelovende geloven.

O kind, teveel om alles te zeggen. Dus vergeet de Heere mij hier niet, hoewel ik naar het lichaam maar tegenstand heb, maar dat ondersteunt mij. Ik heb een keelontsteking en wat koorts, zo beklemd op de borst. Ik zeg, er moet gauw verandering komen en deed middelen gebruiken. De baas zei gisteren, ik zou de dokter maar laten komen. Maar de vrouw helpt nu best en heeft me een poeder gegeven en voelde me al wat beter als gisteren.

Zojuist is Barendrecht geweest, daar ik blij mee was. De groeten van hem. Vriend Visser kwam ook eens kijken; die verwacht mij ook eens als ik wat beter mag worden. Barendrecht heeft hem nu ook gezien.

Dus wanneer ik thuiskom, weet ik nog niet, hier hebben ze geen haast als ze mij hier komen halen dan wil de vrouw meegaan om mijn huisje wat schoon te maken. Wij wensen u ook weer eens gauw te zien of ben je nog niet van plan om terug te komen? Ik zou ik nog naar C. Aantjes moeten met leven en welzijn. Ze vragen mij maar om te komen.

Nu ga ik eindigen hoor. Tot ziens als de Heere het wil hebben. Ik moet nu de hartelijke groeten doen van de huisgenoten.

En nog van mij, die zich noemt Sophie Kooper.

Laat nog eens wat van u horen waar u nu zijt?

Toelichting

Een brief geschreven door mevr. Korevaar te Sliedrecht (Jaantje Vlot) aan een familie Van de Bie te Goudswaard. Het gaat over het zalig afsterven van Sofie Kooper, ongehuwd, huishoudster te Oud-Alblas. In haar ouderdom woonde ze op een hofje in Dordrecht.

VERSLAG VAN OVERLIJDEN SOPHIA KOOPER

Sliedrecht, 2 april 1950

Geliefde familie Van de Bie,

U zult misschien wel denken: Helemaal niet eens een briefje met onze verjaardag, nu, de oorzaak is niet liefdeloosheid, maar ik heb werkelijk nog geen gelegenheid gehad. Ik wil u dan, al is het een week over tijd, nog hartelijk feliciteren, en wens dat u beiden naar het lichaam gespaard mogen blijven voor elkander en ook nog weer op krachten mogen komen wat ook nog een grote weldaad is, wat we nooit genoeg waarderen kunnen. Maar bovenal wens ik u toe, wat we allen, hoofd voor hoofd zo nodig hebben, dat je naar ziel en lichaam geborgen moogt worden in de Enige Ark der behoudenis. Ach, wat zijn ze gelukkig, die dat weten mogen.

Dat hebben we zo goed gezien aan onze lieve vriendin Sofie. Wat vond ik het jammer dat er niet één bij kon wezen, bij de begrafenis, vooral voor u Jaantje, daar we verleden jaar zoveel gezelligheid aan elkaar gehad hebben. Maar dat is alles nu voorbij. Ik vond het toch nog echt, dat juffr. Van Dijke nog geweest is, het was weer zo eigen toen ze hier was.

Het is een vredige begrafenis geweest. O, daar was ik zo blij om, dat de Heere dat nog gegeven heeft in onze donkere dagen. Nu is er in Sofie's ziekwezen veel meeleven van het volk geweest.

Ze is negen weken hier geweest en acht weken ervan ziek geweest. Het nam toch direct zo hard toe. De ene zondag werd ze niet goed en de andere zondag kon ze haar kousen niet meer aantrekken en moest ik ze overal bij helpen als een kind, maar och, het viel me erg licht. De Heere had die band der liefde zo aangehaald, dat kan beter gevoeld dan uitgedrukt worden.

Toen ze verleden jaar hier was, zei ze zo eens: "De mensen op het hofje zeggen altijd: Als u ziek wordt, dan bent u een mens voor een gesticht of ziekenhuis." Och, toen kreeg ik zo'n medelijden met haar. Ik zag haar naar de wereld als een wees op aarde en ik zei haar: "Sofie, zolang ik leef, hoef je daar niet naar toe hoor; als je ziek bent of wordt, dan moet Schelling je maar hier brengen en dan zal ik u oppassen als mijn moeder." O, wat was die ziel daar blij mee, niet te weten dat het zo gauw gebeuren zou.

Ze is maar zes weken meer in haar huisje geweest. Het is een wonder, dat de Heere het zo bestuurd heeft, dat ze eerst Anna Lodder in Driebruggen nog heeft mogen bezoeken. Wat hebben we daar toch een aangename dag gehad, de Heere was kennelijk in het midden. Niet te weten dat dit haar laatste reisje wezen zou.

Toen is ze 's avonds bij ons gekomen, 10 januari, en niet meer in haar huisje geweest. Toen ze ziek werd zei ze direct al tegen mij: "Het zal er voor u en mij op aankomen; ik geloof dat ik nog een lijdensweg zal hebben."

Ik zei dan: "Nu, ik ben gezond hoor en de Heere zal wel ondersteunen, als het zo zijn moet."

"Ja, maar kind," zei ze dan, "het kan wel wezen, dat u het niet alleen aan kan."

Ik zei: "Ach Sofie, als dat zo is, dan geeft de Heere wel weer handen ook." En dat heeft dat lieve Wezen gedaan.

Is het niet een Godswerk geweest; ik moet het nu soms nog bewonderen! Er zijn vijf vrouwen geweest, die zichzelf aangeboden hebben. Ik hoefde niemand te vragen. Maar op hun beurt kwamen zij mij te hulp, dag en nacht, daar Sofie drie weken lang dag en nacht van drie mensen geholpen moest worden. En daar was nog liefde en meeleven van het volk in ook en we kregen nog veel bezoek ook.

Sofie had een vreselijk smartelijk lijden. Ze had kanker en dan kwam haar kwaal boven uit. O, die eerste zondagavond heeft ze gebraakt van zes uur tot 's nachts half één. Ik heb dikwijls gedacht: "Nu blijft ze er in." Arie en ik hadden van 6-8 uur bij haar gestaan om haar bij te staan. Toen kwam vrouw De Jong (wat nooit gebeurt dat ze 's zondags kwam), die heeft toen mijn man afgelost. Ze zei: "Ik blijf vannacht."

O, toen heeft Sofie dikwijls uitgeroepen: "Lieve Koning, geef mij lijdensgenade en kracht."

Van die tijd af heeft ze niets meer gebruikt, dan een suikerlepeltje koud gekookt water. Daar heeft ze drie weken op geleefd en zij had zo'n dorst, maar mocht niet veel drinken. Ze zei dan wel: "De Heere heeft mij alles van de aarde ontnomen, alleen dit druppeltje water heb ik mogen behouden, dat is hemelse wijn." Als ik voor die tijd 's morgens met een kopje thee kwam, was het altijd: "Kind, nu krijg ik alweer de eerste vruchten van die zoen- en kruisverdiensten van mijn lieve Koning."

O, vrouw van de Bie, wat zijn ze toch gelukkig die het eigendom van die Koning geworden zijn! Wat een steun en sterkte geeft dat in zulke tijden. Tegen de dokter heeft ze ook nogal eens gesproken. Die was er ook nog van onder de indruk, toen ze gestorven was. Hij zei mij: "Ze hoorde hier eigenlijk niet meer thuis." Ik moest hem vertellen hoe ze was gestorven. Het is nog eens op een keer geweest, dat hij aan haar vroeg: "Sofie, bent u niet opstandig dat u zoveel lijden moet, en dat je nog niet sterven mag, want je gaat toch graag sterven?"

"Nee dokter," zei ze, "ik zal het bekertje ledigen tot de laatste druppel, ik heb vannacht onder alle ellende nog in mijn hart gezongen: *Gelijk een duif door 't zilverwit*, enz.

Dan had ze weer dat ze zo tegen de nacht opzag, en daar viel zo in haar ziel: "Daar zal geen nacht zijn, en het Lam is haar Kaars." "O," zei ze dan, "het Lam de Kaars, dat eeuwige Licht, dan zal het nooit nacht meer voor mij worden, maar ik zal in dat hemelse Licht eeuwig delen." Dat vertelde ze dan de dokter ook weer. En er was nog lief medeleven onder haar vrienden.

Ook had zij een vriend; die zei tegen mij in de eerste week toen ze niet goed was: "Vrouw Korevaar, Sofie komt hier niet meer vandaan, ze blaast hier onder dit dak de adem uit, dat heeft de Heere mij getoond." Dat viel mij toch tegen, want in het begin kon ik nog niet geloven, dat wij ze zouden moeten missen. Maar toen het erger met haar werd, zodat ze haar kwaal begon op te geven, toen dacht ik: "Dat is mis," omdat ik dat bij mijn moeder ook gezien had.

Schelling kwam elke week en toen hij hier geweest was, ging hij naar een vriend toe en zei tegen hem: "Sofie leeft nu niet lang meer, hoor, want ze geeft haar kwaal op." Die vriend kon wegens zijn werk niet zo goed weg, maar hij zei 's avonds: "Heere! nu heeft Schelling dit gezegd, hoe ligt dat nu?"

Toen zei de Heere tot hem: "Haast u, Ik zal haar haast tot Mij nemen." Hij vroeg zijn chef of hij één uur weg mocht om een zieke te bezoeken, daar hij niet zo goed weg kon, maar het werd hem vergund.

Toen hij hier kwam, zei hij: "Ik kom afscheid nemen." Wij gingen naar haar kamertje en ze zei: "Zo jongen, kom je afscheid nemen?"

"Ja tante Sofie, nu zullen we nooit meer in uw huisje komen om te spreken over de Goddelijkheid van de Waarheid, dat is nu gedaan."

"Ja jongen," zei zij, "wat een tal van jaren is het al geleden, dat je voor de eerste keer in mijn huisje kwam en het mij opgebonden werd te mogen weten bij God vandaan, waar je legerde. En de Heere toonde mij toen dat u een lammetje was en nu heb ik mogen beleven, dat de Heere u een stapje nader geleid heeft." Wat werd die man toen bewogen.

Hij zei: "Ja, tante Sofie, nu mag ik weten dat ik een schaap ben van de enige Herder. Ja, wat heb je toch altijd eerlijk met mijn ziel gehandeld en wat hebben we aangename uurtjes in dat kleine huisje gesleten, dat ligt voor de eeuwigheid bewaard!"

Toen zei ik tegen hem: "Geef haar nu maar een lepeltje water." Zij had aldoor zo'n dorst.

Toen zei hij onder een vloed van tranen: "Wel Heere, mag ik dat nog doen?"

"Ja," zei ze, "ja jongen, dat heeft de Heere mij van de aarde nog laten behouden, anders is er niets meer voor mij. Dat is hemelse wijn, want mijn lieve Koning kreeg edik, en ik dit heerlijke water en ik heb nog een bed en Hij een hard hout en mijn handen en voeten zijn nog heel!" Wat werd er toen geweend.

"Ja," zei die vriend, "nu ben ik niet bedroefd dat ik u niet missen wil, tante Sofie, nee, maar ik heb ook zo'n heimwee en nu heeft de Heere mij getoond, dat het voor mij ook een klein strookje land meer is, dan ben ik er ook, en dan behoeven wij nimmer te scheiden." Toen heeft hij een gebed gedaan en dan dat afscheid, ... dat vergeet ik nooit! Dat ze nu hier elkaar nooit meer zouden zien, maar toch eenmaal boven, om nooit meer te scheiden, maar om dan verwaardigd te worden het kroontje voor dat lieve Lam neder te werpen, Die ons Gode gekocht heeft met Zijn bloed.

"O," zei ze, "dan zal mijn dikke buik en korte adem mij niet meer hinderen. En dan zullen we eeuwig bij de Heere zijn! Ja jongen, als ik weg ben, zullen jullie dan veel van elkaar blijven houden, Schelling en Siem, want je bent broers, hoor. Zal je op elkander letten?" Och, die avond zal ik nooit vergeten, dat kun je toch wel indenken hè?

Nu had ze een jong meisje in Dordt, u weet wel, *Corrie v. Lonkhuyzen*, die was er ook bij. Die is twee zondagen over geweest en dan waakte ze ook. Ze ging dan 's maandags-morgens weg en kwam op woensdagavond weer; dan waakte ze ook en ging daarop 's morgens weer om zes uur met de fiets naar Dordt. De laatste zondag kon ze niet, omdat die mevrouw, waar ze diende, ziek was. Als zij er toen wel geweest was dan had ze haar ook zien sterven. Dat meisje had ze ook zo'n zorg over en daarom vroeg Sofie op een keer, of ik haar wat wilde beloven.

Ik zei: "Ja Sofie, dat weet ik niet, of ik dat wel zal kunnen."

Ze zei: "Je weet, dat Corrie v. Lonkhuyzen mijn kind is. Als ze wat had, dan kwam ze altijd bij mij en nu ga ik sterven. Mag ik er nu mijn hoofd gerust op neerleggen, dat Corrie een plekje bij u, in uw hart en huis mag hebben; dat ze alles in uw schoot mag brengen?"

Ik zei: "Ja Sofie, als ze het eerst bij de Heere brengt!"

"Ja," zei ze, "zo bedoel ik het ook, natuurlijk, de Heere de eerste plaats, maar als mens hebben we toch ook een hart nodig."

Ik zei: "Wel zeker, ze heeft al een plaats in mijn hart en huis, want ik houd al veel van haar!"

Wat was ze blij! Ze zei: "Geef mij er dan maar een hand op en een zoen. En," zei ze, "nu kind, heb ik ze aan God opgedragen en aan u. De Heere weet het, hoor! Nu heb je weer een ander Sofietje, maar niet dat ze zoveel van de Heere geleerd heeft. Ik hoop, dat de Heere het schenken mag. Ze kan soms zo wenen dat ze onbekeerd is. Ik geloof, dat het een aangeschoten vogel is!" (Nu mensen, dat is toch lief hè?)

Toen Corrie 's maandags kwam, toen Sofie overleden was, wat was ze toen bedroefd!

"Maar," zei ze, "nu ben ik toch blij, dat ik bij u nog mag komen."

Nu nog wat over haar sterven.

Ik had al een week of drie gedacht, bijna elke dag: "Dit zal de laatste dag zijn." Ja, de Heere heeft ons ongewone kracht gegeven, daar ik toch bijna vier weken geen gewone nachtrust had genoten en als ik dan eens een hele nacht op was, dan was ik twee dagen en een nacht op, want op de dag kwam er niets van om te gaan liggen, want er was nogal veel

aanloop, dat kun je wel indenken. En nu het voorbij is, moet ik zeggen: "Ik heb er niets van geleden."

Op een nacht had zij het ook zo bang. Ze had haar keel en slokdarm rauw gebraakt. Je kan wel begrijpen wat het was, als ze weer braken moest, maar toen viel er zo in haar ziel: "De dagen der treuring zullen een einde nemen," en dan was ze weer getroost. Dikwijls, als ze moedeloos was, werd ze veel getroost uit Psalm 45: 7, het laatste gedeelte:

*"Zij zullen blij, geleid met lofgezangen,
De vreugde voên, die afstraalt van haar wangen.
Tot zij, waar elk gewaagd van haren lof,
Ter bruiloft treen in 't Koninklijke Hof."*

O, dan zei ze wat dikwijls: "O Jaantje, daar komt het nieuwe lied weer aan!"

Dan zei ik altijd: "Sofie, dat gebeurt als u gaat sterven." Ze had dikwijls toch wel grote moeiten vanwege haar kwaal en vooral in de laatste nachten moesten we haar heel vaak helpen; enz.

Op haar sterfdag zei ze 's morgens: "Nu moet u vandaag bij me blijven en niet meer bij me vandaan lopen, hoor! Want u moet het zien, als ik sterf."

Ik zei: "Het is vandaag heerlijk zondag; dan heb ik niet veel te doen en er komt geen volk." Dat vond ze fijn, als ik maar bij haar kon wezen. 't Was net een kind, ze kon me geen ogenblik missen.

's Middags riep ze: "Lieve Vader, mag ik vandaag nog niet bij U komen?"

's Avonds stond ik de kopjes vlug te wassen en toen riep ze: "Jaantje, kom eens gauw!" Ik ging er naar toe en zei: "Sofie, zou u nu gaan sterven vandaag?"

Ze zei: "Ik weet het niet, maar het is net, of ik de doodsstrijd in mijn lichaam voel." De zuster kwam tweemaal daags, maar als we haar toen helpen moesten werd ze duizelig. Ze zei: "Blijf nu maar dicht bij mij; ik ben nu maar zo kort meer bij u. Maar ik zie de Koning nog niet en Hij heeft het mij toch beloofd?"

Ik zei: "Ja maar, Sofie, de Koning komt niet eerder, dan dat u gaat sterven!"

Ja mensen, wat heb ik op haar ziekbed nog veel van haar geleerd. Wat heeft ze mij veel verteld, maar dat was meest in het begin van haar ziekte, hoor, en dat had ze voordien al geleerd. Als ze dan vertelde van die pardonbrief die Boven lag en dat de Heere haar die getoond had, dat was om jaloers op te worden!

Maar, om nu op haar sterven terug te komen. In de vooravond zei ze zo plechtig:

*O Vader, dat Uw liefd' ons blijf;
O Zoon, maak ons Uw beeld gelijk;
O Geest, zend Uwen troost ons neer;
Drieënig God, U zij al d' eer!*

Toen, een poosje later, was het: "Ga achter mij, satan!" En weer even later: "En het Lam zal ze weiden!" tot tweemaal toe en toen kwam de vrede op haar gelaat.

Nu had ik de dokter laten opbellen, want ik durfde de nacht zo niet in. De dokter kwam en zou een zetpil geven. Dat zou de wijkzuster dan doen en er kwam nog een vrouw, die 's nachts zou waken. Daar heeft ze ook even mee gesproken en toen kwam de zuster. We stonden nog even te praten om haar te helpen.

Opeens zag ik haar kleur veranderen en ze riep met gebroken stem: "Arie!"

Ik riep mijn man, die zat in de kamer, en ik zei: "Moet u Arie hebben?"

Ze knikte weer "ja." Arie nam haar hand en toen hoorde ik, dat ze hem met gebroken stem bedankte en wat ze nog meer zei, konden we niet verstaan.

Ik zei: "Sofie, gaat u sterven?"

Ze knikte van "ja."

Ik zei: "Ga je naar je lieve Koning toe?"

Ze zei: "Ja."

Ik zei: "Ga je nu eeuwig God grootmaken?"

Ze zei gebroken: "Ja."

Toen gaf ik haar nog een kus en zij er mij nog vijf. Hoe is het mogelijk, haar lippen waren zo koud als ijs. Toen hield ik mijn ene hand tegen haar gezicht, daar leunde ze tegen, omdat ze in bed zat en met m'n andere hand hield ik haar arm vast. Geen angstig trekje was er op haar te zien.

Ik zei: "De Koning zal er nu wel wezen, hoor!"

Het was net, of ze het nog hoorde (aan haar kijken te zien) en zo ging ze zacht en kalm de eeuwige rust in. Wat een zalig voorrecht, nietwaar?

De dokter kwam de andere dag en zei: "Vertel er mij nog eens wat van; hoe is ze gestorven?" Hij was er werkelijk van onder de indruk.

Maar toen alles voorbij was, wat was het toen leeg, dat ik haar niet meer hoorde! Maar toen had ik de zorg nog voor de begrafenis. Nu, dat weet u wel van juffrouw Van Dijke. Zondag hebben we alle drie rouw in de kerk gebracht en werd het vanzelf nog aangehaald. Loeve en zijn vrouw en Karrewij en zijn vrouw zijn ook te begraven geweest.

Ik dacht: ik zal er nu de tijd maar eens voor nemen. Het is wel een groot werk geweest om alles eens te schrijven, Maar omdat jullie er niets van gezien hebben en ik weet, dat u veel van haar hield, heb ik dit gedaan. De hoofdstukken, die gelezen zijn en de versjes die we hebben gezongen bij haar begrafenis, had ze ook allemaal opgeschreven.

Nu, verder in alles gegroet van Arie en Corrie en mij,

Uw liefhebbende vriendin,

Vrouw Korevaar.

Toelichting

De schrijfster van deze brief, Jaantje Vlot, leefde van 16 juni 1895 tot 12 juni 1976. Zij was een dochter van **Aaltje Vlot** te Oud-Alblas, een zeer begenadigde vrouw. Van deze Jaantje vernamen wij, dat zij heel jong (11 of 13 jaar) de keuze had mogen doen, om met Gods volk in Zijn wegen te gaan. Die haar gekend hebben, weten dat en zij is ook in vrede heengegaan.

In: "Komt, luistert toe" deel V pag. 109, schrijft ze een ontroerende brief over het zalig heengaan van Sofie Koper. Aaltje ondertekende: Wed. Korevaar-Vlot, Sliedrecht

In de **rampnacht van 1 februari 1953** werd Sliedrecht niet zo getroffen als vele plaatsen in Zeeland en de Zuidhollandse eilanden; te Sliedrecht is niemand verdronken en geen huis verwoest. Doordat in Papendrecht de dijk was gebroken, kwam er in de opvolgende dagen ook wel te Sliedrecht wat water in huizen en schuren te staan. Als weduwe had **Jaantje Vlot** een boerenbedrijfje en het treffende in deze brief is, dat ze meedeelt hoe de Heere haar doorhielp en hoe zij in de vreze Gods al haar tijdelijke zorgen aan Hem mocht toevertrouwen. De brief is niet gedateerd, maar het schijnt dat ze niet meer dan twee maanden na de ramp werd geschreven. De inhoud is als volgt:

Geliefde vriendin,

Met deze mag ik u meedelen, dat wij door 's Heeren goedheid nog in redelijke welstand mogen verkeren. Lieve vriendin, dikwijls is het in mijn hart geweest u een lettertje te schrijven. Wat is er niet gebeurd sinds wij elkaar hebben ontmoet in Dordt met de verjaring van m'n zuster Aagt in oktober.

Dat ik toen zo bezwaard was, zodat ik dat versje opgaf uit Psalm 32: *"Gij zijt mij Heer' ter schuilplaats in gevaren"*, enz. O lieve vriendin, dat heb ik op 1 februari met de watersnood mogen ondervinden. En o, lieve vriendin, u hebt uw lieve man in die tijd verloren. U zult wel ondervonden hebben, dat het de Heere alleen is, Die de weduwen staande houdt. O, dat wordt ingeleefd en die het niet beleefd heeft, weet nooit wat het is, maar ik heb gezegd: het is waar hoor, de Heere alleen komt het te doen, anders kwam de mens er niet door.

Maar, o lieve vriendin, nu hebt u zo'n onschatbaar voorrecht, dat u met medeweten van uw ziel geloven mag "dat uw Maker uw Man is; Heere der Heirscharen is Zijn Naam!" In die weg ben ik zo jaloers op u. Maar nochtans mag ik niet ontkennen, dat de Heere voor mij in de watersnood gezorgd heeft als een Man en Vader.

O, lieve vriendin, in oktober was ik al zo bevreesd voor de naderende oordelen, die niet uit konden blijven. En met nieuwjaarsmorgen was ik zo bedroefd. Ik moest maar zeggen: "Lieve Heere, wat U voor mij in 1952 geweest bent, daar kan ik geen woorden voor vinden", wegens des Heeren veelvuldige ondersteuning in wegen van beproeving en druk. Maar ik moest maar zeggen: "Lieve Heere, wil nu met mij 1953 ingaan; het is donker, zo donker Heere, ik kan zonder U 1953 niet in! Wil toch bij mij blijven, wil mij toch vasthouden; mag ik mij aan U vastklemmen, want o, het is zo donker!"

Ik was heel de dag zo bezwaard. 's Avonds kwam ik in de kerk en daar preekte ds. Van de Ketterij zo tot troost van des Heeren volk. Hij zei: "Volk des Heeren! Wat de Heere nu in 1952 voor u geweest is, zal Hij ook in 1953 voor u zijn. O, al zouden de drukwegen in **1953** nog eens zo zwaar zijn als in 1952 en de proefwegen nog eens zo diep, dan is en blijft de Heere toch voor Zijn volk de onveranderlijke Verbonds-Jehovah. O, al zou Zijn weg door de zee en Zijn pad door diepe wateren gaan, Hij zal u niet begeven of verlaten. In al uw benauwdheden is Hij mede benauwd; Hij zal u vertroosten en Hij zal u beschermen. O volk, onze ontrouw kan des Heeren getrouwheid nooit teniet doen". En nog veel meer heeft ds. daarvan gezegd. De Heere gebruikte dat om mij te vertroosten en te verkwikken; het was voor mij een hart onder de riem.

O lieve vriendin, toen des Heeren oordeel in februari er was, was de Heere er ook. Toen we 's morgens opstonden, kwam de buurvrouw en zij zei: "Zojuist is de dijk bij de brug doorgebroken!" Dat is maar tien minuten gaans bij ons vandaan. Ik ontroerde zeer. Ze zei: "Waar moeten jullie nu toch blijven met die koeien en varkens?" Maar er viel zo in mijn hart:

*"God, Die helpt in nood,
Is in Sion groot;
Aller volken macht
Niets bij Hem geacht;
Buigt u dan in 't stof,
En verheft met lof
't Heilig Opperwezen;
Wilt Het eeuwig vrezen."*

(Ps. 99:2)

O lieve vriendin, ik zei tegen de buurvrouw: "Nu toont God, dat Hij God is! Nu kunnen al de wereldmachten en de duivel het oordeel, het water en de wind niet tegenhouden".

O, het had mij zo zeer gedaan: Er was van de regering een wet uitgegaan, dat er met ingang van **1 februari** niet één koe meer op de openbare weg mocht komen, die niet was ingespoten tegen tongblaar en nu stonden er in een ogenblik tijds duizenden koeien door elkaar hier op de uitbreiding in de kou, gespoten en ongespoten en **duizenden koeien zijn verdronken**. O, het was kennelijk de vinger Gods in dezen! En wat een mensenlevens heeft het niet gekost! Allemaal zielen voor de eeuwigheid geschapen!

Maar o, lieve vriendin, anders als er wat is, gevoel ik dikwijls mijn weduwschap, maar ik heb mijn man die dag niet gemist. Het zong de hele dag maar in mijn hart, dat versje, en als het dan daar kwam: "Buigt u dan in 't stof, o, dan moest ik maar zeggen: "Lieve Heere, kon ik nu eens recht voor U in het stof en in de schuld buigen, naardat U het waardig bent!" Ik zei: "O lieve Heere, mocht nu heel Nederland van hoog tot laag en van klein tot groot eens voor U in 't stof en in de schuld buigen!" Och, ik had het de Heere zo gegund!

Maar doordat ik zo gemakkelijk gesteld was, heb ik alles kunnen doen. Ze moesten al gauw de kippen uit het water halen en de varkens uit de buitenschuur op de til doen. De koeienschuur staat weer iets hoger; 's maandags zijn de koeien pas gegaan. 's Zondagsavonds kwam er een militair en die zei: "U had allang weg moeten zijn met uw vee en alles".

Ik vroeg hem of hij dan onderdak had voor mijn vee, maar hij zei: "Wel neen!"

Ik zei: "Kom eens kijken, ze staan nog droog!" O vriendin, de groep achter de koeien stond 's morgens al vol, doch de plating, waar de koeien op stonden, bleef droog. Ik liet het hem zien en zei: "Zolang het zo blijft, gaan de beesten er niet uit!" De knecht zei 's avonds: "We moeten waken". Ik zei: "Dat zal ik dan wel doen". En ik ging elk uur naar buiten en in de schuur kijken en dan was het mij zo'n wonder, dat het water niet hoger kwam en de beesten nog droog stonden.

Tegen de morgen was er een verzuchting in mijn hart, als de beesten er nog uit moesten of er dan een onderdakje voor mijn vee mocht wezen en 's morgens om half tien zei de knecht: "Nu loopt het fout hoor, daar komt het water aan!" Tegelijk komt de buurman aan en die zegt: "Er is plaats voor uw vee in het zaaltje!" Bij mij op de dijk heb je het Maranatha-gebouw, daar mochten mijn koeien in. "En", zei de buurman, "ik heb nog meer: er is voor u ook plaats. Wij zijn overeengekomen (daar zijn dochter een paar kamers boven had): wij nemen onze dochter in, dan krijgt u de kamers en keuken van mijn dochter. U krijgt nog al eens volk; dan kun je een ieder ontvangen".

O lieve vriendin, gelijk kwam dat versje terug! Ik zei tot de buurman: "Nu komt de Heere bevestigen, wat Hij gisteren in mijn hart heeft gegeven:

*"God, Die helpt in nood,
Is in Sion groot.
Aller volken macht,
Niets bij Hem geacht!"*

O, buurman, daar hoort dat ook onder. Nu behoef ik niet te lopen voor m'n vee en ook niet voor mezelf. Maar nu zegt de Heere ook: "Buigt u dan in 't stof' O, kon ik dat nu eens recht: Voor God in het stof buigen!" We stonden beiden te wenen.

Al gauw had ik het water een halve meter in de keuken staan. Toen zijn de koeien in het zaaltje gebracht en ik ben hartelijk bij die mensen ontvangen. Ik was maar verwonderd en zei: "Moet ik hier in?" Ik moest in de kamer van die jonge mensen; ik heb nooit bij zulke mooie meubels gewoond. De andere morgen zat ik te wenen en dacht: Ik moet eens kijken, waar dat versje staat. Het was Psalm 99:2. Toen kwam juist die dochter van die mensen binnen en zei: "Wat doet u nu?"

Ik zei: "O kind, luister eens even". Ik las haar dat versje voor. "En daar worden jullie nu voor gebruikt, en nu zegt de Heere: Buigt u dan in 't stof!" We hebben beiden geweend.

Een paar dagen later werd ik bepaald bij hetgeen ik in oktober jl. had ondervonden en 't was alsof de Heere zei: "Heb Ik nu zondag niet betoond: Gij zijt mij Heer' ter schuilplaats in gevaren, Gij zult mij voor benauwdheid trouw bewaren?"

Ik zei: "Ja Heere, ik heb zondag de nood niet als nood gevoeld, omdat U bij mij was: G' omringt mij, daar Gij mij in ruimte stelt, met blij gezang, dat mijn verlossing meldt".

O lieve vriendin, lag dat niet in dat versje, dat de Heere de hele dag in mijn hart gaf? En toen er de andere dag nood was, was er plaats voor alles. Het was, alsof de Heere zei: "Heb Ik het nu niet getoond, dat Mijn oog op u gevestigd staat?" O lieve vriendin, wat heb ik in die kamer geweend over de trouwe zorg des Heeren! En wat heeft de Heere Zijn lieve volk gestuurd en wat heb ik goed van de Heere mogen getuigen! Wat een wonder hè, en dan zo'n zondig nietig stof!

Een week later kwamen ze met bezwaren aan: Dat al mijn bruggen en hekken waren weggedreven en ik had nog hooischelven, die konden wel in brand gaan van de broei! Het greep me een ogenblik erg aan. De buurman kwam en zei tegen mij: "Vrouw Korevaar, het is toch eigenlijk geen tijd (zoals het tegenwoordig is) om nog boer te wezen voor een vrouw!" Hij zei: "U moest er maar uitscheiden!" Ik zei: "O, jongen, ik kan toch niet boer-af gaan zonder God!"

De Heere gaf mij opening, om te vertellen, wie Hij voor mij geweest was. Hoe ik verleden zomer de elfde koe moest opruimen na de **dood van mijn man (in 1951)** en hoe de vijand mij kwam te betwisten, dat mijn weg geen beproevingsweg was, want dat de Heere met de beproeving ook de uitkomst gaf, maar dat het bij mij beproeving bleef. Ik had pas nog een varken en een kalf dood. Ik zei: "Lieve Heere, als mijn weg geen beproevingsweg is, als ik mij bedrieg, o, dan leef ik nog; mocht u mij dan bekeren!" Ik mocht vertellen hoe de Heere toen overkwam met Psalm 62:1: "Mijn ziel is immers stil tot God, enz. Ik zal geen grote wank'ling vrezen".

Ik zei: "O jongen, dat heeft de Heere bewaarheid en nu zijn we al zo ver de winter door en de Heere heeft mij een verborgen zegen gegeven in het weinigje, dat ik nog heb. Het heeft mij nog aan niets ontbroken en zou ik nu zeggen: Daar ligt de boel! Dat gaat toch niet, dan zou ik dat lieve Wezen toch in Zijn aangezicht slaan?"

Hij zei: "Ja, dat is zo!"

Toen zei z'n vrouw: "Was dat jongetje nu maar niet gestorven! Als het geleefd had, dan was hij nu 22 jaar geweest, dan had hij de zorgen gehad en u had er naast gestaan".

Ik zei: "O nee, vrouw, dat kind doet zijn werk en dat is: God eeuwig verheerlijken! Dat kind heb ik eerlijk van de Heere gekregen en ook weer eerlijk aan de Heere mogen

teruggeven". Ik had met opening voor mezelf haar dat mogen vertellen. Het was zo gemakkelijk dat ik de ellende vergat.

We gingen naar bed en 's nachts om drie uur werd ik wakker en toen kwamen dat hooi, die bruggen en die hekken weer terug, doch de Heere kwam ook: "Zouden Zijn beloftenissen, immer haar vervulling missen?" Ik werd zo bedroefd en zei: "Lieve Heere, vergeef toch dat God-onterende ongeloof!" En de Heere gaf, dat ik nog weer wat mocht rusten. Toen ik 's morgens opstond begon het te zingen in mijn hart:

*"In God is al mijn heil, mijn eer,
Mijn sterke rots, mijn tegenweer;
God is mijn toevlucht in het lijden.
Vertrouw op Hem, o volk, in smart,
Stort voor Hem uit uw ganse hart:
God is een toevlucht 't allen tijden."* (Ps. 62:5)

O, lieve vriendin, toen die mensen opkwamen, mocht ik hen mededelen, wie de Heere voor mij was; ik kon er geen woorden voor vinden! Ik ben daar drie weken geweest en heb goed van dat lieve Wezen mogen getuigen. Ze hadden me nog wel drie weken willen houden; de Heere had hun een hart geschonken voor ons. Toen ben ik weer naar mijn huis teruggegaan. Dezelfde morgen kwam er al een lieve vriend van me (Willem Bout van Tholen), die had me geschreven, dat hij vernomen had, dat ik verzorgd was, en dat had zijn ziel verkwikt. Ik vroeg hem: "Wie had u dat verteld?"

En hij antwoordde me: "Geen mens, maar ik wist het van de Heere! U werd op mijn ziel gebonden, of de Heere u en uw dochter en uw vee wilde gedenken en toen sprak de Heere tot mijn ziel: "Ik heb ze in veiligheid gesteld". Daarmee was ik zo verblijd, dat ik daarop aan het schrijven ben gegaan!

O lieve vriendin, wat hebben wij een aangenaam ogenblikje met elkaar gehad! Twee dagen later werd ik wakker met dat versje:

*"Laat ons alom Zijn lof ontvouwen;
In Hem verblijdt zich ons gemoed,
Omdat wij op Zijn naam vertrouwen,
Dien naam, zo heilig, groot en goed.
Goedertieren Vader,
Milde zegenader,
Stel uw vriend'lijk hart,
Op wiens gunst wij hopen,
Eeuwig voor ons open;
Weer steeds alle smart."* (Ps. 33:11)

O, lieve vriendin, wat ben ik daaronder weggezonden! Elk regeltje houdt zoveel in! Ik had zo'n behoefte aan des Heeren volk en de Heere stuurde er een paar. Toen hebben we het gezongen. Maar, o vriendin, een paar dagen later was ik weer zo moedeloos, dat ik nergens meer door zag.

Er kwam nog een vriend van me, die zei: "De Heere zei tot de kinderen Israëls, dat ze moesten voorttrekken, en dan nam Hij de vuur- en wolkkolom niet weg". Ik ging echter moedeloos naar bed, maar ik werd 's morgens wakker met deze woorden: "Uw dierb're gunst is m' altoos bij gebleven". Daar werd ik zo onder verbroken en ik zei: "Ja, Heere, dat hebt U gedurig getoond in elke weg!" Wat heb ik daaronder geweend!

En toen viel er in mijn hart:

*"God is 't verbroken hart,
't Verbrijzeld en bedrukt gemoed
Ten allen tijd' nabij en goed,
In tegenheid en smart.
Veel wederwaardigheên,
Veel rampen, zijn des vromen lot;
Maar uit die alle redt hem God;
Hij is zijn heil alleen."* (Ps. 34:9)

O lieve vriendin, wat komt de Heere de ziel te vertroosten onder alle kruis en druk, daar hij het maar in moet leven, als vrucht van de zonde: *Veel wederwaardigheên, veel rampen* - maar, dat wonder - *uit die alle redt hem God!*

"Van zee tot zee zal Hij regeren." De Watersnood 1953 in de Gereformeerde Gemeenten, door L. Vogelaar.

... Tussen Sliedrecht en Hardinxveld bruiste de Merwede de Alblasserwaard in. Net als bij Ouderkerk en Nieuwerkerk aan den IJssel dienden schepen als 'plug' in de dijk. Bij Hardinxveld werd het gat gestopt door er twee schepen in te varen, die vervolgens werden verzwaard met stenen, zandzakken en vlechtwerk. Het gat was daardoor binnen een dag gedicht, maar toen kwam het gevaar van de andere kant: door het gat in de dijk bij Papendrecht bleef het water de waard binnenstromen. De Gereformeerde Gemeente van Giessendam hield die zondag geen diensten. De kerk en de pastorie bleven droog, maar de lagergelegen huizen erachter kregen water binnen. Daar woonde ook koster P. Leenman. Hij betrok daarom met zijn gezin tijdelijk de pastorie. Oud-ouderling D. Hansum stelde om die reden zijn verhuizing van een dijkwoning naar de pastorie uit.'

**A. Korevaar en A. Korevaar-Vlot met hun dochter.
Rechts Jaanje de Bie uit Goudswaard.**

De boerderij van Jaantje Korevaar-Vlot, op de grens van een watervlakte.

Jaantjes dochter en enkele helpers achter de boerderij.

Aan de Merwededijk, net buiten Sliedrecht, woonde A. (Jaantje) Korevaar-Vlot, lid van de Gereformeerde Gemeente van Giessendam. In de keuken van haar huis stond het water een halve meter hoog.

Jaantje Vlot (1895-1976) was in 1929 met de weduwnaar Arie Korevaar (1889-1951) getrouwd. Hij had een klein boerderijtje, met zestien koeien. Een knecht deed er een deel van het werk, terwijl Arie de melk uitventte.

Korevaars eerste vrouw was overleden toen ze nog maar een jaar getrouwd waren. Uit het huwelijk van Arie en Jaantje werd een zoon geboren. Na de geboorte gaf het kind nog een snikje, waarna het overleed. In 1934 werd het gezin uitgebreid met een dochter. Zij werd op 56-jarige leeftijd weggenomen, maar dat heeft Jaantje niet meer meegemaakt.

Met deze dochter zette ze de boerderij voort nadat haar man in februari 1951 overleed. Zijn sterke lichaam was door de ziekte van Parkinson afgebroken.

Het is niet bekend aan wie deze brief gestuurd werd. Jaantje Korevaar-Vlot was onder anderen bevriend met de familie De Bie in Goudswaard, vrouw Van Dijk en ouderling Bout in Tholen, Zwaantje Westland in Huizen en Betje van der Harst uit Scheveningen. Laatstgenoemde was tijdens de oorlog bij Jaantje Korevaar geëvacueerd en schonk haar uit erkentelijkheid een waardevolle oude Statenbijbel die Betje voor een klein bedragje van een lorrenboer had gekocht toen ze als dienstmeisje in Duitsland werkte.

Enige tijd na de watersnood ontmoette vrouw Korevaar student L. Vogelaar, die vanwege gezondheidsproblemen zijn studie niet kon voortzetten. Ze kreeg toen vast te geloven dat hij toch op de kansel zou komen.

(Mededelingen van haar schoonzoon K.P. Hansum te Hardinxveld-Giessendam, 13 juni 2008.)

Het water kwam in huis en in de stal. De koeien werden in gebouw Maranatha ondergebracht, met wat vee van een van de burens. Vanaf de preekstoel kregen de beesten hooi toegeworpen.

Na drie weken kon vrouw Korevaar terug naar haar huis. Nadat de schuren waren schoongemaakt, kon het vee weer terugkomen. Hun tijdelijke stal, gebouw Maranatha, had daarna een schilder- en opknapbeurt nodig

Brief van Wed. A. Korevaar-Vlot aan Sjaantje Verbaas

Sliedrecht, 11 december 1963.

Zeer geliefde vriendin.

Nu kan ik het niet langer meer uithouden te wachten om u een paar lettertjes te schrijven. In mijn hart heb ik al dikwijls geschreven, maar kon er door alles en nog wat maar niet toe komen.

Ik was zeer verblijd met uw briefje en wordt er nog hartelijk voor bedankt. Na omstandigheden mag ik nog in redelijke welstand verkerende zijn. Na mijn verjaardag ben ik al gauw niet goed geworden, heb enkele weken gelegen van de Reuma. Met veel pijn van mijn heup tot mijn voet. Kon er eerst het niet op staan maar al maar op een kant blijven liggen. Maar lag zo in overdenking, die moordenaar zei: wij lijden rechtvaardig wat wij gedaan hebben, maar Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan.

O lieve vriendin, u haalde er ook nog wat van aan dat Hij dat nu alles voor Zijn volk heeft gedaan. O, wat zijn ze toch gelukkig, zoals u schreef, Hem te kennen de enige Waarachtige God en Jezus Christus. O lieve vriendin, dat Hij nog eens aan mijn ziel mocht toegepast worden; want ach buiten Hem zijn we zoals u schreef, naamloos arm.

Het is van de week een jaar geleden dat ik een broer verloren heb, want 7 jaar van longkanker. Maar daar was goede hoop voor. En de Heere had ook de vreze voor de dood weggenomen.

Wat een onuitsprekelijk voorrecht toch, nietwaar? Maar die nacht dat hij begraven is, heb ik het 's nachts erg benauwd gehad. 's Morgens kwam de dokter en zei, dat ik vernauwingen in de bloedvaten had. Dat was langs mijn hart gegaan. Nu kreeg ik daar tabletten voor en die gebruik ik nog. En moet gaande bij de dokter komen voor hart onderzoek. Ook ben ik verleden week nog bij 2 dokters geweest voor mijn ogen; dan krijg ik altijd een injectie.

En de andere die mij geopereerd heeft, daar moet ik om de 2 maanden de ook nog heen voor controle. Nu ik kan nog wel aardig zien hoor, toch met die laatste keer dat ik gelegen heb zijn ze wel wat terug geslagen, doch komt wel meer wat bij.

En voorts, over dat lieve Wezen heb ik niet klagen, hoor. Ik kom niets tekort. Hij belooft in deze ook dat Hij de weduwe staande houdt. En dat smartte mij dikwijls dat ik daar niet aan beantwoorden kan uit de waardigheid van Hem. O dat ik nog eens in een nadere betrekking tot Hem mocht geraken, zoals u dat voorrecht heeft.

O het zou voor mij zo'n eeuwig wonder zijn, want met al de bemoeienissen kan ik niet sterven. Maar moet ik in Hem geborgen zijn, nietwaar.

Nu lieve vriendin, verder de hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin. Mocht de weg nog eens gebaad worden wij elkaar nog eens mochten ontmoeten. Kan er wel eens naar verlangen. Daag.

DOOR OVERSTROMING VERDRONKEN EN BEHOUDEN THUIS

DOOR P. VAN DER LINDEN

ENERLEI WEDERVAART DEN RECHTVAARDIGE EN DEN GODLOZE.

Wat de Heilige Geest door de wijste der Koningen heeft doen beschrijven en in de Heilige Schrift bewaart, zien wij thans als opschrift ook boven de overstromingsramp in ons land staan, namelijk Prediker 9:2b:

"Enerlei wedervaart den rechtvaardige en den godloze, den goede en den reine, als den onreine; zo dien, die offert, als dien, die niet offert; gelijk den goede, alzo ook den zondaar, dien, die zweert, gelijk dien, die den eed vreest."

De grijze, bejaarde en ervaren koning Salomo, die wij als de Prediker en schrijver van deze woorden houden, had in het voorgaande vers gezegd, dat hij ter harte had genomen om te verstaan en te verklaren, *dat de rechtvaardige en de wijze, en zijn werken, in de hand Gods zijn*, d.i. Gods voorzichtige regering onderworpen; hetgeen hij verder uitbreidt tot *liefde en haat*. En trekt dan deze lering daaruit: *dat men uit het uitwendig wedervaren der mensen niemand kan beoordelen, daar men voor zijn aangezicht ziet, dat de Godzalige in deze wereld zowel, ja soms meer geplaagd worden, als de godlozen*.

Dit enerlei wedervaren in deze wereld bewijst hij verder in vers 2: dat *alle dingen, alle mensen in deze wereld wedervaart*, zo van de één als de ander, gans strijdig in gedrag en beginsel. *Enerlei wedervaart de rechtvaardige en de godlozen*, d.i. de rechtvaardige in Christus en door Zijn Geest geheiligde, die Gode toegewijd is, overkomt zowel wat kwaad is als de godloze in deze wereld. En integendeel, overkomt de godloze zowel wat goeds als de rechtvaardige, *zo dien die offert als dien die niet offert*; d.i. dien, die de ware Godsdienst wel waarneemt en die welke ongodsdienstigen zijn; dien die lichtvaardig zweert en geen consciëntie maakt van meinedigheid, als dien, *die de eed vreest*; d.i. vrezende God daarmede te vertoornen.

Enerlei wedervaring in deze wereld is geen prediking dus, die de mensen op één hoop werpt. Want het onderscheid wat God maakt, daar waar van nature geen onderscheid was, is oneindig. Het zijn rechtvaardigen in Christus voor God, die krachtadig inwendig geroepen, vernieuwd en door geschonken geloof met Christus verenigd zijn en Gode leven. Terwijl de anderen los en leeg en vervreemd van het leven Gods zijn, of van het bovennatuurlijk leven des Geestes.

Deze enerlei wedervaring van de mensen in deze wereld, tussen wie zulk een oneindig onderscheid is, iets wat de mensen bezwaarlijk en verdrietig valt, en als een kwaad aangemerkt wordt van de mens. Vers 3a. Zelfs de voorspoed van de goddelozen deed een rechtvaardige, verdrukte Asaf bijna zijn voet van het spoor der Godsvrucht uit deed glijden, Psalm 73.

Zo zien wij thans dat ook van des Heeren volk door de overstromingsramp zijn heengegaan, doch de staat der rechtvaardigen en die van de godlozen na dit leven, is niet van enerlei wedervaren, maar het is zó – en wel gezegd – dat de kinderen Gods bij de dood *uit* de bui, maar de godlozen *erin* lopen.

En zoals thans het kwaad der zonden van land en volk het kwaad der straf inroept, zo zou het wel kunnen gebeuren door verdere oordelen, dat wij het verdrinken door de storm en

watervloed der rechtvaardigen, zouden kunnen benijden. Want dat er van Gods volk verdrongen zijn, is zeker, en heeft ons wat te zeggen.

Onder de rechtvaardigen door geloofsvereniging met Christus, heeft vrouw Wesdorp met hart, mond en daad, als ook L. Potappel in geschrift van getuigd, zoals door hun correspondentie verstaan wordt, door hen voor wie de tale Kanaäns niet vreemd is. Beiden zijn, in de nacht van 1 Februari 1953 verdrongen en op goede grond behouden thuis gebracht.

Twee door pred. V. d. Linden geschonken brieven ter troostrijke nagedachtenis aan vrouw Wesdorp te Nieuwe-Tonge.

Aan de Weleerw. Heer
Pred. P. van der Linden,
Pretorialaan 123a
Rotterdam-zuid.

Nieuwe-Tonge, 27 Sept. 1952

Geliefde Vriend en broeder in de genade van Hem, Die in goedgunstigheid in de Braambos woonde,

Uw brieven aan Vr. D. heb ik gelezen en zijn mij tot verkwikking en tot troost in de verdrukking en in de zware proefwegen naar lichaam en naar ziel. O, moet ik zo zeggen, daar zijn er toch nog die zo diep beproefd worden en in de oven door het vuur gelouterd worden door het lijden. Wat een heil en wat een genade van de Heere, dat Hij ook Zelf in die oven wandelde; en het is door dat kleed Zijner gerechtigheid, van Hem, de Borg en eeuwige Verbonds-Middelaar, dat er geen reuk van de oven aan Hem waar te nemen was. Want de genade en de liefde van onze Verlosser reinigt alles wat van de mens is.

O die diepe val waar wij ingevallen zijn! Een en al zonden en vijandschap van onze verdorven natuur. O, het is toch de eeuwige liefde des Vaders Die ons getrokken heeft en geroepen uit de duisternis van onszelf en ons bekend gemaakt heeft met onze diepe rampzaligheid. Want ik was God kwijt en verloren, toen ik geroepen werd met: "*Adam, waar zijt gij?*" O, wat een smart, tranen en gebeden, dag en nacht. Ik was toen 25 jaar oud en 32 jaar toen ik het recht Gods liever kreeg dan eigen leven en ik mijn vonnis mocht ondertekenen en de Heere mij verlost. Ik was uitgeteerd, ook door een vreselijke ziekte, en evenals Calvijn als een lat en als een Job veracht. Mijn man is al 12 jaar ernstig ziek en we hebben negen kinderen gehad, waarvan we er één hebben moeten missen, 21 jaar oud. En zelf ben ik nooit gezond of zonder pijnen.

En bij een zware ziekte op mijn 45ste jaar, ben ik, ellendige, in het vaderhart Gods ingeleid.

En nu, ongelukkige worm in mijzelf, wat ben ik en wat behoorde ik te wezen in het stuk der dankbaarheid en der heiligmaking.

Ik hoop en geloof, mijn vriend, dat U het mij niet kwalijk neemt dat ik U dit in dit geringe briefje liet weten.

Uw brieven waren mij tot grote troost in de verdrukking van dit moeitevolle leven. De Heere zij geprezen voor Zijn weldaden aan ons bewezen. Ik hoop dat U gestrekt en verkwikt moogt worden in Uw ambt en in Uw gezin en dat het woord des Heeren. U mag leiden in de verborgenheden van het allerheiligste Geloof.

De groeten aan allen die Sion liefhebben om des Heeren wille.
Mijn hartelijke groeten en Gode en Zijne genade bevolen van Uw toegenegen vriendin,

Vrouw P. Wesdorp,
Burg. Overdorpstr. 12,
Nieuwe-Tonge.

Rotterdam, 10 October 1952.

Mej. Wesdorp met de Uwen,

HEIL van Hem, Die uit het ganse menselijke geslacht de Zijnen door Geest en door Woord in enigheid des waren geloofs vergadert, beschut en onderhoudt.

Uw brief van 27 September in dank ontvangen. Daar wij van aangezicht onbekend zijn en U mij aanschrijft als geliefde vriend en broeder in de genade, enz. zo mag ik aannemen, dat ik van U als zodanig bekend ben geworden door mijn vrienden en door mijn brieven. Zo is het dan ook van mijn kant vanzelfsprekend, U wederkerig te noemen als: Geliefde vriendin en zuster in de genade die daar is in Jezus Christus. Zo zijn wij dan van God en van Christus en Zijn Geest geliefd en spreekt ook de Heilige Schrift van *Geliefden*, en van *Geliefden-Gods* en van *Christus' geliefde Vriendin*.

Wij zijn dan er ook achter gebracht, dat wij ook zuster en broeder in Adam zijn, en door inwendige roeping en vernieuwing door de Geest des Heeren, hele en halve engeltjes afgemaakt. We zijn dan nu ook geen "kleermakers" meer, geestelijk dood en zonder leven. Door de Geest van Christus met Hem levendig gemaakt, is God in Hem nu de geestelijke adem voor onze ziel, terwijl het daar buiten een omkomen en alles voor ons de dood geworden is.

Geliefde vriendin, zo beleven wij een verborgenheid, die voor de natuur ten enenmale is weggesloten, namelijk, een bovennatuurlijk, geestelijk leven hetwelk geen begrip is, maar het leven en het bewegen van een nieuwe geestelijke natuur. Zoals een vis in het water ademt, zwemt en zich beweegt en gelijkerwijs wij mensen een natuurlijke adem hebben en we onszelf daardoor bewegen in de geschapen lucht dezer wereld, zo ademt het ons geschonken nieuwe geestelijke leven door het geloof in de genade Gods des Vaders, die in Christus Jezus is en in de mededeling van Zijn liefde en van Zijn verzoende gunst en we worden ondersteund door de volmaakte zondeloze, aangebrachte gerechtigheid van Christus, die toegepast wordt en omhelst.

Geliefde vriendin, zo zit ik thans aan U te schrijven als een, die in zichzelf geen bestaan voor God bezit, die geen veertje weg kan blazen en geen plicht volbrengen kan. Wanneer de Heere met mij in het gericht zou treden met mijn preken, met mijn bidden, met mijn schrijven, met mijn lijden, met mijn zingen, met de liefde die ik oefen, met mijn lezen, met mijn gestalten, met mijn denken, met mijn reputatie of met mijn gedragingen, zo barst ik uit: "O God, ik kan niet bestaan voor U in het gerichte als U naar het recht en weegschaal der gerechtigheid van Uwe Wet met mij zoudt willen handelen. Snel daal ik van de ladder des vergankelijken levens naar het stof: het leven is mij een handbreed gesteld, maar bij U, o Heere, is vergeving, opdat Gij gevreesd worde.

Geliefde vriendin, wat moet ik doen om zalig te worden? Grijpen kan ik niet, lopen kan ik niet, ik ben een lamme. Door het aanschouwen van één enige zonde word ik in mijzelf terneergedrukt en ik kan van mezelf geen beterschap beloven. Mijn wieken zijn uitgetrokken, mijn benen gebroken. Het pak mijner zonden is me te zwaar. Met het lijk mijner verdorvenheid op mijn ziel kom ik om in het vuil van mezelf. De hel staart me aan om mij op te slokken, en de vorst, dien ik in ruil voor God, als koning heb verkoren, blijkt een moordenaar te zijn met een opengesperde muil en met grote grijpende klauwen. Ik zie de afgrond voor me geopend en al mijne haters wachten mijn ondergang. Wie heeft hier raad voor mij?

Geen goede engelen, die me hierin kunnen helpen, goed te doen vermag ik niet, wil ik het, het kwade ligt me bij. Wat raad voor mij?

"U hebt geen heil bij God, verworping zijt gij", gevoel ik in mijn ingewanden als de geest en de zwijmel-adem van het monster dat de eerste valse eed ter wereld heeft gebracht in Edens hof met een "God weet het" enz. (Gen 3:5).

Mijn verdorven vleselijke rede is het kijfachtige wijf dat ik niet ontvluchten kan door de toevlucht te nemen op de hoek van het dak. Wat raad voor één, die tot een schrik werd voor degenen van rondom?

De klok tikt door, mijn zwakke polslag is geteld, de aarde is mijn moeder en de wormen zijn mijn zusters. Het beste van dit leven is moeite en verdriet, een ballast voor een ander.

De godloze wereld drijft de spot met mij, de vormelijke godsdienstige ergert zich aan mij. De Hagarenen schelden me voor antinomiaan, de school van Gamáliël slaat, met een centimeter metende, mij tred na trede gade, of ik niet gans door mijn enkels zakken zal, terwijl ik naar Gods Woord tot hinken en tot zinken steeds gereed ben. Wat raad voor mij?

De taxateurs en twijfelaars verklaren mijn bevinding waardeloos: ze heet bij hen, *verbeelding*. Ze zeggen dat mijn vader in de Hemel me afgeschreven heeft uit het register van het boek des levens en dat al mijn verdrukkingen en ziekten, enz. geen Vaderlijke kassijdingen zijn, maar het ongenoegen van een grimmige toorn Gods. Wat raad voor mij?

De helderziende uit de afgrond zette de verrekijker voor de ogen van mijn verduisterd vlees om mijn toekomst te doen zien aan de linkerhand onder de bokken, van Hem aan Wie de scheiding tussen de schapen en bokken is toevertrouwd. Terwijl de trompet van de valse profeet in mijn oren toetert dat al degenen die mij hier als een lieve vriend en broeder in de genade geacht hebben, straks met mij een eeuwige teleurstelling zullen ervaren enz. Wat raad voor mij? Schiet er voor zóeen nog een ademtochtje over?

Och, geliefde vriendin, *ik wou voor geen honderdduizend werelden van goud dat ik deze kennis van mijn ellende moest missen*. Goddank, ik lig niet te slapen in deze schoot des duivels, die ik voor eeuwig ontvlucht ben. Ik durf me te laten zinken. Klimmen kan ik niet, lopen kan ik niet, grijpen kan ik niet, maar zinken: *ik waag het*. En is deze waaghalzerij abuis, dan kom ik eeuwig bedrogen uit. Maar wat waag ik, wat durf ik? Wel, ik durf te zinken in de armen van Gods Barmhartigheid en genade, uitgestoken in Zijn mens willen worden Schootzoon en Zijn dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid. En wie zal verdoemen? En niet ik, maar de gehele hierboven opgesomde hel is teleurgesteld en ik roep en schreeuw: "*Abba, lieve Vader*".

Door deze durf en zinking is onze ziele onder de hemelse invloed. En ik sta heilig verlegen in deze vette vruchtbare genadeakker, met de uitroep "Wat zal ik de Heere vergelden voor alle Zijn weldaden aan mij bewezen? O Heere, hoe wordt Uw goedheid ooit van mij volprezen."

Hier is de ademtocht voor ellendigen: *God in Christus*. Voor deze durf van zinken kunnen wij zwemmen, baden, zien, lopen, aanpakken en roemen in de verdrukking en zullen we in de eeuwigheid niet beschaamd noch te schande gemaakt worden.

En als de Heere ons zinkende zondaars, opvangt in Zijn genade en ons met Zijn beloften ondersteunt en de kracht van Zijn onwankelbare waarheid doet gewaar worden, o wat een vraag geeft Hij dan ons te beantwoorden, namelijk: "Waar zijn uw beschuldigers?"

Als de Heere de baktanden der helse leeuwen en beren in Zijn dood verbroken heeft, zo zal er nooit een tandarts gevonden worden om de duivel met zijn gespuis een nieuw gebit te bezorgen. En al de van de slang gebeten en in het paradijs, die met een gebroken geloofsoog op Christus mogen zien, worden van hunne doodziekten genezen. Als Jezus Christus, onze gezegende Middelaar, Zijn hand op de Vader en op de zondaar legt, is Hij Verzoener. Zijn dierbaar Godsbloed en gehoorzaamheid voldoet aan al de belangen van de Eigenschappen van Gods natuur en aan al de belangen van onze ziele. En zo worden wij door God in Christus: 'wijs' door beminnen, 'heilig' door genieten en 'zalig' door aanbidding en 'volmaakt' door verheerlijking.

En zo besluit ik voor thans met te zeggen: 'valbaar geschapen, herstelbaar gevallen en onvalbaar hersteld'.

O, dat de vrede die alle verstand te boven gaat en beleefd wordt van een frontsoldaat in een strijd op leven en dood met duivel, wereld en vlees, mijn en Uw harten en zinnen, gedachten en genegenheden beware in Christus Jezus (Filip. 4:7), is mijn innige bede.

Ontvang met de Uwe en Vr. D. de hartelijke groeten.

Uw toegenegen vriend,

P. van der Linden.

W. van der Ham. Ooggetuigen van de watersnood:

...

"Ook de bewoners van de Molendijk die, in het verlengde van de Zuiddijk, vanaf de Hoogte in noordelijke richting loopt en uitkomt op de Langeweg, zagen tot hun grote schrik het water opeens naderbij komen. Het water was van twee kanten de polder Noordland binnengestroomd, waarin de kern van Nieuwe-Tonge ligt. Om kwart voor zes stond er zoveel water dat de Molendijk in de buurt van de korenmolen bezweek en het water ook van die kant de polder Duivenwaard binnendrong. Er ontstond een stroomgat van 25 meter breed. Een kwartier na de dijkdoorbraak kwam het water al zo hoog dat van de dijk, afgezien van de erop staande bebouwing, nagenoeg niets meer viel te zien.

Raadslid en landbouwer Piet Tijl had niets gemerkt. Hij woonde in de burgemeester **Overdorpstraat** in de polder Noordland bij de hoek van de Wentinkstraat, 300 meter van de Molendijk."

Schouten:

... "Ik ben toen op de fiets verder gegaan rechtstreeks naar de **Burgemeester Overdorpstraat** om daar mijn familieleden te wekken. Daarna heb ik getracht in de Ds Wentinkstraat en het Korteweegje te komen, doch toen ik op de hoek van de Burgemeester Overdorpstraat en de Ds Wentinkstraat kwam, moest ik terugkeren omdat het water met grote golven aankwam. Toen ben ik weer teruggegaan naar mijn *familie in de Burgemeester Overdorpstraat* en heb mijn moeder, broer en zijn vrouw en kinderen mee naar mijn huis genomen aan de Molendijk.

Toen ik thuis kwam stond het water al tegen de Molendijk aan. Toen dacht ik niet anders of heel de gemeente zou onder water gaan."

"... Bij het bergen van drenkelingen werden **Pieter en Johanna Wesdorp** uit de Burgemeester Overdorpstraat 12 op 9 februari in het bed van hun woning aangetroffen. Ze hadden hun nachtkleding nog aan en moeten dus in hun slaap door het water zijn overvallen. "

Omdat de meeste woningen één of 2 bedsteden hadden, is het mogelijk dat de besteedeuren door het water waren geblokkeerd en deze niet geopend konden worden. Deze blokkade was de oorzaak van meerdere slachtoffers die als het ware gevangenzaten in hun kamer.

Uit genealogie Wesdorp:

IX.185 **Pieter Wesdorp**, bouwknacht, geb. op 12-06-1887 te Stavenisse, overl. op 01-02-1953 te Nieuwe Tonge op 65-jarige leeftijd, *verdronken bij de watersnood van 1/2-1953 en zijn lichaam geïdentificeerd op 8-2-1953 te Nieuwe Tonge.*

Tr. op 24-jarige leeftijd op 24-11-1911 te Nieuwe Tonge **Johanna Maria Hanenberg**, (Haanenbergh) 22 jaar oud, geb. op 24-05-1889 te Nieuwe Tonge, overl. op 01-02-1953 te Nieuwe Tonge op 63-jarige leeftijd, *verdronken bij de watersnood van 1-2-1953 en haar lichaam gevonden op 8-2-1953 te Nieuwe Tonge*, dr. van **Willem Hanenberg** en **Willemina Holster**. (Willemina trouwde op 15 november 1888 te Nieuwe-Tonge, Goeree-Overflakkee, NL-ZH, zij was toen 22 jaar oud)

Uit dit huwelijk:

1. **Jacob Willem Wesdorp** (zie X.268).
2. **Willem Jacob Wesdorp** (zie X.270).
3. **Adrianus Wesdorp** (zie X.272).
4. **Willemina Wesdorp**, geb. op 14-01-1918 te Nieuwe Tonge.
Tr. op 24-jarige leeftijd op 04-06-1942 te Nieuwe Tonge **A C de Graaf**.
5. **Cornelis Bastiaan Wesdorp**, geb. op 21-11-1919 te Nieuwe Tonge, overl. op 28-10-2000 te 's Gravenhage op 80-jarige leeftijd, *vertrekt 22-12-1947 naar Rotterdam*.
Tr. op 28-jarige leeftijd op 21-01-1948 te Rotterdam, sch. na 10 jaar op 22-08-1958 te Rotterdam **Kornelia van Driel**, geb. op 22-01-1921 te Rotterdam.
6. **Bastiaan Wesdorp**, geb. op 06-04-1921 te Nieuwe Tonge.
Tr. op 26-jarige leeftijd op 22-05-1947 te Nieuwe Tonge **J Roon**.
7. **Leendert Wesdorp** (zie X.280).
8. **Arie Wesdorp**, landarbeider, geb. op 10-12-1925 te Nieuwe Tonge, overleden op 18-11-1946 te Nieuwe Tonge op 20-jarige leeftijd.
9. **Aren Marinus Wesdorp**, geb. op 31-01-1929 te Nieuwe Tonge.
Tr. op 22-jarige leeftijd op 06-09-1951 te Nieuwe Tonge **J Willemsen**, *uit dit huwelijk geboren 2 zoons en 1 dochter. Wonen in Dordrecht*.

X.268 **Jacob Willem Wesdorp**, landbouwer, geb. op 04-09-1912 te Nieuwe Tonge, overl. op 15-06-1974 te Rotterdam op 61-jarige leeftijd.

Tr. op 24-jarige leeftijd op 22-10-1936 te Oude Tonge **Maria (Marie) van den Berg**, 22 jaar oud, geb. op 29-08-1914 te Oude Tonge, overl. op 14-09-1999 te Rotterdam op 85-jarige leeftijd.

Uit dit huwelijk:

1. **Johanna Maria Geertruida (Annie) Wesdorp**, geb. op 10-04-1937 te Nieuwe Tonge, overl. op 27-03-2004 te Hellevoetsluis op 66-jarige leeftijd.
Tr. op 20-jarige leeftijd op 12-12-1957 te Oostvoorne **Dingeman Rijdsdijk**, 27 jaar oud, geb. op 10-11-1930 te Rockanje, overl. op 16-06-1968 te Rotterdam op 37-jarige leeftijd, *uit dit huwelijk geboren: 1e Yvonne Rijdsdijk en 2e Esther Rijdsdijk*.
2. **Leendert Pieter Wesdorp**, geb. op 17-01-1944 te Nieuwe Tonge.
Tr. op 22-jarige leeftijd op 27-04-1966 **Lucienne Borst**.

X.270 **Willem Jacob Wesdorp**, landarbeider, geb. op 30-11-1914 te Nieuwe Tonge, overl. op 07-10-1987 te Middelharnis op 72-jarige leeftijd.

Tr. op 25-jarige leeftijd op 15-12-1939 te Herkingen **Cornelia Struijk**, 23 jaar oud, geb. op 07-11-1916 te Dirksland, overl. op 23-05-2002 te Nieuwe Tonge op 85-jarige leeftijd.

Uit dit huwelijk:

1. **Johanna Maria Elizabeth (Annie) Wesdorp**, geb. op 17-06-1940 te Nieuwe Tonge.
Tr. (1) op 19-jarige leeftijd op 10-03-1960 te Nieuwe Tonge **Aart Klepper**.
Tr. (2) **A. Kleinjan**, *weduwnaar met minstens 1 zoon, Willem*.
2. **Elizabeth (Bep) Wesdorp**, geb. op 22-10-1943 te Nieuwe Tonge.
Tr. op 19-jarige leeftijd op 05-07-1963 **Jacob Arij (Jaap) Koole**, geb. ca 1933, overl. op 25-

07-2001 te Oude Tonge, begr. op 30-07-2001 te Oude Tonge.

X.272 **Adrianus Wesdorp**, geb. op 21-11-1916 te Nieuwe Tonge, overl. op 24-08-1997 te Middelharnis op 80-jarige leeftijd, begr. te Sommeldijk.

Tr. op 28-jarige leeftijd op 04-01-1945 te Nieuwe Tonge **Lijntje van Noord**, 23 jaar oud, geb. op 19-06-1921 te Sommeldijk.

Uit dit huwelijk:

1. **Pieter Anthonij Wesdorp**, geb. op 12-05-1945 te Nieuwe Tonge, *geh met A Kerp en wonen in Achthuizen, kinderen: Klaas, Leonie en Nicole (ovl adv Adrianus Wesdorp)*.
2. **Anthonij Aren Wesdorp**, douaneambtenaar, geb. op 11-01-1956 te Nieuwe Tonge, *geh met M. Kornet en won. Oude Tonge, kind: Andre. (br: ovl adv Adrianus Wesdorp)*.
Tr. **M. Kornet**, geb. te den Bommel, dr. van **Johannes Kornet** en **Pieterella Brooshoofd**.

X.280 **Leendert Wesdorp**, geb. op 15-05-1924 te Nieuwe Tonge, overl. op 06-10-2004 te Dirksland op 80-jarige leeftijd.

Tr. op 25-jarige leeftijd op 13-04-1950 te Sommeldijk **Neeltje Schol**, 24 jaar oud, geb. op 28-01-1926 te Sommeldijk, overl. op 17-01-1993 te Dirksland op 66-jarige leeftijd.

Uit dit huwelijk:

1. **Pieter Lieven Wesdorp**, rijks politie, geb. op 14-06-1952 te Nieuwe Tonge.
Tr. (1) ca 1977, sch. ca 1991 **Kaatje Okkenburg**, geb. ca 1953, *uit dit huwelijk geen kinderen*.
Tr. (2) ca 1992 **Lijdia Lucien**.
2. **Lieven (Leo) Wesdorp**, geb. op 26-12-1954 te Nieuwe Tonge.
Tr. **Maaïke Munters**, *uit dit huwelijk geen kinderen*.
3. **Johanna Maria Trijntje (Annemarie) Wesdorp**, geb. op 14-09-1962 te Nieuwe Tonge.
Tr. **Ed. Liebeek**, *uit dit huwelijk geen kinderen*.

Het dorpje Battenoord bestond uit 2 gehuchten. Het ene was gesitueerd aan de zeedijk richting Herkingen en het andere aan de Sint Pietersweg richting Nieuwe Tonge. In en rond **Battenoord** verdronken 55 mensen.

In **Nieuwe-Tonge** vielen 45 **slachtoffers** en mede als gevolg van de dijkdoorbraken bij Battenoord.

305 inwoners van **Oude-Tonge** overleefden de Watersnoodramp niet. Dit deel van Goeree-Overflakkee behoort tot de zwaarst getroffen gebied van de Watersnoodramp.